

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

EV KADINLARI VE ÇALIŞAN KADINLAR
ARASINDA SİYASAL DAVRANIŞ
FARKLILIKLARI: ISPARTA ÖRNEK OLAY
ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazlı TEKİN

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI

ISPARTA- 2009

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen : Kamu Yönetimi EABD Başkanlığı

Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS / DOKTORA** Programı öğrencisi
Nazlı Tekin tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve
kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.
Tez Adı Değişikliği **YAPILDI / YAPILMADI**

28.04.2009
Tarih

Prof. Dr. Şaban
SİTEMBOLİKBASI
Enstitü Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25/39. maddesi uyarınca 28/04/2009 Salı
günü saat 16.00 'de toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Ev Kadınılar ve
Çalışan Kadınlar Arasında Siyaset Davranışları konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİREĞİ / OYÇOKLUĞU** ile aşağıdaki kararı
almıştır.

KABUL RED DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Prof. Dr. S. Sitembolikbası	<i>[İmza]</i>
Üye	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Aktepe	<i>[İmza]</i>
Üye	Yrd. Doç. Dr. Yekup Altan	<i>[İmza]</i>
Üye		
Üye		

Yukarıda adı geçen öğrenci Sınav Tutanağı'nda belirtildiği üzere mezun olmaya **HAK KAZANMIŞTIR / KAZANMAMIŞTIR**.
Gereğini rica ederim.

ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARI : Tarih: Karar No:

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığına tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

MADDE-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığına tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

*[Handwritten note: Kararı: kabul
Oruçoğlu
Arastırıldı]*

TEŐEKKÖR

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında bŸyŸk desteğini gŸrdŸęŸm bilgisi ve tecrŸbesinden yararlandığım değerli danışman hocam Prof. Dr. Şaban SİTEMBÖLÖKBAŐI'na, bu sŸrete bana manevi desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Akdeniz Ÿniversitesi Genel Sekreter Yardımcısı Őęr. GŸr. LŸtfi KŸŸKKUBAŐ ve bŸlŸm hocalarım Doç. Dr. YŸksel METİN ve Yrd. Doç. Dr. Cemal BALTACI'ya ve bana destek olan tŸm arkadaşlarım sonsuz teőekkŸrlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Anketime cevap vererek araőtırmama katkıda bulunan tŸm kadınlara ve anketimi yapmamda bana yardımcı olan Őęrencilerimize katkılarından dolayı minnettarım.

Ayrıca çalıőmamın her aőamasında bŸtŸn sıkıntılarımı paylaşan sevgili kardeőim Mehmet Emin'e gŸstermiő olduğu sabırdan dolayı çok teőekkŸr ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	vii
TABLOLAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1. Siyasal Davranış	3
1.2. Siyasal Katılma ve Siyasal Katılma Biçimleri	5
1.3. Siyasal Etkinlik Duygusu.....	11
1.4. Siyasal İlgi ve Siyasal Bilgi	12
1.5. Siyasal Kültür ve Toplumsallaşma	13
1.5.1. Siyasal Kültür	13
1.5.2. Siyasal Toplumsallaşma	16
1.5.2.1. Siyasal Toplumsallaşmada Ailenin Etkisi	17
1.5.2.2. Siyasal Toplumsallaşmada Okul Çevresinin Etkisi	17
1.5.2.3. Siyasal Toplumsallaşmada Arkadaş Grubunun Etkisi	18
1.5.2.4. Siyasal Toplumsallaşmada Dernek ve Örgütlerin Etkisi	19
1.5.2.5. Siyasal Toplumsallaşmada Kitle İletişim Araçlarının Etkisi	20
İKİNCİ BÖLÜM	22
2.SİYASAL KATILMAYA ETKİ EDEN SOSYOEKONOMİK	
FAKTÖRLER	22
2.1. Cinsiyet.....	22
2.2. Eğitim	24
2.3. Meslek	25
2.4. Gelir	27
2.5. Yerleşim Birimi	29
2.6. Yaş	31
2.7. Diğer Etkenler	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
3.KADINLARIN SİYASAL KATILIMI	34
3.1. Dünyada Kadınların Siyasal Katılımı	35
3.1.1. Dünyada Kadın Haklarındaki Gelişmeler	37
3.1.2. Kadınların Siyasal Hakları Elde Edişi	43
3. 2. Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılım Süreci	47
3.2.1. Osmanlı İmparatorluğu’nda Kadınların Siyasal Katılımı	48
3.2.2. Türkiye Cumhuriyeti’nde 1923-1980 Tarihleri Arasında Kadınların Siyasal Katılımı	52
3.2.3. Türkiye Cumhuriyeti’nde 1980 Tarihi Sonrası Kadınların Siyasal Katılımı	58
3.3. Türkiye’de Çalışan Kadınların Siyasal Katılımı	62
3.3.1. Çalışan Kadınların Siyasal Davranışları	65
3.3.2. Çalışan Kadınların Siyasal Katılma Eğilimlerine Etki Eden Faktörler	67
3.4. Türkiye’de Ev Kadınların Siyasal Katılımı	69
3.4.1. Ev Kadınların Siyasal Davranışları	71
3.4.2. Ev Kadınların Siyasal Katılma Eğilimlerine Etki Eden Faktörler ...	75
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	78
4. ISPARTA İL MERKEZİNDE YAPILAN ANKET ÇALIŞMASI VE VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	78
4.1. Araştırmanın Amacı	78
4.2. Araştırmanın Varsayımları	79
4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklem Seçimi	80
4.4. Araştırmanın Yöntemi	80
4.5. Araştırmanın Bulguları	82
4.5.1. Deneklerin Sosyoekonomik Özellikleri	82
4.5.1.1. Deneklerin Yaşı	82
4.5.1.2. Deneklerin Yaşamlarını Geçirdikleri Yerleşim Birimi	83
4.5.1.3. Deneklerin Eğitim Seviyesi	83
4.5.1.4. Deneklerin Mesleki Özellikleri	85
4.5.1.5. Deneklerin Aylık Geliri	86

4.5.1.6. Deneklerin Medeni Durumu	87
4.5.1.7. Deneklerin Çocuk Sayısı.....	88
4.5.2. Deneklerin Siyasal İlgi ve Siyasal Katılma Düzeyleri.....	89
4.5.2.1. Deneklerin Dernek, Vakıf ve Sendikaya Üyelikleri	89
4.5.2.2. Deneklerin Siyasi Partiye Üyeliği	89
4.5.2.3. Deneklerin Siyasi Partilerle İlişkileri	90
4.5.2.4. Deneklerin Şimdiye Kadar Yaptıkları Siyasi Faaliyetler	91
4.5.2.5. Deneklerin Eşleri ve Ailelerinin Oy Vermedeki Etkisi.....	93
4.5.2.6. Deneklerin Parti Seçmelerinde Etkili Olan Faktörler	94
4.5.2.7. Deneklerin Siyasi Konuları En Çok Konuştukları Kişiler	95
4.5.2.8. Deneklerin Siyasal Konulara İlgi Düzeyi.....	97
4.5.2.9. Deneklerin Kadınların Siyasal İlgileri Hakkındaki Görüşleri ...	98
4.5.2.10. Deneklerin Siyasi Görüşlerini Etkileyen Faktörler	100
4.5.2.11. Deneklerin 2007 Yılı Genel Seçimleri Sonucu Kadın Milletvekili Sayısının Artması Hakkındaki Görüşleri.....	103
4.5.2.12. Deneklerin Kadınlarında Erkekler Gibi Siyasetle İlgilenmesi Hakkındaki Görüşleri	104
4.5.2.13. Deneklerin Kadınların TBMM’nde Az Sayıda Temsil Edilmeleri Hakkındaki Görüşleri.....	105
4.5.2.14. Deneklerin, Evlilik ve Çocuğun Kadının Siyasetle Uğraşmasını Zorlaştıran Faktör Olması Hakkındaki Görüşleri.....	107
4.5.2.15. Deneklerin Politikayla Uğraşma Konusundaki Görüşleri	108
4.5.3. Deneklerin Siyasal Tercihleri.....	110
4.5.3.1. Deneklerin En Beğendiği Lider.....	110
4.5.3.2. Deneklere Göre Türkiye’nin En Önemli Sorunu.....	111
4.5.3.3. Deneklerin İdeolojik Görüşleri	114
4.5.3.4. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Partiler	115
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	118
KAYNAKÇA	124
EK – 1: ANKET FORMU	133
ÖZGEÇMİŞ.....	137

ÖZET

EV KADINLARI VE ÇALIŞAN KADINLAR ARASINDA SİYASAL DAVRANIŞ FARKLILIKLARI: ISPARTA ÖRNEK OLAY ARAŞTIRMASI

Nazlı TEKİN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Kamu Yönetimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, ix + 137 Sayfa, Mayıs 2009

Danışman: Prof. Dr. Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI

Bu tez araştırmasının amacı ev kadınları ve çalışan kadınlar arasındaki siyaset davranış farklılıklarını tespit etmeye yöneliktir. Ev kadınları ve çalışan kadınların siyaset davranışları, siyaset tutumları ve siyaset parti tercihlerinde oluşan farklar alan araştırması ile sınırlanmıştır. Bireylerin demografik, sosyoekonomik özelliklerinin siyaset katılma davranışı üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir. Özellikle cinsiyet siyaset katılımını etkilemekle birlikte, kadınların sahip oldukları sosyoekonomik özellikler de kendi aralarında farklılıklar oluşturmaktadır.

Çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde siyaset katılma, siyaset davranış, siyaset kültür ve siyaset toplumsallaşma kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde, siyaset katılmaya etki eden sosyoekonomik faktörler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde dünyada ve ülkemizde kadınların siyaset hakları elde etme süreçleri ve siyaset katılımı, ülkemizde kadınların siyaset davranışları ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, Isparta ilinde 500 kadın denek üzerinde yapılan alan araştırmasıyla ev kadınları ve çalışan kadınlarının siyaset eğilimleri tespit edilmiş ve aralarındaki siyaset davranış farklılıkları araştırılmıştır.

Sonuç olarak, kadınların sahip oldukları sosyoekonomik özellikler de kendi aralarında farklılıklar oluşturmaktadır. Genel olarak ev kadınları siyaset davranışları açısından daha muhafazakar, çalışan kadınlar ise daha dışa dönük davranışlar ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset Katılma, Siyaset davranış, Siyaset Kültür, Kadın Hakları, Ev Kadınları, Çalışan Kadınlar.

ABSTRACT
POLITICAL BEHAVIORAL DIFFERENCES BETWEEN HOUSEWIFES
AND EMPLOYED WOMEN: ISPARTA CASE STUDY SEARCH

Nazlı TEKİN

Süleyman Demirel University, Social Sciences Institute,
Public Administration Department, Master Thesis, ix+137 Pages, May 2009

Adviser: Prof. Dr. Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI

The aim of this thesis study is directed to research political behavioral differences among housewives and employed women. In this research the differences in political behavior, political attitude and political party preferences of housewives and employed women has been examined with a field survey. As we know demographic and socio-economic features of individuals has an affect on political participation behavior. Especially sexuality affects political participation behavior besides socio-economic features which women have forms differences between each other.

Study includes four chapters. In first chapter political participation, political behavior, political culture and political socialization concepts are explained. In second chapter socio-economic factors which affects political participation have been approached. In third chapter the processes which women obtain their political rights and political participations in the world and our country, political behavior of women in our country are obtained. In fourth chapter with field survey research which made on 500 women test subject in Isparta city the political tendency of housewives and employed women setting forth and political behavior differences which happens among them are researched

As a result socio-economic features which women have forms differences between each other. In general, for their political behaviors, housewives presents more conservative, employed women more extrovert behavior.

Key Words: Women's Rights, Housewives, Employed Women, Political Culture, Political Behavior, Political Participation.

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BBP	Büyük Birlik Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
DSP	Demokratik Sol Parti
DTP	Demokratik Toplum Partisi
GP	Genç Parti
İİBF	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
KA-DER	Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
KSGM	Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
KSSGM	Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
RP	Refah Partisi
s.	Sayfa
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
SP	Saadet Partisi
SPSS	Statical Package For Social Sciences
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TODAİE	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜSES	Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türkiye’de Kadın milletvekili Oranları	60
Tablo 2. Yerel Yönetimlerde Kadının Temsil Sayısı	61
Tablo 3. Deneklerin Yaş Grubuna Göre Dağılımı.....	82
Tablo 4. Deneklerin Yaşamlarını En Fazla Geçirdikleri Yerleşim Birimleri.....	83
Tablo 5. Deneklerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	84
Tablo 6. Deneklerin Mesleki Özelliklerine Göre Dağılımı.....	85
Tablo 7. Deneklerin Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	86
Tablo 8. Deneklerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları.....	87
Tablo 9. Deneklerin Çocuk Sayısı.....	88
Tablo 10. Deneklerin Dernek, Vakıf ve Sendikaya Üyelikleri.....	89
Tablo 11. Deneklerin Herhangi Bir Siyasi Partiye Üyelikleri.....	90
Tablo 12. Deneklerin Siyasi Partideki Konumları.....	91
Tablo 13. Deneklerin Şimdiye Kadar Yaptıkları Siyasi Faaliyetlere Göre Dağılımları.....	92
Tablo 14. Deneklerin Eşleri veya Aileleri ile Aynı Partiye Oy Vermesi.....	93
Tablo 15. Deneklerin Siyasi Parti Tercihlerinde Etkili Olan Faktörlerin Dağılımı...95	
Tablo 16. Deneklerin Siyasi Konuları En Çok Konuştuğu Kişi.....	96
Tablo 17. Deneklerin Siyasi Konulara İlgisi.....	97
Tablo 18. Deneklerin, Kadınların Siyasal İlgileri Ne Olmalı Hakkındaki Görüşleri.....	99
Tablo 19. Deneklerin Siyasi Görüşlerini Etkileyen Faktörler.....	101
Tablo 20. Deneklerin 2007 Genel Seçimlerinde Milletvekili Seçilen Kadınlar Hakkındaki Görüşleri.....	103
Tablo 21. Deneklerin Kadınlarında Erkekler Gibi Siyasetle İlgilenmesi Hakkındaki Görüşleri.....	105
Tablo 22. Deneklerin Kadınların Mecliste Az Temsil Edilmesi Hakkındaki Görüşleri.....	106
Tablo 23. Deneklerin Evlilik ve Çocuğun Kadının Siyasetle Uğraşmasını Zorlaştıran Faktör Olması Hakkındaki Görüşleri.....	108
Tablo 24. Deneklerin Politikayla Uğraşmak Konusundaki Görüşleri.....	109
Tablo 25. Deneklerin En Beğendiği Lider Hakkındaki Görüşleri.....	110

Tablo 26. Deneklere Göre Türkiye'nin En Önemli Sorunu.....	112
Tablo 27. Deneklerin İdeolojik Görüşleri.....	114
Tablo 28. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerde Oy Verilen Partiler.....	116

GİRİŞ

Günümüzde demokrasi, insan hakları, siyasal katılma ve eşitlik kavramlarının öneminin artmasıyla, bireylerin kamusal politikaların oluşturulmasına katılması, yönetimde söz sahibi olması ve seçme ve seçilme hakkını kullanabilmesi önem kazanmıştır. Bu hakların toplumun yarısını oluşturan kadınlara kapalı olması düşünülemez. Dünyada ve ülkemizde kadınların siyasal haklarını kazanmaları 20. yüzyılın başlarında olmuştur. Kadınların seçme ve seçilme haklarının erkeklerden sonra verilmesinde, ataerkil toplum yapısı nedeniyle kadına ve erkeğe biçilen rollerin farklı olması, kamusal alanın devlet yönetiminin erkeğe ait olması ev işleri ve çocuk bakımını kapsayan özel alanın kadına ait görülmesinin büyük etkisi olmuştur. Kadınların kendilerine biçilen bu rollerin dışına çıkması çok uzun mücadelelerle olmuştur. Kadınların eğitilmiş ve mesleklerinin olması onların kamusal alanda yer alması ve siyasal katılımını artırıcı etkenlerdir.

Bu çalışmayı yapmamızın temel nedeni, kadınların kadın oldukları için değil içinde buldukları koşullar nedeniyle erkeklere göre farklı siyasal davranışlara, sorunlara yöneldikleri düşüncesidir. Bu bağlamda ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal davranışları arasında önemli farklılıklar olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu iki kadın grubunun yaşam koşulları birbirinden oldukça farklıdır.

Çalışan kadınlarla ilgili birçok araştırma yapılmasına rağmen; ev kadınları ile çalışan kadınların siyasal davranışlarını karşılaştıran bilimsel çalışmalar çok azdır. Oysa toplumumuzda seçmen kitlesinin hemen hemen yarısını oluşturan kadınların büyük çoğunluğu çalışmamaktadır. Dolayısıyla toplumumuzun önemli bir kısmının siyasal davranış biçimleri hakkında bilimsel verilerden yoksun bulunmaktadır. Bu çalışmamız eksikliğin giderilmesi yönünde önemli bir adım olacaktır.

Birinci bölümde siyasal katılma ve siyasal davranışın kavramsal çerçevesi, siyasal kültür ve bireyin siyasal toplumsallaşmasına etki eden faktörler ele alınmıştır.

İkinci bölümde seçmen davranışının şekillenmesine etki eden sosyoekonomik faktörler; cinsiyet, eğitim, meslek, gelir, yerleşim birimi, yaş ve diğer etkenler açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde dünyada ve ülkemizde kadınların siyasal haklarını elde etme süreçleri ve günümüzde siyasal katılma türleri ele alınacaktır. Çalışan kadınlar ile ev

kadınları arasında sosyo-kültürel farklılıklar oluştuğu, bunların da kadınların siyasal davranışlarına yansıdığı düşünölmektedir. Çalışmamızda oy verme, siyasal partiye üye olma, toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma gibi siyasal davranışlarda, çalışan kadınlar ve ev kadınlarının ne gibi davranış farklılıkları gösterdikleri belirlenmeye çalışılacak, siyasal katılmalarına etki eden faktörler, siyasal davranışları ve günümüze kadar yaşadıkları siyasal katılım türleri teorik çerçevede ele alınacaktır.

Dördüncü bölümde ise, teorik çerçevede elde edilen bulguların desteklenip desteklenmediğini görmek için Isparta il merkezinde alan araştırması yapılacaktır. Ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal davranışları arasındaki fark alan araştırması ile sınıanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Demokrasinin gelişmesiyle, siyasal davranış ve siyasal katılma kavramlarının değeri de artmıştır. 20. yüzyılın sonlarına doğru siyasal davranış, siyasal katılma konusunda yapılan bilimsel çalışmalarla bu kavramların anlamı, önemi, etkileri, çeşitleri araştırılmıştır. Siyaset bir erkek işi kabul edildiği için genellikle siyasal davranış ve siyasal katılma konusunda yapılan çalışmaların çoğunluğu erkeklerin davranışlarını dikkate almaktadır. Dünyada ve ülkemizde kadınların siyasal davranışları konusunda çalışmalar yeni yeni yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmamızda da ülkemizde çalışan kadınlar ve ev kadınları arasındaki siyasal davranış farkları ele alınacaktır. Kadınların siyasal davranışlarına geçmeden önce siyasal davranışı, bireyin siyasal davranışın oluşmasını etkileyen faktörleri ve siyasal katılma ve biçimlerinin genel kavramsal çerçevesini açıklamak yararlı olacaktır.

1.1. Siyasal Davranış

Siyasal davranış kavramından önce davranış kavramını açıklamak gerekir. Davranış, insanların ve insanların oluşturdukları toplumların, toplumsal olaylar karşısında gösterdikleri tepkiler ve bu tür olaylarla ilgili olarak aldıkları eylemsel tavırlardır.¹ Davranış, tutumlarımızın gözlenebilen sonucudur.

Siyasal davranış ise, siyasal olaylarla ilgili çeşitli alternatifler arasında bir tercih yapmak, yani karar vermek ve buna uyan eyleme girişmektir.² Milbrath da siyasal davranışı, hükümet kararları ile ilgili süreç, siyaset, hükümet kararlarını etkilemeyi amaçlayan veya etkileyen davranış olarak görmektedir.³

Bireyin bir siyasal davranışta bulunması için genellikle harekete geçmeye karar vermesi ve hareketin yönünü belirlemesi gerekir.⁴ Örneğin, birey seçimlerde önce oy verip vermeyeceğine karar verir. Oy verme kararı olumlu ise, kime veya hangi partiye oy vereceğine karar verir. Siyasal davranış çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir. Bireyler kanunlara uyma, vergilerini ödeme gibi sistemi

¹ Ali ÖZTEKİN, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2003, s. 217.

² Bülent DAVER, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 1993, s. 72.

³ Yüksel GÜLMEN, **Türk Seçmen Davranışında Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü 1960-1970**, Güryay Matbaacılık, İstanbul, 1979, s. 7.

⁴ DAVER, s. 204-205.

destekleyen siyasal davranışlarda bulunabilir veya sistemi değiştirmek için protestolar düzenleyebilir, kanunlara uymama gibi davranışlarda bulunabilirler. Oy vermek, propaganda yapmak, aktif siyasi faaliyetlerde bulunmak yoluyla yapabildiği gibi siyasal davranış, siyasal sistemle hiç ilgilenmeden pasif şekilde de gösterilebilir.

Siyasal davranış sadece bireyin sosyoekonomik ve kişisel niteliklerinin bir ürünü değildir. İnsanlar eğitimleri, gelirleri, meslekleri ya da kişilik yapıları ne olursa olsun belli bir iyi düzen anlayışı ile hareket etmektedirler. Siyasal davranışın yönünü içinde bulunulan toplumun yapısı ve siyasal koşulları etkiler. Davranış kendi içinde kapalı bir işleyişin sonucu değildir. Çevre ile karşılıklı etkileşme sonucu ortaya çıkan bir olaydır.⁵ Siyasal davranış üzerinde toplumun demokrasi ile yönetilmesi, siyasal katılmanın meşru olması veya toplumun totaliter sistemle yönetilmesi gibi etkenlerin etkisi vardır.

Bireyin siyasal davranışlarını yönlendiren, siyasal tercihlerini etkileyen çeşitli nedenler vardır. Bunlardan bazıları; bir partiye olan bağlılık, bir parti programı hakkındaki düşünceleri veya bir adaya olan bağlılıklarıdır. Bireylerin bir partiye ve parti liderine bağlılıklarının yönü duygusal iken; bir parti programına bağlanışlarında zihni yaklaşım ön plana geçer. Bir partiye bağlılığı ağır basan bireyler hem yüksek katılma gösterirler hem de katılmanın yönü kolay değişmez. Diğer yandan bir siyasal adaya ve programa olan bağlılıkları zaman içinde değişebilir, yön değiştirebilir. Sürekli bir siyasal katılmaya yol açma olasılığı azdır.⁶

Bireyin siyasal davranışının, hem kendi statüsüne, hem de onu çevreleyen toplumsal yapıya bağlı oluşu nedeniyle, bireyin siyasal davranışı toplumun kendisini idame ettirmişin bir aracı olarak işlemektedir. Gerçekten de siyasal davranışın geniş ölçüde sosyal süreçler tarafından şartlandırılması, ikisi arasında bir uyumu zorunlu kılmaktadır. Siyasal sosyalizasyon, toplumun kendisini bireyde sürdürmesinin bir yolundan başka bir şey değildir. Ayrıca her an toplumsal talepler, baskılar, sınırlar siyasal davranış üzerinde kendisini hissettirmektedir. Siyasal davranışın bu toplumsal kadrosu onu toplum ile bütünleştirmektedir. Siyasal davranış, toplumsal yapı içinde bireyin işgal ettiği yerin bir fonksiyonu olmaktadır. Yapılan araştırmalar, siyasal davranışın bilgisel temelini hiç de sağlam olmadığını ve davranışın rasyonel

⁵ Deniz BAYKAL, **Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi**, Ankara Üniversitesi SBF Yayın No: 302, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 31.

⁶ BAYKAL, s. 110-112.

düşünceden çok, sosyal baskılara ve hissi tepkilere dayandığını göstermiştir.⁷ Sonuç olarak siyasal davranışı içinde yaşanan toplum yapısı, kişinin toplum içindeki konumu ve kişilik özellikleri gibi birçok değişken etkiler.

1.2. Siyasal Katılma ve Siyasal Katılma Biçimleri

Günümüzün en önemli kavramlardan birisi de siyasal katılmadır. Tüm bireylerin siyasal sisteme katılması uzun mücadeleler ve süreçler sonucunda gerçekleşmiştir. Bir rejimin demokratikliği, vatandaşlara tanınan siyasal katılma olanaklarıyla ölçülmektedir.⁸ Her siyasal sistem, siyasal sürecin bir kurallar dizisi içerisinde cereyan etmesini öngörür, yasalarla siyasal yaşantıyı düzenler. Sözgelimi, her sistemde kimin siyasal sürece katılabileceğini, bazı durumlarda, hangi düzeyde katılabileceğine ilişkin normlar vardır. Oy verme ve seçilme hakkı, çeşitli biçimlerde kısıtlanmıştır.⁹

Siyasal katılma her şeyden önce bir siyasal davranıştır.¹⁰ Siyasal katılmanın çeşitli tanımları yapılmıştır. Siyasal katılma, siyasal sistem içinde yurttaşların doğrudan ya da dolaylı biçimde yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaçlayan eylemlerin bütünüdür.¹¹ Başka bir tanıma göre siyasal katılma, bireyin siyasal sistem karşısındaki durumunu, tutumunu ve davranışını gösteren bir kavramdır.¹² Diğer bir tanıma göre ise, vatandaşların hükümet yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemlerdir.¹³ Özbudun'a göre siyasal katılma, vatandaşların merkezi veya yöresel devlet organlarının veya personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleridir.¹⁴ Bu tanımların ortak noktası ise

⁷ BAYKAL, s. 151-152.

⁸ Ahmet Taner KİŞLALİ, **Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Kitabevi, 6.Baskı, Ankara, 2003, s. 220.

⁹ İlter TURAN, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 1996, s. 89.

¹⁰ BAYKAL, s. 29.

¹¹ Esat ÇAM, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 2002, s. 169.

¹² DAVER, s. 203.

¹³ Norman H. NIE, Sidney VERBA, Philip E. CONVERSE, **Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı**, Çeviren İlter TURAN, Tunçer KARAMUSTAFAOĞLU, Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara, 1989, s. 1.

¹⁴ Ergun ÖZBUDUN, **Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, No: 363, Ankara, 1975, s. 4.

yönetilenlerin, kendilerini yönetecek kişileri seçmesi ve onların izleyeceği politikalara yön vermesidir.

Günümüz devletlerinde yönetime bütün bireylerin doğrudan katılması mümkün olmadığı için siyasal katılmanın önemi artmaktadır. Siyasal katılmaya artan ilginin birinci nedeni bireyin iktisadi-sosyal kalkınmasını arttırmak için bir yol olmasıdır. İkincisi gelişmiş ülkelerde toplum içinde farklılaşma artmakta, çeşitli gruplar siyasal sistemi kendi çıkarları yönünde etkilemenin yolu olarak siyasal katılmayı görmektedir. Üçüncüsü, devletin giderek artan işlevleri, bireyin yaşantısını daha yoğun etkileyen faaliyeti, her bireyin ve topluluğun siyasal sürece daha çok ilgi duymasına, onu etkilemeye çalışmasına neden olmaktadır.¹⁵ Siyasal katılmanın bireye sağladığı dolaylı yararlar da vardır. Bireyin siyasal iktidar sahiplerini seçmesi, siyasal karar alma sürecini etkilemesi, bireyin siyasal katılmadan haz almasını ve katılma sayesinde vatandaşlık erdemlerini öğrenmesini sağlar.¹⁶

İnsanlar genellikle dört farklı sebepten dolayı siyasete katılırlar. Bunlar, kişisel bağlılık, dayanışma, çıkar ve yurttaşlık duygusudur. Kişisel bağlılığa dayanan katılma, genellikle az gelişmiş ülkelerin kırsal bölgelerinde görülür. Geleneksel liderler tarafından seçmen grupları siyasal katılma için mobilize edilirler. Seçmen gruplarının geleneksel liderlerine karşı kişisel bağlılıklarının sonucu onların siyasal tercihlerinde liderin etkisi büyüktür. Lider tarafından siyasal katılmalarının yönü belirlenir. Dayanışmadan doğan siyasal katılma ise, bireyin mensup olduğu sosyal gruba (köy, etnik veya dinsel cemaat, sosyal sınıf) olan bağlılığını göstermek üzere, o grubun çoğunluğu yönünde katılma eylemine girişmesidir. Çıkara dayanan siyasal katılmada, seçmen, menfaatine göre katılımda bulunur. Çıkar, bireysel veya toplumsal olabilir. Örneğin çıkarlar, kayırma, nakdi ödemeler, yöresel topluluklara yönelik çıkarlar, eğitim hizmetleri, sosyal refah programları gibi farklı şekil alabilir. Yurttaşlık duygusuna dayanan siyasal katılmada ise, bireyin kendi vicdani yükümlülük duygusundan bir görev hissinden doğan katılmadır. Bu sorumluluk duygusu, ideal bir toplum ve devletin niteliği hakkında beslenen inançlardan, bireyin sahip olduğu değer yargılarından doğar.¹⁷

¹⁵ TURAN, s. 68.

¹⁶ NIE, VERBA, CONVERSE, s. 5.

¹⁷ ÖZBUDUN, s. 5-6.

Bütün bireylerin siyasal sisteme karşı tutumları ve davranışları eşit düzeyde değildir. Bazı bireyler siyasal sistemi olduğu gibi kabul ederler. Siyasal sisteme karşı çıkmamakla, mevcut düzeni kabul etmiş ve onu pasif bir şekilde desteklemiş olurlar. Siyasal sisteme çok az katılırlar. Bazıları da siyasal sistemi sürdürmek veya değiştirmek için çaba harcarlar. Siyasal sistem ile yakından ilgilenir ve aktif olarak katılırlar. Aktif kişiler ya düzenden yana olurlar ve bütün güçleriyle desteklerler, ya da düzene karşı çıkarlar düzeni değiştirmek için çalışırlar. Siyasal sistemle hiç ilgilenmeyen, siyasal faaliyetlere katılmayan, seçimlerde oy dahi kullanmayan hareketsiz vatandaşlar da vardır. Fakat gerçek yaşamda bu durum çok nadirdir. Genellikle insanlar az da olsa, siyasal hayata katılırlar.¹⁸

Partilerin bireyin siyasal katılması üzerindeki etkisi iki yolla işler. Bir yandan partiler, bireyler için bir özdeşleşme aracı olarak onların siyasal davranışlarını etkiler. Diğer yandan partiler birer mobilizasyon aracı olarak, bireylerin siyasal davranışını harekete geçirici bir rol oynar. Birey ile iktidar arasında yer alan siyasal partiler, kendilerini destekleyen kimseler ile iki yönlü bir ilişki içindedirler. Bu yönüyle temsil ettikleri grupların ve sınıfların menfaatleri ile tercihlerini ifade eden ve iktidarı bu istikamette etkileyen siyasal partiler, diğer yönleriyle de, kendilerini destekleyenleri genel siyasal yönelimleri bakımından şekillendirirler ve etki alanına alırlar.¹⁹

Siyasal katılma çeşitli şekillerde olabilir. En yaygın siyasete katılma biçimi oy vermedir. Seçmenler oy verme ile kendilerini yönetecek kişileri belirlerler. Siyasi yöneticilerin görev sürelerinin uzamasına veya iktidarın uzaklaştırılmasını oy verme işlemi ile gerçekleştirirler. Oy verme en geniş katılma eylemi olduğu için diğer katılma türlerinden daha etkilidir. Liderler bir daha seçilmeleri ve iktidarını sürdürebilmesi vatandaşların onu tekrar seçmesine bağlı olduğu için onlar toplumun isteklerine daha duyarlı olurlar. Oy verme şeklinde katılmanın etkisi, bir yöneticiyi belli bir süre için seçmek ve o süre içerisinde yöneticiye müdahale edilememesidir. Sadece bir sonraki seçimde seçmen istemediği liderin seçilmemesini sağlayabilir. İkincisi seçmen önüne getirilen adaylar arasında tercih yapmak zorundadır. Bu da sadece belli kişilerin iktidara gelmesinin önünü açar.

¹⁸ DAVER, s. 203.

¹⁹ BAYKAL, s. 122.

Siyasal katılmayı sadece seçimlerde oy kullanma olarak düşünmek, eksik ve yanlış bir düşünce olur. Katılma çeşitli şekillerde ve yoğunlukta olabilir. Toplumdaki herkes aynı seviyede ilgi göstermez. Kimileri politika ile uğraşmayı yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak görür ve yoğun bir siyasi katılma eylemine girer. Bazı insanlar ise siyasi konulara, sorunlara tamamen ilgisiz ve kayıtsız kalırlar.²⁰

Bireylerin siyasete katılma biçimlerini yedi gruba ayırabiliriz.²¹

- **Politikacılarla ilişkiler kurma:** Bireylerin siyasi sistemde görevli kişilerle, siyasi partilerin lider kadrosu, il ve ilçe yöneticileri ve yerel yöneticilerle vatandaşların menfaati için doğrudan ve dolaylı ilişkileri bir siyasi katılmadır.
- **Seçimlerde oy kullanma ve siyasi partiler için çalışma:** En genel katılma şeklidir. Birey oy verdiği, dünya görüşünü savunduğu, programını beğendiği siyasi partinin oy alması ve seçimi kazanması için partinin seçim kampanyalarında çalışabilir. Örneğin kişi, propaganda yapma, kanaat önderliği yapma, yayın ve basın yoluyla reklâmını yapma ya da afiş ve pankart asma gibi faaliyetlerde bulunabilir.
- **Siyasal literatürü izleme:** İnsanların kendi çevreleri, ülkesi ve dünyadaki toplumsal sorunlarla ilgilenmesi de bir siyasi katılmadır. Siyasi olayları takip eden bireyin dünyaya ve olaylara bakış açısı gelişir.
- **Siyasal tartışmalara katılma:** Birey kendi ailesi içinde, bulunduğu çevrede ve üyesi oldukları mesleki örgütlerdeki ülke ve dünyadaki güncel siyasi, ekonomik ve toplumsal olayları tartışır. Yalnız siyasi tartışmalara katılabilmek için de belirli düzeyde siyasi ve toplumsal bilgi birikimi olmalıdır.
- **Siyasal örgütlere üye olma:** Siyasi katılmanın en ileri şekli olayların içine karışarak yapılındır. Siyasi katılmanın oy verme davranışından sonra ikinci etkili yolu siyasi parti, dernek ve sendika gibi örgütlere üye olmaktır. Siyasi örgütlere üye olarak siyasete katılanlar, örgütün verdiği görevleri yaparak siyasi ve toplumsal olaylara daha aktif katılırlar.

²⁰ Münci KAPANİ, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınları, 15. Basım, Ankara, 2003, s. 131.

²¹ ÖZTEKİN, s. 232-237.

- **Siyasal eylemlere katılma:** Siyasal katılmanın bir türü de insanların tek veya toplu olarak her türlü miting, gösteri, grev gibi siyasal eyleme katılmasıdır. Siyasal eylemlere katılma genellikle örgütlerin desteği ve toplu katılım ile etkili olur. Örgütlü olarak yapılan siyasal eylemlerle kamuoyu oluşturup, siyasal sisteme baskı yaparak sorunlar daha kolay ve daha etkili olarak çözümlenebilir.
- **Bağışta bulunma:** Genellikle varlıklı kişilere özgü bir siyasal katılma türüdür. Günümüzde siyasi partilerin sesini duyurmak propagandasını yapmak için nakdi desteğe ihtiyacı vardır. Bağışta bulunma da siyasi partiler için çok önemlidir.

Siyasal hayatın gittikçe karmaşıklaşan bir nitelik kazanmasına paralel olarak, vatandaşlar bakımından etkili bir siyasal katılmanın icapları da genişlemiştir. Artık, her seviyede siyasal gelişmelerin yakından izlenmesi, çok değişik özellikler taşıyan konularda siyasal tavırlar takınılması, tartışma, derneklere ve siyasal partilere üye olma, seçim çalışmalarında görev alma gibi siyasal eylemlere girilmesi günümüzde yaygın olarak görülen durumlardır.²²

Siyasal katılmaya en fazla şu nitelikteki insanların katılmaktadır. Boş vakti olanlar, erkekler, eğitilmişler, şehirleşenler, orta yaşlılar, evliler, yüksek statülüler, yüksek gelirliler ve kurumlara üye olanlar.²³

Oy kullanmada bireyin tercihleri etkileyen etmenleri parti, sorunlar ve lidere yönelik olarak üçe ayırabiliriz. Birincisi, bazı vatandaşlar siyasal sürecin önemli ögesi olarak siyasal partileri görmekte, oylarını özdeşleştikleri partiye vermektedirler. Adayların kimlikleri, tutumları önemsizdir. Bu kişiler için siyaset, siyasal partiler aracılığı ile yürütülen bir mücadele sürecidir. İkincisi, bazı vatandaşlar için önemli olan, tutumlarını siyasi sorunların ve önerilen çözümlerin ışığı altında belirlemektir. Örneğin, A partisi fiyat kontrolleri yoluyla pahalılığı önlemeyi önermektedir. B partisi buna karşı çıkmakta ve bu yoldan fiyat artışlarının önünün alınamayacağını savunmaktadır. Aday veya siyasal partilerin bu soruna ilişkin tutumlarına bakarak oylarını belirleyecektir. Bu kişiler için, siyaset çeşitli sorunlar üzerinde tutum benimsemek olarak gözüküyor. Üçüncüsü ise, bazı

²² BAYKAL, s. 27.

²³ Ahmet YÜCEKÖK, “Üst Yapı Olarak Siyasal Davranış” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 24, Sayı 4, 1969, s. 195.

vatandaşlar tutum ve davranışlarını, siyasal kurumları yürüten, siyasal rolleri ifa eden ve bunlara aday olan kimselerin kişisel niteliklerine göre belirlemektedir. Bir vatandaşın değindiğimiz üç tutumdan hangisini benimseyeceğini, yetişmesi, siyasal kurumların düzenleniş şekli, sosyal çevresi ve daha birçok etken biçimlendirmektedir.²⁴

Oy verme ile ilgili elimizde bulunan veriler, diğer katılma eylemleri hakkındaki verilerden çok daha zengin ve güvenilirdir. Ayrıca, oy verme, bütün yetersiz yanlarına rağmen, siyasal liderlerin vatandaş kütlesi karşısındaki duyarlılığını sağlama bakımından en etkin bir araç gibi görünmektedir. Oy veren nüfus, toplam nüfusun oldukça temsil edici bir kesimidir. Dolayısıyla, oy verme oranının yükselmesi, liderleri toplumun sadece bir kesimine değil, tümüne karşı duyarlı kılmasını sağlar. Oy verileri, bize sadece seçime katılma oranları hakkında değil, aynı zamanda partilerin oy oranları hakkında da bilgi sağlar.²⁵

Siyasal katılma kendisini değişik yoğunluk seviyelerinde gösterebilir. Bu seviyelerin alelade bir meraktan oldukça yoğun bir eyleme kadar uzanması mümkündür. Robert A. Dahl siyasal katılmanın boyutlarını merak, ilgi, bilgi, eylem olarak sıralıyor. Siyasal konuları az merak edenler, çok merak edenler ya da siyasal konularda az bilgi sahibi olanlar çok bilgi sahibi olanlar gibi. Siyasal konulara herkes aynı ilgiyi ve önemi göstermiyor. Gece gündüz siyaset yapanlardan, siyasete hiç ilgi, önem, zaman vermeyenlere kadar çeşitli gruplar var. Bununla beraber bütün ülkelerde oy vermenin üzerindeki siyasal katılmayı üçe ayırabiliriz. 1: Siyasal olayları izleme 2: Olaylar hakkında tavır takınma 3: Siyasal olayların içine karışma. Siyasal olaylar hakkında tavır takınarak siyasete katılma, izlemeden daha yoğun bir siyasal faaliyet ifade eder. Burada belli siyasal alternatiflerin yanında ya da karşısında tutum almak söz konusudur. Bu kitle haberleşme vasıtaları yolu ile yapılabileceği gibi özel temaslar çerçevesinde de yapılabilir.²⁶

²⁴ TURAN, s. 42-43.

²⁵ ÖZBUDUN, s. 7.

²⁶ BAYKAL, s. 31-34.

1.3. Siyasal Etkinlik Duygusu

Etkinlik duygusu, kişinin kendi eylem ve davranışı ile çevresine ve olayların akışına etkide bulunabileceği inancını taşıyıp taşınamamasıdır.²⁷ Yaptığı eylem karşısında hiçbir sonuç almayacağını veya yaptırımlara hedef olacağını düşünen bireyin o eylemi yapması zordur. Siyasal sistemden talep edilen istekleri için, kendisine bir yaptırım uygulanmayacağını aksine bu isteklerine cevap verilmeye çalışılacağını düşündüğü ve inandığı ölçüde birey siyasal yaşama katılmaya daha eğilimli olacaktır. Batı Avrupa ve Amerika'da yapılmış araştırmalar sonucunda siyasal etkinliğe sahip olanların olamayanlara oranla daha yoğun bir şekilde siyasal yaşama katıldıkları görülmüştür. Birey kendisinin ne kadar etkili olduğuna inanırsa oy vermekten protesto eylemlerine değin çeşitli katılma türlerine daha fazla başvurur.²⁸

Siyasal katılmayı etkileyen sosyoekonomik etkenler yanında bir de psikolojik etkenler vardır. Aynı sosyoekonomik özelliklere sahip bireylerin aynı siyasal davranışı göstermedikleri biliniyor. Bunun nedeni bireyin çevresinden aldığı bilgileri kendi düşünce yapısının süzgecinden geçirerek belirli davranışa yönlendmesidir. Siyasal davranışı etkileyen psikolojik değişken, etkinlik duygusudur. Çevresini etkilediğini denetleyebildiğini düşünen kimseler her türlü toplumsal faaliyete katılma eğilimi göstermektedirler. Kendisini siyasal bakımdan etkin gören kimse, kendisinin siyasal sistemin eylemlerini, kararlarını etkileyebileceğine inanır. Etkinlik duygusu yüksek olanların siyasal katılmaya daha yatkın oldukları görülmektedir.²⁹ Siyasal etkinlik, siyasal katılmanın yanı sıra siyasal ilgi ve bilgiyi de teşvik eden bir dürtüdür.³⁰

Kendine güvenen insanların siyasal katılma konusunda olumlu bir tavır takındıkları halde, bazıları da çevrenin ve olayların ağırlığı karşısında kendilerini güçsüz hissederler. Bu farklı psikolojik tutumun politik davranışlara önemli ölçüde yol verdiği ileri sürülür. Siyasal etkinlik duygusunun zayıf veya güçlü oluşuna göre siyasal katılma düşmekte veya artmaktadır.³¹

²⁷ KAPANİ, s. 133.

²⁸ Ersin KALAYCIOĞLU, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın, No: 10, İstanbul, 1983, s. 39-40.

²⁹ TURAN, s. 87.

³⁰ KALAYCIOĞLU, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...**, s. 40.

³¹ KAPANİ, s. 133.

1.4. Siyasal İlgi ve Siyasal Bilgi

Siyasal ilgiyi, siyasal alanın yapısını, işleyişini ve siyasal kararların alınma biçimlerini sürekli ve düzenli olarak izleme olarak tanımlayabiliriz.³² Bireyin siyasal ilgisi arttıkça siyasal olayları algılaması kolaylaşmakta ve siyasal olaylara ilişkin dürtülerin bireydeki etkileri yoğunlaşmaktadır. Siyasal ilginin artışı siyasal yaşamda daha faal bir rol oynamayı ve siyasal olayları daha çabuk algılamayı kolaylaştırır. Siyasal olayları ve siyasal sistemin işleyişini düzenli ve sürekli olarak izleyen bir birey, diğer izlemeyenlere oranla daha fazla bilgiye sahiptir.³³

Günümüz demokratik toplumlarında, bireyin karşısına çıkan sorunlar gittikçe daha karmaşık ve teknik nitelik kazanmaktadır. Bireyin siyasal bilgisinin olmaması siyasal konulara ilgisinin azalmasına yol açar. Ayrıca bireyin kendisi, bilgi ve kavrayışını aşan bu sorunlar üzerinde doğrudan doğruya karar almaya çağrılmamakta, sadece karar alacak olanları seçmekle yetinmektedir.³⁴ Parti yöneticilerinin ve programının belirlenmesinde bile seçmen tabanına danışılmaz. Seçmenin rolü, parti tarafından kendisine sunulan adaylar arasında tercih yapmaya indirgenmiştir. Bu da bireyin siyasal sisteme karşı ilgisinin azalmasına neden olmaktadır.

Seçim sonuçları siyasal sistemin karar ve eylemlerini daha fazla etkiliyorsa, o seçime katılma ve ilginin fazla olması beklenir. Partiler arası rekabetin fazla olduğu dönemlerde, bireyler siyasetle daha fazla ilgilenirler. Sistemdeki partilerin bazıları siyaseti ideolojik açıdan yapıyorsa, partinin tabanı siyasal sisteme katılmak için daha fazla ilgi gösterir.³⁵

Vatandaşların siyasete katılma biçimine ilişkin tutumları da aynı toplum içinde farklılık gösterebileceği gibi toplumdan topluma da farklılıklar gösterecektir. Örneğin G. Almond, vatandaşların üç genel tutumdan birini benimseyeceğini ileri sürmektedir. Katılanlar, uyanlar ve ilgisizler. Her toplumda, bir grup vatandaş siyasal sürece aktif olarak katılmaktadır. Katılmanın asgari ölçüsü olarak seçimlerde oyunu kullanma ve siyasal konularda orta-iyi derecede bilgi sahibi olmayı alabiliriz. Uyanlar siyaset hakkında fazla bilgisi olmayan, oyunu bile düzenli olarak

³² M. Akif ÇUKURÇAYIR, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2000, s. 68.

³³ KALAYCIOĞLU, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...**, s. 41.

³⁴ KAPANİ, s. 138.

³⁵ TURAN, s. 90-91.

kullanmayan kişilerdir. Bunlar yasalara, görevlilerin emirlerine uyarlar; daha fazla bir faaliyetleri olmaz. İlgisizler ise, az da olsa siyasal süreçten, hükümetten haberdar bile olmayabilir. Yaşlılar, yerleşme merkezinden uzakta oturanlar, günlük dertlerinin dışına çıkamamış bazı ev kadınlar bu grupta yer alır. Katılanlar, uyanlar ve ilgisizlerin bir toplum içinde dağılımı bize o siyasal sistemin nitelikleri hakkında bilgi verir. Örneğin, siyasal demokrasinin yerleşik olduğu bir toplumda katılanların; geleneksel bir monarşide ise uyanlar ve ilgisizlerin daha büyük olduğunu tahmin edebiliriz.³⁶

1.5. Siyasal Kültür ve Toplumsallaşma

İnsan, içinde yaşadığı toplumun, yetiştiği çevrenin ürünüdür. Birey toplumdan ve toplumun kültüründen ayrı olarak var olamaz. Toplumun kültürü de bireylerin kişiliklerinde ve davranışlarında gerçeklik kazanır.³⁷ Birey içinde yaşadığı toplumun kültürünü toplumsallaşma süreci ile öğrenir. Edindiği kültür bireyin şahsiyeti ve sosyal kimliğinin sınırlarını da çizer. Bu nedenle kültür ve sosyalleşme iç içe olan bir süreci oluşturur.

1.5.1. Siyasal Kültür

Kültür en genel tanımıyla, bir topluluk veya toplumun hayatını meydana getiren maddi ve manevi değerlerin tümüdür.³⁸ Diğer bir tanımda ise, insan ve toplum tarafından yapılan ya da gerçekleştirilen ve kuşaklar arasında sonra gelene miras yolu ile devredilen bütün davranış kalıpları veya alışkanlıkların tümü olarak tanımlayabiliriz.³⁹ İnsan ilk doğduğunda bir kültüre sahip değildir. Kültürün kazanılması ilk ailede başlar ve toplumsal süreçle devam eder. Kültür, sosyal hayat alanında bireyin neleri yapıp yapamayacağına işaret ederek bireye hazır düşünce ve davranış kalıpları sunar.⁴⁰ Her toplumun kendine has olan kültürü, zamanla oluşan ve topluma yeni katılan bireylere aktarılan bir süreçtir. Toplum hayatını belirleyen, ona

³⁶ TURAN, s. 43.

³⁷ Özer OZANKAYA, **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No: 403, 2. Basım, 1977, Ankara, s. 100.

³⁸ Özer OZANKAYA, "Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Mart 1971, Ankara, s. 32.

³⁹ Ahmet Lütfi ALPAN, **Türkiye'de Siyasal Katılım: Sivas Örneği**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 86.

⁴⁰ Ahmet Taner KIŞLALI, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitapevi, 11. Baskı, Ankara, 2005. s. 117.

yön veren siyasete karşı da, bireylerin ortak olarak geliştirdikleri görüşler ve beklentiler olacaktır. Toplumda siyasi olguya ilişkin geliştirilmiş olan kanaat ve inançlar, tutum ve davranışlar da toplumun siyasal kültürünü meydana getirir.⁴¹

Siyasal kültür, bireylerin içinde yaşadıkları topluluk veya toplumun yönetimiyle ilgili algı, ilgi, bilgi, değer ve eylemlerini ve bunları etkileyen maddi ve manevi şartlarını anlatır.⁴² Siyasal kültür kavramı ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımlardan biri, bireylerin ve grupların siyasal duruş ve tavırlarını ve genel olarak tüm siyasi pratikleri bir biçimde şekillendiren, insanların siyasi olana ilişkin olarak sahip oldukları değerler, semboller ve inançların bütünüdür. Verba'ya göre siyasal kültür, herhangi bir insan topluluğunun siyasi eylemlerinin içinde gerçekleştiği bütünsel çerçeveyi tayin eden tecrübe, inanç, sembol ve değerlerin oluşturduğu sistem olarak tanımlamaktadır.⁴³ Diğer bir tanım ise, bir toplumun üyelerinin siyasete ilişkin tutum, inanç, duygu ve değer yargılarının oluşturduğu bütüne siyasal kültür denir.⁴⁴ Bir toplumun olayla karşısındaki tutumu, tepkileri, davranışları siyasal kültürü ile ilişkilidir. Siyasal kültür, toplumda var olan inançlar ile kişinin siyasal olaylar karşısında nasıl davranması gerektiğini öğreten bir köprüdür.⁴⁵

Siyasi kültürün oluşması için her şeyden önce o toplumun maddi ve manevi gereksinimlerinden kaynaklanması gerekir. Siyasal kültür, hem bir toplumun topyekün tarihinin hem de toplumu meydana getiren insanların sosyoekonomik yaşantılarının bir ürünüdür. Siyasal kültür, toplum olaylarından ve kişisel tecrübe ve davranışlardan etkilenerek şekillenir. Toplumsal kültürün bir yönü olan siyasal kültür, toplumsal kültürde meydana gelen değişimlerden etkilenir ve yeniden şekillenir.⁴⁶

Siyasal kültürün siyasal süreç açısından iki işlevi vardır. Birincisi; bazı inanç ve davranış kurallarının standartlaşması yoluyla, siyasal sürecin işleyişini kolaylaştırır. İkincisi; siyasal kültür mevcut siyasal sistemin benimsenmesini, meşru

⁴¹ Taner TATAR, **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 31.

⁴² Özer OZANKAYA, "Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Mart 1971, Ankara, s. 32.

⁴³ Mümtaz'er TÜRKÖNE, **Siyaset**, Lotus Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2003, s. 223.

⁴⁴ İlder TURAN, "Türkiye'de Siyasal Kültürün Oluşumu", Editör Ersin KALAYCIOĞLU, Ali Yaşar SARIBAY, **Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme**, Alfa Basım, İstanbul, 2000, s. 359.

⁴⁵ YÜCEKÖK, s. 179.

⁴⁶ Hulusi ŞENTÜRK, **Seçmenin DNA'sı**, Okutan Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2008, s. 201.

görünmesini ve bunun sonucunda yönetimin devamlılığını sağlayan bir araçtır.⁴⁷ Siyasal kültürün gelişmesi için en önemli faktör eğitimidir. Toplumun eğitim seviyesi yükseldikçe, politika ile ilgili yeni bir şeyler öğrendikçe kendilerini yöneten sistemi de değiştirmeye başlayacaklar, yeni alışkanlıklar ve davranışlar kazanacaklardır.

Almond ve Verba; beş ülkede yaptıkları araştırmanın sonunda, siyasi kültür tiplerini, mahalli kültür, uyrukluk kültürü ve katılımcı kültür olarak üçe ayırmışlardır. Bunları açarsak mahalli kültür, homojen bir millete dayanmayan yeni devletlerde sık karşılaşılan ya da henüz milli kültür niteliği kazanamamış, köy, bölge ve etnik kimliklerin yaygın olduğu yerlerde görülen siyasi kültür tipidir. Uyrukluk kültürüne sahip vatandaş siyasi sistem hakkında onu tanıyacak kadar bilgiye sahiptir. Fakat kendisi siyasi sistemin dışındadır. Siyasi sistemin bireysel taleplerini dikkate almayacağını ve siyasi sistemi değiştiremeyeceğini düşünerek, pasif durumdadır. Katılımcı kültüre sahip vatandaş ise, siyasi sisteme dair bilgilere sahip olmasının ötesinde, sistemi değiştirebileceği ve sisteme etki edebileceği şeklinde bir duygu ve değer yargısına sahiptir. Parti üyeliği, dernek üyeliği, baskı grupları, gösteri yapma dilekçe verme gibi siyasal katılım yolları ile sisteme etki etmeyi dener.⁴⁸

Her toplumun kendine ait bir siyasal kültürü olsa da, siyasal kültür, günün gereksinimlerine göre yeniden şekillenir, sürekli değişime uğrar. Günümüzde küreselleşmeden ve iletişim ağının gelişmesinden dolayı dünya çapında bir siyasal kültür geleneği oluşmaya başlamıştır. Demokrasinin genel ilkeleri hemen her toplumda kabul edilmeye başlanmıştır. Ayrıca siyasal kültürü farklı olan toplumlarda günün şartlarına göre bütün demokrasilerde geçerli siyasal kültürü edinmeye başlamışlardır.⁴⁹

Siyasal kültür bireyin siyasal davranışını, toplumda yaşayan siyasal süreçle ilgili değerleri ve yönelimleri sosyalizasyon aracılığı ile bireye geçirerek etkilemektedir.

⁴⁷ Mimar TÜRKKAHRAMAN, *Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme Siyasal Sembolizm*, Birey Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2000, s. 27.

⁴⁸ TÜRKÖNE, s. 224-225.

⁴⁹ TURAN, s. 33-35.

1.5.2. Siyasal Toplumsallaşma

İnsanların hepsi doğduklarında aynı biyolojik özelliklere sahip olarak dünyaya gelir. Daha sonra toplum bireye, kurumları ve diğer bireyleri aracılığı ile temel değerlerini ve kurallarını öğretir. Toplumsallaşma; bireyin yalnızca biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp belli bir topluma ve belli kümelerle bütünleştirilmesi sürecidir.⁵⁰ Toplumsallaşma kişiliğin kazanılmasında temel süreçtir. Birey içinde yaşadığı toplumun kültüründen ayrı var olamaz. Toplum, üyelerine kendi değerlerini toplumsallaşma süreci ile aktarır. Toplumsallaşmanın bir bölümünü oluşturan siyasal toplumsallaşma, siyasal inanç, değer ve davranışların birey tarafından benimsenme ya da toplum tarafından bireye öğretilme sürecidir.⁵¹ Bu tanım toplumsallaşmayı süreç olarak kabul eder. Alkan tarafından yapılan geniş kapsamlı tanımda ise, siyasal toplumsallaşma, toplumsal, siyasal çevre ile bireyin arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesidir.⁵² Birey içinde yaşadığı toplumun kültürünü alır ve hayatını toplumun isteklerine ve yasaklarına göre düzenler. Siyasal sistemlerin kendi varlığını sürdürmesi için toplumda siyasal sisteme ilişkin inanç, değer ve tutumların yaygınlaştırılması ve benimsetilmesi gerekir.⁵³ Siyasal sistemin varlığını sürdürebilmesi için topluma katılan bireylere siyasal kültürünü öğretmesi zorunludur.

İnsanın doğuştan sahip olduğu bir toplumsal ve siyasal kültürü yoktur. Değer yargıları, inançlar, tutumlar ve toplumsal davranış kuralları zamanla öğrenilir. Bu öğrenim süreci aile içinde başlar, okulda, okul sırası ve sonrası bireyin kurduğu toplumsal ilişki çerçevesinde devam eder ve duygusal bir kapsamdan bilgisel-duygusal bir kapsama doğru gelişme gösterir, kişinin yaşamı boyunca devam eder.⁵⁴

Her toplumda kültürün yetişen kuşaklara aktarılması yetişkin kuşakların kültürünün süregelmeye ya da değiştirilmesi, çeşitli aracı kurumlar yoluyla gerçekleşir.

⁵⁰ OZANKAYA, *Toplum Bilimine Giriş*, s. 99.

⁵¹ KIŞLALI, *Siyaset Bilimi*, s. 118.

⁵² Türker ALKAN, *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Gündoğan Basım Yayın Dağıtım, 1989, Ankara, s. 8.

⁵³ TURAN, s. 29.

⁵⁴ TURAN, s. 61-62.

1.5.2.1. Siyasal Toplumsallaşmada Ailenin Etkisi

Beş altı yaşına kadar çocuk ailesinin diğer üyeleriyle yoğun etkileşimde bulunmakta; fiziksel ve sosyal çevresi hakkında annesinden, babasından, kardeşlerinden, evde oturan diğer büyüklerinden bilgiler edinmektedir. Bu siyasal boyutları da bulunan genel bir toplumsallaşma sürecidir.⁵⁵ Aile, toplumsal değer ve normların çocuğa aktararak, kültürün sürdürülmesi ve bireyin toplumsal yapı ve siyasal sistemle bütünleşmesini sağlar.⁵⁶ Bireyin toplumsallaşması ilk ailede başladığı için aile yapısı, ailenin geniş-çekirdek aile olması, ailede alınan kararların biçimi bireyin toplumsallaşma sürecini etkiler, çocuğun aileden öğrendiklerinin dolaylı siyasal sonuçları vardır. Ailedeki bu eğitim bireyin siyasal ve örgütsel otorite ile ilişkilerini, onu kabul etmesinin ve itaat etmesinin koşullarını da etkiler.⁵⁷

Aile, kişinin siyasal kültürünü biçimlendiren kurumlardan bir tanesidir. Bireyin temel değer ve inançlarını şekillendiren ilk kurum olması ve kamu tarafından denetlenmesi güç kurum olması dolayısıyla, ailenin ayrı bir önemi vardır.⁵⁸

Birey üzerinde ailenin en özgül etkisi parti seçimidir. Bunun dışında aile otoriteye, kurallara, uzlaşmaya, siyasal etkinliğe, sistemi genel olarak benimseyip benimsememeye kadar bireyin genel tutumlarını etkilemektedir.⁵⁹

1.5.2.2. Siyasal Toplumsallaşmada Okul Çevresinin Etkisi

Eğitim kurumları toplumsallaşma ve siyasal toplumsallaşma sürecinde en etkili ve yaygın bir araçtır.

Her siyasal sistem, yönettiği toplum üyelerine bazı tutumlar, değer yargıları ve davranış kuralları aktarmaya, öğretmeye çalışır. Okulların toplumsallaşmaya hem bilgisel, hem duygusal açıdan katkısı bulunmaktadır. Örneğin, ilkokula giden bir çocuk vatan sevgisi ve ulusu için canını vermesi gibi inançlarla donatılırken, bir yandan da ülkesini parlamenter bir sisteme sahip olduğunu, milletvekillerini

⁵⁵ TURAN, s. 55-56.

⁵⁶ Birkan UYSAL, **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, TODAİE, Ankara, 1984, s. 86.

⁵⁷ UYSAL, s. 132.

⁵⁸ TURAN, s. 57.

⁵⁹ ALKAN, s. 62.

vatandaşların seçtiğini, yürütme işlevinin başbakan ve bakanlar kurulu tarafından ifa edildiğini öğrenir.⁶⁰

Siyasal sistemlerin çoğu eğitim sistemi aracılığı ile özellikle de tarih, coğrafya ve anadil eğitimi yoluyla genç nesli kendi sisteminin devamını sağlamak için sadık bir insan olarak yetiştirmeyi hedefler.⁶¹

Okulun birey üzerindeki etkilerini dörde ayırabiliriz. Birincisi toplumda egemen olan sınıfların ideolojisini en etkili biçimde benimsetilmesi işlevidir. İkincisi, eğitim düzeyi yükseldikçe, bireyin otoriterlik eğilimi azalır. Eğitim alan kişiler almayanlara göre daha hoşgörülü olur. Üçüncüsü, bireyin eğitim seviyesi yükseldikçe siyasal konulardaki bilgileri ve siyasal konulara ilgileri artar. Kendilerinin siyasal yönden daha etkin olabileceklerine ilişkin inançları artar. Dördüncüsü ise, okul eğitim kurumu olduğu için gençler siyasal bilgilerinin çoğunu dolaylı veya dolaysız eğitimleri sırasında öğrenirler.⁶²

Özüerman ve Üçdoğruk'un Kamu Yönetimi 1. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları alan araştırmasına göre ailenin siyasal bilgi edinmedeki rolü 1. sınıflarda %45 ile ilk sırada yer almakta olup, okulun rolü medya ve arkadaş grubundan sonra gelmektedir. Son sınıflarda ise, okulun etkisi ilk sıradadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe siyasal toplumsallaşmada okulun ailenin yerini aldığı bunda yüksek öğrenimin etkisi olduğu tespit edilmiştir.⁶³

1.5.2.3. Siyasal Toplumsallaşmada Arkadaş Grubunun Etkisi

Kişi, siyasal kültürü salt ailesinden ve okulundan öğrenmez. Kişinin yaşamı boyunca siyasal nitelikte bilgi edineceği, tutumları için ipucu arayacağı bir kaynak çevresi, okul arkadaşlığı, iş arkadaşlığı, dernek üyeliği ve meslek aracılığıyla ilişkide bulunacağı topluluklardır.⁶⁴

⁶⁰ TURAN, s. 57.

⁶¹ TÜRKKAHRAMAN, s. 33.

⁶² ALKAN, s. 86-97.

⁶³ Tülay ÖZÜERMAN, Şenay ÜÇDOĞRUK, "Siyaset Dersi Alan Öğrencilerin Siyasal Davranış Değişimine İlişkin Araştırma - Üniversite Eğitiminin Siyasallaşmaya Etkisi", **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1, İzmir, 1994, s. 171.

⁶⁴ TURAN, s. 58-59.

Arkadaş grubu bireyin üzerinde ailesinin etkisinin azaldığı bir dönemde başladığı için, samimi ve duygusal ilişki bağları bulunan arkadaş grubu bireyin siyasallaşmasında önemli bir etken olmaktadır.⁶⁵

Bireyin yaşı ilerledikçe siyasal konuları daha çok arkadaş grupları içinde tartışmaya başlar. Özellikle otoriter aile yapısına sahip olanlarda arkadaş grubunun değerleri daha etkili olur.⁶⁶ Arkadaş grubu, bireyin siyasal tutumlarının özgül, ayrıntılı bir yapı kazanmaya başladığı yaşlarda bireye etki ederek bazen de ailenin etkisini aşarak en fazla etki eden kaynağı oluşturur. Bireyin siyasal yaşamdaki değişimlere alışmasını sağlayan bilgi ve tutumları ona aktarır.⁶⁷

Arkadaş grubunun bir diğer etkisi de içinde yer aldığı toplumun kültürünü üyelerine aktarmasıdır. Bireyin, ailesinin sahip olduğu kültürle aynı değerleri paylaşan arkadaş grubuna üye olması halinde ailede edindiği temel değer, tutum ve davranışlar daha da sağlamlaşacaktır. Ancak aile kültürü ile arkadaş grubu arasında kültür uyumu yoksa bireyin değer ve tutumlarının değişebildiği veya tamamen başka tutumlara sahip olabildiği bilinmektedir.⁶⁸ Çocuğun yaşı ilerledikçe siyasi konuları ailesinden çok arkadaş grupları ile konuşma eğiliminde olur. Özellikle ailesinin otoriter yapısından hoşlanmayan çocuklar, arkadaşlarının etkisine daha açıktır.⁶⁹

1.5.2.4. Siyasal Toplumsallaşmada Dernek ve Örgütlerin Etkisi

Kişinin üyesi olduğu toplulukların çoğu siyasal amaçlara ve esaslara göre biçimlenen topluluklar değildir. Bununla beraber, hemen her topluluğun siyasetle dolaylı veya dolaysız olarak ilgili boyutları bulunur. Örneğin, meslek grubu, teşekkülü itibarıyla siyasal bir topluluk olmasa dahi her meslek grubu siyasal sistemin eylem ve kararlarından etkilendiği için, siyasal yaşantıyla ilgilenir.⁷⁰

Dernekler, sendikalar, mesleki örgütler ve siyasal partilerde bireyin siyasal toplumsallaşmasında belirli etkileri vardır. Örgütler kendi değer sistemlerini, siyasal görüşlerini bireye aktarırlar. Örgütlere girişte bireyin işi, arkadaş grubu ya da kendisine yakın bulduğu için bir siyasi partiye üye olma gibi etkenleri vardır. Örgüt

⁶⁵ Ersin KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim Teori Olgu ve Süreçler*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1984, s. 162.

⁶⁶ KIŞLALI, *Siyaset Bilimi*, s. 119.

⁶⁷ KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim ...*, s. 160.

⁶⁸ KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim ...*, s. 163.

⁶⁹ ALKAN, s. 83.

⁷⁰ TURAN, s. 59.

üyeliği bireyin ne tür siyasal olgu ve olayları izleyeceğini, onları nasıl algılayıp değerlendireceğini belirleyen, siyasal sistemin işleyişi hakkında bireyin bilgisini arttıran etkilere sahiptir. Siyasal örgütler üyelerine doğrudan veya dolaylı yoldan üyelerine bazı siyasal inanç, tutum ve değerleri benimsetmeye çalışırlar.⁷¹ Siyasal amacı olmayan dernek ve örgütlerde bireyin kendisini geliştirmesi için eğitim alanı oluştururlar. Üyelerinin siyasal ortamlarda da kullanabilecekleri bazı bilgi ve becerileri örneğin topluma hitap edebilmek, aday olmak, seçim kazanmak için kampanya faaliyetlerinde çalışmak, üye sayısını arttırıcı faaliyetlerde bulunmak gibi yetenekleri bireye kazandırır.⁷²

Örgüt üyeliği bireyin karşılaştığı bazı durumlarda nasıl davranması gerektiği hakkında rehberlik edebilecek bazı davranış kuralları aşıl原因 bir siyasal toplumsallaşma kaynağı oluşturur. Örgüt üyeliği bireyin sadece siyasal tutumlarına etki etmekle yetinmeyip, bireyin bazı toplumsal- siyasal normların üyeleri tarafından benimsenmesini ve içselleştirilmesini sağlayan bir etkiye sahiptir.⁷³

1.5.2.5. Siyasal Toplumsallaşmada Kitle İletişim Araçlarının Etkisi

Kitle iletişim araçlarının 20. yüzyılda gelişen teknoloji ile birlikte günlük hayata katılması sağlanmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında kitle iletişim araçlarından radyo Hitler tarafından yurttaşlarını etkilemek için propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Dünyada 1970'lere kadar, kitle haberleşme araçları güçlü bir siyasal toplumsallaşma aracı olarak çoğu araştırmacı tarafından kabul edilmemiştir. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda, kitle haberleşme araçlarının siyasal bilişimin oluşturulmasında katkısı olduğu ortaya çıkarılmıştır.⁷⁴

Günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve özellikle televizyon kanallarının çoğalması, gazete, dergi ve internet sayesinde kitle iletişim araçlarının önemi artmıştır. Kitle iletişim araçları, öncelikle okuyucusu, seyircisi ve dinleyicisine bilgi aktaran, olaylar ve gelişmeler konusunda bilgi ve haber veren araçlardır. Bilgi ve haber vermenin yanı sıra, bireylere belli tutum ve değerleri de aktarma ve bunların benimsenmesine yardımcı olma, bireyin yönlendirilmesi gibi

⁷¹ KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim ...*, s. 174-175.

⁷² KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim ...*, s. 175.

⁷³ KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim ...*, s. 176.

⁷⁴ Oya TOKGÖZ, "Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 33, Sayı 3-4, Ankara, 1978, s. 83-84.

işlevleri de bulunmaktadır.⁷⁵ Kitle iletişim araçlarını izleyen birey çevresindeki olayla hakkında bilgilenir ve çevresini algılaması kolaylaşır. Kitle iletişim araçlarını daha çok izleyenlerin, siyasal yaşama daha çok katıldığı, ilgilendiği ve siyasal yaşam hakkında tartıştığı gözlenmiştir.⁷⁶ Kitle iletişim araçları gündem belirleme ve kamuoyu oluşturmada önemli bir güce sahiptir. Genel siyasal ve kültürel ortamı belirlemekte, gündemi tespit etmekte ve insanların tutum ve düşüncelerini yönlendirmektedir.⁷⁷ Kamuoyu oluşturulmasının yanı sıra kitle iletişim araçları bireylerin iyi vakit geçirmesi, eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, kültürel değerlerin korunması gibi görevleri de yerine getirmektedir.⁷⁸

Kitle iletişim araçlarının toplumsallaşmaya etkisi hakkında tartışmalar da vardır. Kitle iletişim araçlarının takip edilmesi bireyin kendi isteğine bağlı bir davranıştır. Birey kitle iletişim araçlarını izlerken, okurken ve dinlerken belli tercihleri doğrultusunda hareket eder. Kendi tutum, değer ve inançlarına uygun kitle iletişim araçlarını tercih ettiği için, bireyin mevcut tutum, değer ve inancını değiştirmekten çok güçlendirdiği söylenmektedir.⁷⁹ Bu eleştiriye rağmen kitle iletişim araçları günümüzde en etkili siyasal toplumsallaşma araçlarından biridir.

Güz, 27 Mart 1994 seçimleri öncesinde Ankara’da yaptığı bir alan araştırmasında, kitle iletişim araçlarının önemini ortaya koymuştur. Siyasal parti tercihini belirlerken deneklerin yaklaşık %75’i kitle iletişim araçlarından etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle televizyonun siyasal kanaatlerin oluşmasında en etkili araç olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada kadınların kitle iletişim araçlarını kullanma ve izleme oranının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Erkeklerin siyasi kanaatlerinin oluşmasında kitle iletişim araçları %74 oranında bir etkiye sahipken, kadınlar arasında %80’nin üzerindedir.⁸⁰

⁷⁵ Davut DURSUN, **Siyaset Bilimi**, Beta Basım, 3. Bası, İstanbul, 2006, s. 227.

⁷⁶ ÇUKURÇAYIR, s. 86.

⁷⁷ Ahmet KALENDER, **Siyasal İletişim**, Çizgi Kitabevi, 2. Baskı, Konya, 2005, s. 118.

⁷⁸ Abdullah ÖZKAN, “Küreselleşme Sürecinde Medya ve Siyaset”, **Siyasal İletişim Enstitüsü**, <http://www.siyasaliletisim.org/index.php/ariv/makale/325-kuereselleme-suerecinde-medya-ve-siyaset.html>, (26.06.2008).

⁷⁹ DURSUN, s. 228.

⁸⁰ Nurettin GÜZ, “Siyasal Tercihleri Belirlemede Kitle İletişim Araçlarının Rolü”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 1, Ankara, Mart 1995, s. 126-128.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SİYASAL KATILMAYA ETKİ EDEN SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLER

Sosyoekonomik, psikolojik ve siyasal değişkenler, kişinin siyasal katılmasına hem yoğunluğu hem de yönü bakımından etki eder. Bireyin sosyoekonomik çevresi ve siyasal katılma düzeyi arasında yakın bir ilişki vardır. Ayrıca endüstrileşme, şehirleşme, okur-yazarlığın ve kitle haberleşme araçlarının artışı ve kişi başına düşen ulusal gelirin yükselişi gibi modernleşme süreçleri, halkta yeni yahut daha iyi kamu hizmetleri yönünde istekler yaratmaktadır. Bu istekler, bir süre sonra, toplumda siyasal katılmanın artması ve seçimlere katılma oranının yükselmesini sağlar.⁸¹

Eğitim, gelir, meslek gibi sosyoekonomik değişkenler ile ilgili olarak dikkati çeken bir nokta bunların birbirleri ile yakından bağlantılı oluşları ve siyasal katılmayı aynı yönde etkilemeleridir. Yüksek öğretim, yüksek gelir ve belirli meslek grupları birlikte bulunmakta ve her birisi siyasal katılmayı arttırmaktadır.⁸²

Siyasal katılmayı etkileyen, siyasal sistem karşısında bireyin davranışlarının farklı olmasına etki eden sosyoekonomik değişkenlerden cinsiyet, gelir, eğitim, meslek, yerleşme birimi, yaş gibi önemli olanlarının siyasal katılma üzerindeki etkilerini ayrı ayrı inceleyerek önemlerini anlamaya çalışacağız.

2.1. Cinsiyet

Her toplumda kadına ve erkeğe biçilen roller farklıdır. Kadınların çocuk büyütme, ailesi ve ev içi işleri üstlenmesi, erkeğin ise ailenin ekonomik kaynağını sağlamak üzere, ev dışındaki işleri üstlenmesi genellikle çoğu toplumlarda kabul gören bir normdur.

Genellikle bütün toplumlarda kadınlar, siyasal katılmanın her biçiminde erkeklere kıyasla daha az faaliyet gösterirler. İktisadi ve siyasal gelişmenin ileri düzeyinde olan toplumlarda dahi, kadınların oy kullanması yakın geçmişte gerçekleşmiş bir olgudur. Birçok toplumda, uzun süreler, siyasetin erkeklere ait bir iş olduğu anlayışı egemen olmuştur. Kadınların siyasal bakımdan erkeklerle eşit olduğu görüşü yaygınlaştıktan sonra da, çok sayıda sosyal, ekonomik faktör ve biyolojik

⁸¹ ÖZBUDUN, s. 195.

⁸² BAYKAL, s. 149-150.

özellikler, kadınların siyasal katılmasını azaltıcı yönde etkide bulunmuştur. Örneğin, kadının doğurgan olması nedeniyle çocuk bakımının kadına ait olması, kadını ev içi işlere yöneltmiştir. Kadının toplumsal konumunun ev içi ve çocuk bakımı olması sonucunda kadınlar arasında faal olarak çalışanların oranı erkeklere göre azdır, kadınların eğitim düzeyi erkeklere kıyasla düşüktür. Kadınlar ev dışında erkeklerden daha az vakit geçirirler, ev dışındaki kişilerle daha az etkileşimde bulunurlar. Siyasal konulardaki bilgileri daha azdır. Bu gerçeklerin etkisi altında, kadınların siyasal katılmasının da düşük düzeylerde olduğunu söyleyebiliriz.⁸³ Kadının rolü hakkında toplumda var olan inanç onların siyasal davranışlarındaki farklılığa yol açmaktadır. Bu inanca göre siyaset erkek işidir. Kadının meslek sahibi olarak toplumsal hayata karışması normal karşılandığı halde siyasal alanda aynı anlayış gösterilmemektedir. Kadının siyasal haklara geç kavuşmasının bunda bir rolü vardır.⁸⁴ Kadınlar ve erkekler arasındaki fark kadınların sadece daha düşük bir siyasal katılma göstermesi değildir. Kadın oylarının yönü bakımından da erkeklerden farkı vardır. Kadınların erkeklere göre muhafazakâr sağ eğilimli partileri ve otoriter sistemleri destekledikleri daha fazla görülmektedir.⁸⁵

Kadınların genellikle oy verme davranışında kendi tercihinden çok erkeğin (baba, eş veya çocuklarının) tercihinden etkilendikleri bilinmektedir. Bunun nedeni siyasal konularda bilgi ve ilgi eksikliğiyle kendi düşüncelerinin oluşmamasına bağlanabilir.⁸⁶ Bilmediği konularda erkeğinin etkisinde kalarak onun tercihlerini benimsemesi kadının ayrı bir birey olarak siyasal tercihlerinin bulunmaması, kadının siyasal yaşamdaki öneminin azalmasına neden oluyor.⁸⁷

Kadın ve erkek arasındaki bu siyasal davranış farkları doğuştan olmayıp içinde yaşanılan toplumun kadın ve erkeğe biçtiği rollerin sonucu olmaktadır. Günümüzde kadın ve erkek arasındaki siyasal davranış farkını azaltacak, kadınların da siyasal katılmaya bilgi ve ilgisini arttıracak en önemli faktör eğitimidir.

⁸³ TURAN, s. 80.

⁸⁴ BAYKAL, s. 63-66.

⁸⁵ Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, Ankara, 2001, s. 68.

⁸⁶ SİTEMBÖLÜKBAŞI, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...**, s. 65.

⁸⁷ Ahmet Taner KİŞLALI, "Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etmenleri", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 31, Sayı 1-4, Ankara, 1976, s. 126-130.

2.2. Eğitim

Günümüzde bütün toplumlarda, bireylerin asgari bir eğitim alması desteklenmektedir. Eğitim ile bireye sadece bilgi öğretilmez, ayrıca eğitim yoluyla bireyin toplumsallaşması da sağlanır. Eğitim yoluyla toplumsallaşma süreci, hem ülkeler arasında, hem de aynı toplumdaki farklı gruplar arasında değişik biçimler gösterebilir. Ülkemizde de yakın zamanlarda tüm bireylerin asgari eğitime devam etme süresi yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Örgün eğitime devam edebilenler için, eğitim aracılığıyla toplumsallaşma devam etmektedir. Eğitimin birey üzerinde iki etkisi söz konusu olabilir. Birincisi, bu yoldan duygusal ve bilgisel kültürün bireye aktarılmasını sağlar. İkinci olarak, eğitim gören kişiler, bunun sonucu siyasal çevrelerini daha iyi denetleyebilecek yetenekler kazanabilirler, etkinlik duyguları artabilir, kendilerini siyasal yaşamda daha etkili olarak görmeye başlayabilirler.⁸⁸

Değişik ülkelerde yapılan birçok araştırma sonucunda, eğitim ile siyasal katılma arasında olumlu bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır. Eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte ve onun bir sonucu olarak siyasal katılma seviyesi de yükselme göstermektedir.⁸⁹

Eğitimin siyasal katılma üzerindeki etkilerini altı grupta inceleyebiliriz. 1. Eğitime sahip olanlar olmayanlara göre, siyasal yaşama katılma konusunda daha derin bir görev duygusuna sahiptirler. 2. Eğitim bireye çevresindeki kurum ve yapıları anlama ve değiştirme becerisi kazandırır. Böylece birey siyasal organları etkileyebileceğini bilir. 3. Eğitim, bireye yüksek gelir ve toplumsal statü sağlar. Hemen her toplumda ulusal düzeyde görev yapan bürokratların çoğunun eğitim seviyesi yüksektir. 4. Eğitim bireyin bilişsel yetenekler kazanmasını ve bu yeteneklerini korumasını sağlar. Soyut ve genel kavramlarla düşünmesini kolaylaştırır. 5. Eğitimli bireylerin farklı toplumsal sınıfların üyesi olması sonucunda çevresinden ve dış dünyadan daha fazla haberdar olmaları sonucunda farklı yaşam alanlarıyla daha kolay iletişim kurması kolaylaşır. 6. Eğitim alan bir birey grup içinde davranma yeteneği kazanır. Okul sayesinde çok farklı grupların üyesi olur veya farklı gruplarla iletişim kurabilir.⁹⁰ Eğitim sayesinde siyasal konuları

⁸⁸ TURAN, s. 49.

⁸⁹ BAYKAL, s. 52.

⁹⁰ ÇUKURÇAYIR, s. 83-84.

konusabileceği geniş bir çevresi oluşur. Açık oturumlar, gösteri yürüyüşleri, bildirimler, hep üniversite öğrencilerinin ve yüksek eğitimli kimselerin başvurdukları araçlardır. Siyasal partilerin yönetici kadrolarında da daha çok eğitim düzeyi yüksek kimseler egemendir.⁹¹

Eğitim, siyasal konularla ilgili, siyasal hayata katılmaya hazır ve onun ön şartlarını yerine getirmiş bir insan tipini ortaya çıkarmaya yardım ediyor.⁹²

Erkekler genellikle eğitimine devam ederken, eğitime devam etmeyen kızların bir kısmı genç yaşta evlenerek, siyasal yaşantıyla ilgisini azaltmış oluyorlar. Onlar bilgisi olmayan bu alanda genellikle kocasının tercihi yönünde siyasal davranış sergiliyorlar.⁹³

Eğitim düzeyinin yüksekliği büyük ölçüde gelir düzeyine bağlıdır. Eğitim süresinin uzun bir süreç olması ve genellikle paralı olmasıyla, alt gelir grupları eğitimlerine devam edemedikleri için eğitim düzeyleri düşük kalmaktadır. Siyasal ilgisizliklerinin bu iki etkenin ürünü olduğunu söylenebilir.⁹⁴

Bireyin aldığı eğitim sonucunda genellikle, mesleği ve statüsü de belirlenir. Bu yüzden eğitim, meslek ve gelir etkenleriyle birlikte bireyin siyasal davranışının şekillenmesine etki eder.⁹⁵

2.3. Meslek

Meslek belli bir yaştan sonra genellikle bireyin tercihi ve aldığı eğitim sonucu belli olur. Alınan eğitimin sonucunda elde edilen meslekler hariç diğer mesleklerde bazen meslekten mesleğe geçiş yapılabilmektedir. Mesleği, diğer sosyo-ekonomik değişkenler gibi kendi içinde sınıflandırmak zordur. Meslek gruplarının birbirine göre farkını belirleyen en önemli ölçüt toplumda sahip oldukları prestij ve statüdür. Toplumun her mesleğin üyesine verdiği değer farklıdır. Yüksek statüye sahip bir meslek, yüksek gelir ve eğitim gibi toplumsal ve siyasal açıdan bireye bazı

⁹¹ SİTEMBÖLÜKBAŞI, *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...*, s. 37.

⁹² BAYKAL, s. 58.

⁹³ TURAN, s. 49.

⁹⁴ KIŞLALI, *Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, s. 224.

⁹⁵ Burak GÜMÜŞ, *Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006, s. 35.

farklılıklar sağlar. Bu farklılıklar bireyin siyasal katılmasını olumlu yönde etkiler. Bireyin toplumsal statüsü yükseldikçe siyasal ilgi ve etkinlik duyguları da artar.⁹⁶

Baykal, mesleğin siyasal davranışı dört şekilde etkileyebileceğini belirlemiştir. 1: Meslek insana siyasal önemi olabilecek yetenekler ya da ustalıklar kazanma imkanını verir. 2: Meslek bireyi belli bir siyasal görüşü olan insanlarla bir araya getirerek etkileşme imkanı yaratmasını sağlar. 3: İnsanın mesleği dolayısıyla hükümetin takip edeceği politikada menfaati bulunabilir. 4: Mesleklerin takip ettiği öyle roller vardır ki bu rollere sahip kimse kolayca siyasal hayata geçebilir.⁹⁷

Eğitim düzeyi yüksek olan memurlar, siyasete karşı da ilgili ve siyaset hakkında bilgi sahibi olan bir meslek grubudur. Siyasal iktidarın bu grubun en üst amiri olması ve kendi görevleriyle ilgili geliri ve özlük haklarını belirlemesi, bu grubun siyasete ilgisinin artmasını sağlar.⁹⁸ Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar bürokratların yüksek oranlarda siyasal hayata katıldıklarını göstermektedir.⁹⁹ Siyasal katılmanın yüksek olduğu bir diğer meslek grubu da eğitim düzeyi yüksek serbest meslek gruplarıdır. Mesleklerinden dolayı geniş bir çevre edinmeleri, eğitim düzeylerinin yüksek olması, serbest meslek gruplarının memurlar ve işçiler gibi belli bir mesaiye tabi olmamaları siyasi ve sosyal faaliyetlere aktif katılmalarına imkan verir.¹⁰⁰ 23. dönem TBMM'nde en çok yer alan meslek grubu mühendislerdir. Milletvekillerinin 91'nin daha önceki mesleği mühendisliktir. İkinci meslek grubu ise avukatlıktır. Milletvekillerinin 83'ü avukat kökenlidir. Üçüncü meslek grubu ise öğretim üyeliğidir. Milletvekillerinin 43'ünün eski mesleği öğretim üyeliğidir.¹⁰¹ Bütün bu meslek gruplarının ortak özelliği, bu mesleklerin yüksek bir eğitimi gerektirmesidir.

Mesleğin icra edilme koşullarının da siyasal katılma ile ilgisi vardır. Toplu halde çalışanların arasındaki etkileşim, her konuda daha yoğun olacaktır. Toplu çalışanların, kendi gruplarının çıkarlarını daha iyi algılamaları, daha kolaylıkla haberleşmeleri, siyasal bilgi edinmeleri, çevrelerinden etkilenmeleri, ufak işyerlerinde ya da kendi başına çalışanlara göre daha fazla olacaktır. Sendikalar ve

⁹⁶ SİTEMBÖLÜKBAŞI, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...**, s. 42.

⁹⁷ BAYKAL, s. 46.

⁹⁸ SİTEMBÖLÜKBAŞI, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...**, s. 44.

⁹⁹ BAYKAL, s. 48-49.

¹⁰⁰ SİTEMBÖLÜKBAŞI, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...**, s. 47.

¹⁰¹ <http://www.haberler.com/muhendisler-ve-avukatlar-meclisi-haberi/>, (24.07.2007).

dernekler buna örnektir. Genellikle çalıştıkları kurumda işçilerin sendikalaşması, sendikalara üye olan işçilerin üye olmayanlardan daha yüksek oranlarda oy kullandıkları, benzer siyasal eğilim gösterdikleri, aynı siyasal partiyi destekledikleri görülmektedir.¹⁰²

En düşük siyasal katılmayı ise siyasal ilgilerini geliştirme imkanı bulamayan, çiftçiler, el emeklerini kullananlar, basit sekreterlik işlerini yapanlar ve ev kadınları göstermektedir.¹⁰³

2.4. Gelir

Gelir ve siyasal katılma arasındaki ilişkinin saptanmasında, diğer sosyoekonomik değişkenlerden meslek ve eğitimin önemli bir rolü vardır. Geliri, eğitim ve meslekten soyutlayarak, tek başına etkisini saptamak zordur.

Ekonomik faktörlerin oy verme davranışı üzerinde belirli bir etkisi olduğu bilinmekle beraber, bu etkinin derecesi büyük ölçüde, ülkenin içinde bulunduğu olağan ve olağanüstü şartlar, insanların hükümetin icraatlarını algılama biçimi iktidardaki ve muhalefetteki siyasetçilerin ülkenin gündemine getirdikleri konular, ekonominin önceki yıllara göre durumu tarafından belirlenmektedir.¹⁰⁴ Ülkemizde yakın zamanda yapılan 22 Temmuz 2007 genel seçimleri buna örnektir. Seçimlere katılma oranları 3 Kasım 2002 seçimine göre¹⁰⁵ 5.11 puan artarak tatil döneminde bile %84.25 oranına ulaştı.¹⁰⁶ Seçime katılma oranının artmasında, Ekonomik şartlardan daha ziyade ülkenin içinde bulunduğu o günkü siyasal gündemin ve iktidar partisi ile muhalefet partisi arasında gelişen olayların etkisi büyüktür.

Yapılan araştırmalar, siyasal katılma ile yüksek sosyoekonomik statü arasında olumlu bir ilişki bulunduğunu, geliri yüksek kişilerin siyasal faaliyetlere daha çok katıldıklarını göstermiştir. Yüksek gelir, siyasal katılmayı, siyasal bilgi, ilgi, etkinlik duygusu ve vatandaşlık duygusu gibi birtakım psikolojik ara değişkenler yoluyla etkileme eğilimindedir. Yani yüksek gelir, ilkin bireyde, siyasal katılmaya elverişli

¹⁰² TURAN, s. 78.

¹⁰³ BAYKAL, s. 47.

¹⁰⁴ SİTEMBÖLÜKBAŞI, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...**, s. 9.

¹⁰⁵ 883 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kararı,

<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2002secim/gumrukdahil/gumrukdahil.htm>, 09.11.2002.

¹⁰⁶ 26598 Sayılı Resmi Gazete, 30.07.2007,

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/07/20070730m1.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/07/20070730m1.htm>,

birtakım psikolojik ya da tutumsal değişmeler yaratmakta, bu değişmeler ise bireyin siyasal katılma olasılığını arttırmaktadır.¹⁰⁷ Geliri düşük bireyler hayatlarını devam ettirmek için daha çok çalışmaları gerektiği için, siyasal faaliyetlere katılmaya ayıracak zamanları kalmayacaktır.

Ülkemizde gelir seviyesi düşük kırsal kesimlerde oy kullanma seviyesi yüksek iken, gelir seviyesi yüksek kentlerde seçimlerde oy kullanma seviyesi düşüktür. Bu bulgular ülkemizde yüksek gelir ile seçimlerde oy kullanma arasında olumlu bir ilişki olmadığını göstermektedir.¹⁰⁸ Gelir seviyesi yükseldikçe diğer siyasal katılma eylemleri (örneğin kampanya faaliyetleri, partilere üye olma, örgütsel katılma ve yöneticilerle kişisel temasta bulunma) artar. Ekonomik hiyerarşinin yukarı seviyelerinde yer alan bir kimsenin, tıpkı daha iyi eğitim görmüş birisi gibi, siyasal bakımdan aktif ve kendine güvenen birisi olma ihtimali yüksektir.¹⁰⁹ Sonuç olarak sosyoekonomik gelişmenin, siyasal katılmayı olumlu olarak etkilediği siyasal bakımdan daha etkin kıldığı halde, oy vermeyi ya hiç etkilememesi ya da olumsuz yönde etkilemesi mümkündür.¹¹⁰ Abadan ve Yücekök'ün 1961 ve 1965 seçimleri üzerinde yaptıkları araştırmalarda büyük şehirlerde gelir durumuna göre oy verme davranışını incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, oy vermeye en istekli üst gelir grubu olmakta, buna en yakın bir ilgi de alt gelir grubundan gelmekte, buna karşılık en fazla ilgisizlik orta gelir grubunda görülmektedir. Üst gelir grubunun ilgisi siyasal olayları izlemeleri siyasal olaylardan daha fazla haberdar olmaları ve çıkarlarını korumak için fazladır. Alt gelir grubunun ilgisi ise, güç hayat şartları ve geçim sıkıntısı çekmeleri sonucu seçim mekanizmalarını hayat tarzlarını değiştirebilecek bir araç olarak görmelerinden gelmektedir.¹¹¹

Ekonomik gelişme ulusun sosyal yapısını ve dolayısı ile vatandaşların sosyal ilişkilerini değiştirir. Sosyal değişimin siyasal davranışlar ve siyasal sistemin işleyişi üzerindeki etkileri çok çeşitlidir. Örneğin ekonomik gelişme, sınıf yapısında, kurumsal yapıda ve yerleşme biçiminde değişikliklere yol açar. Ekonominin

¹⁰⁷ ÖZBUDUN, s. 8-9.

¹⁰⁸ BAYKAL, s. 44.

¹⁰⁹ BAYKAL, s. 40-42.

¹¹⁰ ÖZBUDUN, s. 196.

¹¹¹ Nermin ABADAN, Ahmet YÜCEKÖK, "1961-1965 Seçimlerinde Büyük Şehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışları", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 21, Sayı 4, 1966, s.107.

gelişmesiyle şekillenen sosyoekonomik yapı kişisel kararların yeniden belirlenmesini sağlamakta ve bu kararlar seçmen davranışına dönüşmektedir.¹¹²

2.5. Yerleşim Birimi

Köyde, kasabada, kentte ve gecekondü semtlerinde yaşayan insanların aynı siyasal davranış ve siyasal katılmayı göstermediği bilinmektedir. Yerleşme birimi, siyasal katılmayı etkileyen diğer faktörleri etkilemesi açısından da önemlidir. Kentte eğitim düzeyinin yüksek olması, meslek çeşidinin fazla olması ve bireyin siyasal katılmasının daha bağımsız ve bilinçli olması, siyasal katılmayı arttıran etkenlerdir. Kırsal yerleşim yerlerinde ise katılma, daha çok aile veya nüfuzlu kimselerin etkileri doğrultusunda olmaktadır.¹¹³

Köy, nüfusun az ve birincil ilişkilerin yoğun olduğu, sosyal yaptırım gücünün hukuktan çok teamüle dayandığı, genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşan yerleşim birimidir.¹¹⁴ Kent ise, sosyal hayatın mesleklere, işbölümüne, farklı kültür gruplarına göre organize edildiği, kurumlaşmanın yoğunluk kazandığı, karmaşık insan ilişkilerinin bütün bir günlük yaşayışı etkilediği yerleşme merkezidir.¹¹⁵

Şehir-köy ayrımı sadece bir yerleşme biçimi farklılaşmasından ibaret değildir. Siyasal davranışı etkilediği bilinen birçok unsurun dağılımı yerleşme biçimine bağlı olarak değişmektedir. Şehir-köy ayrımı hem oralarda yaşayanların kişisel nitelikleri bakımından, hem de onları çevreleyen şartlar bakımından, derecesi ülkeden ülkeye değişen bir farklılığa dayanmaktadır. Genellikle köy toplumlarında yaşayanların eğitim ve gelir seviyesi şehirlerde yaşayanlara göre daha düşük ve meslek yönünden de daha elverişsiz durumdadırlar. Köy hayatının diğer sosyolojik özellikleri de normal olarak siyasal katılmayı olumlu yönde etkileyecek nitelikte değildir. Radyo, basın gibi siyasal olayları ve yorumları ileten kitle haberleşme araçları ile siyasal ilgiyi tahrik eden örgütlerin oranı şehirlerde daha yüksektir.¹¹⁶ Şehirde siyasal katılmayı attıran etkenler daha fazladır ve siyasal katılma daha yüksektir. Ancak

¹¹² GÜLMEN, s. 59.

¹¹³ Ayşe Nur KARAMAN, **Kentte Katılma Davranışı ve Ankara Örneği** Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998, s. 46.

¹¹⁴ Hakan KİRİŞ, **Köy ve Kent Ayrımının Seçmen Davranışının Şekillenmesine Etkisi Isparta Kenti ve Köyleri Örnekolay Araştırması**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005, s. 35-36.

¹¹⁵ Şerif ÖNER, "Kentleşme ve Modernleşmenin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi", **Türk İdare Dergisi**, Cilt 70, Sayı 420, Eylül 1998, s. 67.

¹¹⁶ BAYKAL, s. 66-67.

kırsal bölgelerdeki oy kullanma oranının kentlere göre daha yüksek olması, genellikle köylerin daha küçük ve türdeş olmaları, sosyal dayanışmanın ve sosyal baskıların daha kuvvetli olması ve yöresel eşrafın çok sayıda seçmeni daha büyük kolaylıkla mobilize etmesine bağlanabilir. Köyde siyasal partiler, seçmenle doğrudan doğruya bir ilişki içinde değillerdir. İlişki, geleneksel liderler aracılığıyla kurulmakta ve onların parti tercihleri, çok sayıda seçmenin parti tercihlerini de etkilemektedir.¹¹⁷ Bunun yanında, şehirselleşmenin, kişilere oy verme dışında ve belki ondan da etkin nitelikte alternatif siyasal katılma yolları örneğinin örgütlenmiş menfaat gruplarının eylemlerine katılma sağladığı, bunun da oy vermenin nisbi önemini azalttığı belirlenmiştir.¹¹⁸

Kentleşmenin siyasal katılmaya etkisi hakkında iki görüş vardır. Birinci görüşe göre kentleşme siyasal katılmayı artırıcı bir kültüre sahiptir. Eğitim olanakları, yoğun bir ikincil grup faaliyetlerine ortam oluşturma, siyasal olayları izleme ve siyasal kararlara katılma olanakları kırsal yaşama göre fazladır. İkinci görüş ise, küçük yerleşim birimlerinde siyasal ilişkiler ve siyasal yapı karmaşıklıktan uzaktır. Birey kendi lehine çıkacak bir karar için kimlere başvuracağını ve nasıl bir yol izleyeceğini bilir. Oysa büyük kentlerde, siyasal yapı ve bürokrasi son derece karmaşıktır. Siyasal kararları etkileyemediğini bilmesi bireyin siyasal yaşama katılması için gerekli olan güdülerini azaltacak veya siyasal katılmaya ilgisini tamamen ortadan kaldıracaktır. Kentleşme siyasal katılmayı zorlaştırırsa da kent yaşamının sunduğu imkanlar siyasal katılmayı teşvik ettiği bilinmektedir.¹¹⁹

Büyük oranlarda köyden kente göçün sonucu ortaya çıkan gecekonduların çoğunluğunun siyasal katılması köy ve kentten farklı olmaktadır. Şehre göç olayının göçmenlerin siyasal davranışları da etkilemesinin temelinde bazı etkenler yatmaktadır. Köyden kente göçün bir kültür şoku yaratması, siyasal etkinlik duygusunun zayıflığı, devlet müdahalesi ile yaşam koşullarının düzeltilebileceğine olan inancın zayıflığı, örgüt gücü gibi siyasal etki kaynaklarının zayıflığı, sınıfsal bölünmelerin etkisini azaltan etnik, dinsel, bölgesel bölünmelerin varlığı, çalışma hayatının istikrarsızlığı gibi çeşitli nedenlerle, siyasal hayatta pek aktif rol

¹¹⁷ ÖZBUDUN, s. 146-147.

¹¹⁸ ÖZBUDUN, s. 105.

¹¹⁹ KALAYCIOĞLU, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma ...*, s. 23-25.

oynayamayacakları ve sosyoekonomik statünün düşüklüğünün de, göçmenlerin siyasal katılmasını büyük ölçüde engellediği bilinmektedir.¹²⁰

Sonuç olarak şehirde yaşamakla yüksek düzeyde siyasal katılma arasında olumlu bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

2.6. Yaş

İnsanların siyasetle ilgilenmeleri ve bilgi edinmeleri çocukluk yaşlarından itibaren aile içinde başlamaktadır.¹²¹ Çocuğun siyasal toplum ve siyasal sisteme aşinalık kazanmasının bilgisel ve duygusal olmak üzere iki boyutu vardır. Örneğin, daha okula başlamadan Atatürk adını sık sık duyan, Atatürk heykelleri ve büstlerini gören bir Türk çocuğu Atatürk'e karşı bir sevgi beslemeye başlayabilir. Bu duygusal bir tutumdur. Duygusal bir olgu olarak başlayan siyasal toplumsallaşma süreci, özellikle çocuğun okula başlamasından sonra bilgisel yönden de gelişme gösterir. Sözelimi, çocuk dersler, gazeteler, arkadaşlarıyla konuşmaları yoluyla, cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanların farklı işleri olduğunu, milletvekillerinin seçimle geldiğini, siyasal parti üyesi olduklarını, belli bir yaşa ulaşmadan kendisinin oy kullanamayacağını öğrenir. Çocuğun siyasal toplumsallaşma sürecine duygusal gelişmesinin yanına bilgisel gelişme boyutu da eklenmiş olur.¹²² Bireyin çocuklukta başlayan siyasal toplumsallaşma süreci yaşamı boyunca devam eder. Yaşla birlikte gelen tecrübe ve bilgi artışı, kişinin siyasal kültürünü de etkiler.¹²³

Çukurçayır, yaşın siyasal katılmaya etkisini üç şekilde açıklamaktadır. Birinci olarak, gençlerin geleneksel siyasal katılma türlerine daha az ilgi gösterdikleri, bunun yanında, güçlü ve geleneksel yapılara karşı olan ideolojilere daha çok yakınlık duymaktadırlar. İkinci olarak, ilerleyen yaşla birlikte bireyin siyasal tercihleri yerine oturmakta ve çevreden etkilenebilirliği azalmaktadır. İlerleyen yaşla birlikte siyasal katılma da artmaktadır. Üçüncü olarak, yaşın büyümesi çoğu kere, gelir ya da statünün yükselmesiyle birlikte gider.¹²⁴

Cinsiyet gibi bireyin denetimi dışında beliren yaş, kuşakların içinde yetiştikleri dönemin siyasal atmosferi ve toplumsal olaylar, o kuşaklara özgü

¹²⁰ ÖZBUDUN, s. 167-170

¹²¹ TATAR, s. 122.

¹²² TURAN, s. 48-49.

¹²³ TURAN, s. 54.

¹²⁴ ÇUKURÇAYIR, s. 78-79.

hassasiyet ve siyasal davranışlarında benzerlikler ortaya çıkarabilir. Ulusal ve uluslararası olayların yaşandığı dönemde genç olan bireylerin siyasal katılmaları da farklı olacaktır. Örneğin, hızlı bir siyasal dönüşümleri yaşayan ülkemizde bu durumu görmek mümkündür. Tek partili yılların (1925-1945), demokrat parti döneminin (1950-1960), 1960'ların özgürlük arayışları, 1980 sonrası güçlü devlet ve istikrar arayışlarının, kuşaklar üzerindeki etkileri farklı olmuştur.¹²⁵

Genç insanın zamanının siyasal katılmaya elverişli olması, aile yükümlülüğünün bulunmaması ve düzenli bir mesleklerinin olmaması gibi etkenler, gençlerin miting, seçim kampanyası gibi aktif faaliyetlere katılmaları orta yaş ve yaşlı kuşaklara göre daha fazladır.¹²⁶ Gençlerin oy verme konusunda 25 yaşına kadar düzensiz ve daha düşük düzeylerde bir katılma gösterdikleri, orta yaş grubuna girdikten sonra siyasetle daha yakından ilgilendikleri, 60 yaşından itibaren ilginin yeniden azalmaya başladığı saptanmıştır. Her ülkede yaş gruplarını aynı ölçülere ayırmak yanıltıcı olabilir. Ayrıca, çeşitli alt gruplar arasında katılma farkları olabilir. Örneğin, aynı yaşlarda olanlardan kırsal kesimde yaşayanlar, kentte oturanlara kıyasla daha düzenli katılma gösterebilirler.¹²⁷

Genellikle gençler değişik ve yeniliklere açık, düzen karşıtı ve aşırı uçtaki partileri desteklerler. Yaşlandıkça ise, görüşlerindeki esnekliğin azaldığı, tutucu eğilimler gösterdikleri ve düzen taraftarı oldukları bilinmektedir.¹²⁸

2.7. Diğer Etkenler

Dinsel, etnik veya bölgesel faktörler kişinin siyasal katılmasını etkiler. Birey, dinsel değerlere yaşantısında ağırlık veriyorsa, bu değerlere daha yakın gördüğü siyasal partilere yakınlık gösterebilir. İnsanın içinden geldiği coğrafya zaman zaman siyasal tercihleri yakından etkileyen bir faktör olarak belirlemektedir.¹²⁹ Etnik veya dinsel gruplar dayanışma içinde olup, bu gruplar bireyin siyasal yaşama daha çok katılmalarını ve aynı yönde katılma eğilimi göstermelerini sağlar.¹³⁰ Buna örnek, ülkemizin doğu ve güneydoğu bölgelerinde aynı partinin çoğunlukla desteklenmesi,

¹²⁵ SİTEMBÖLÜKBAŞI, *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...*, s. 81-82.

¹²⁶ KALAYCIOĞLU, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma ...*, s. 21.

¹²⁷ TURAN, s. 80.

¹²⁸ SİTEMBÖLÜKBAŞI, *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine ...*, s. 77, KIŞLALI, *Siyaset Bilimi*, s. 155, TURAN, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, s. 55.

¹²⁹ TURAN, s. 83-84.

¹³⁰ KIŞLALI, *Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, s. 226.

dini cemaatlerin liderlerinin desteklediği siyasal partilerin cemaatin üyeleri tarafından desteklenmesi sıkça görülen bir durumdur.

Sivil toplum kuruluşları ya da hükümet dışı kuruluşlar, örgütsel oluşumları hızlandırmakta, belli bir çıkar ya da ilgi çerçevesinde bir araya gelen kişiler bir örgüt çatısı altında, kamusal yaşamda etkin olmaya çalışmaktadırlar. Bu kuruluşlar sayesinde toplumun bütün kesimleri işbirliği yaparak amaçlarına ulaşabileceklerini bilmekte ve artan bir oranda örgütlenmektedirler. Bu örgütlerde edinilen deneyim bireyin kendisini geliştirmesi ve siyasal katılmaya ilgisinin artmasını sağlar.¹³¹

Bireyler bazen aynı sosyoekonomik değişkenlere sahip olmalarına rağmen, sonuç tek tip bir siyasal davranış olmamaktadır. Bu fark kişinin psikolojisi ile açıklanabilir. Psikoloji- siyasal katılma ilişkisi çok değişik açılardan ele alınabilir. Bireyin siyasal katılmasını etkileyen psikolojik değişkenler (örneğin otoriter kişilik, dogmatik kişilik, duygusal kişilik, realist kişilik) gibi etkenler bireyin siyasal davranışlarını da etkiler.¹³²

Siyasal yabancılaşma da bireyin siyasal katılmasını etkiler. Siyasal yabancılaşma, bireyin siyasal sistemi kendisi ile hiçbir ilişkisi olmayan, kendisi dışında olan bir yapı olarak görmesi, bireyin siyasal sisteme ve onun öğelerine güvensizlik duyması ve sistem karşı olumsuz duygularla dolu olup ona siyasal destek vermemesidir. İlgisizlik, kayıtsızlık şeklinde aktarabileceğimiz bu durum, bireyin siyaset olgusuna ilgi duymaması biçiminde belirdiğinden, onu siyasal katılmadan uzaklaştıracaktır. Bireyin sistemin nasıl işlediği hakkında hiçbir bilgisinin bulunmaması, siyasal açıdan güçsüz olduğuna ve siyasal sistemin işleyişine hiçbir etkisi olmayacağına inanması halinde ondan bir siyasal faaliyette bulunması beklenemez.¹³³

¹³¹ ÇUKURÇAYIR, s. 87-88.

¹³² TURAN, s. 86.

¹³³ KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim ...*, s. 301-302.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KADINLARIN SİYASAL KATILIMI

Antik Yunan demokrasısından Fransız Devrimine ve sonrasında da hemen hemen tüm toplumlarda başlıca üç alan; din, ordu ve siyaset kadınlara kapatılmıştır. Günümüz de bile kadınların en zor girdikleri alan siyasettir.¹³⁴ Kadın erkek eşitsizliği, kadınların vatandaşlık ve oy hakkından yoksun bırakılmaları, mal sahibi olmalarının engellenmesi, toplumsal hayattan dışlanmaları gibi istismarlar tarih boyunca görülmüştür.¹³⁵

Kadına ataerkil toplum düzeni tarafından biçilen roller nedeniyle bugün bile dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde kadının rolü çocuk doğurmak, çocuk bakıcılığı ve ev hizmetidir.¹³⁶ Kadın bu görevlerini yerine getirirken özel alanında yaşaması ve bu alan dışına çıkmaması ücretli bir işte çalışmaması, eğitim almaması kadının birçok yönden gelişmesine engel olmuştur. Kadınlar, bu rolleri nedeniyle çok uzun süre ev içi hayatı ile sınırlı olarak yaşamak zorunda kalmışlardır. Sanayi Devriminden sonra üretimin artması, ekonomilerin gelişmesi ve Fransız Devriminden sonra ortaya çıkan eşitlik ve özgürlük kavramlarının ortaya çıkması, demokrasinin gelişmesi, toplumların kral tarafından değil de; seçilen bir meclis tarafından yönetilmesi gibi düşünceler erkeklerin siyasal katılımını ortaya çıkarmıştır. İlk başta sadece erkeklerin alanı olarak görülen demokrasi; siyasetin öneminin artmasıyla da 20. yüzyılın sonunda en önemli kavramlardan birisi haline gelmiştir.

Kadınların uzun mücadeleler sonucu elde ettikleri siyasal hakları ve siyasete katılmasına geçmeden önce kadınların birey olarak haklarını elde etme ve siyasal haklarını kazanma sürecini ve günümüze nasıl geldiğini incelemeliyiz. Bu üçüncü bölümde dünyada ve ülkemizde kadınların siyasal haklarını elde etme süreci, siyasal davranışı ve katılması hakkında bilgiler verilecektir. Batıda kadın haklarının gelişme süreci tüm dünyayı ve ülkemizi de etkilemiştir. Ülkemizde günümüzde kadınların

¹³⁴ Georges DUBY, **Kadınların Tarihi I: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005, s. 19.

¹³⁵ Catharine A. MACKİNNON, **Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru**, Çeviren Türkan YÖNEY, Sabir YÜCESOY, Metis Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2003, s. 279.

¹³⁶ Hüseyin KIZILKAYA, **Anasoyluluktan Günümüze Kadın**, İlya Yayınevi, 1. Baskı, İzmir, 2004, s. 13.

siyasal davranışını anlamak için Osmanlı'dan günümüze kadar kadının toplumdaki yerine, toplumun kadından beklentisini ve kadınların siyasetteki yerini incelemeliyiz.

3.1. Dünyada Kadınların Siyasal Katılımı

Fransız Devrimi ile ortaya çıkan, yirminci yüzyılın başlarında siyasal ve toplumsal hak talebi olarak başlayan kadın hareketinden (feminizm) önce Avrupa da ortaçağ boyunca ve sonrasında kadının insan olup olmadığı tartışıldı. Büyük düşünür Aristoteles'in "erkeğin yaradılıştan üstün, kadın ise değerce erkeğin altındadır ve erkek egemen, kadın bağımlıdır"¹³⁷ sözüne Avrupalı bir çok fikir adamı da katılmıştır. Örneğin Aquinolu Aziz Tommaso kadın için "hata ve noksan erkek" olduğunu dile getirmiştir. Kadının evde önemli bir rolü olduğunu kabul etmekle birlikte kadının erkekle eşit olmadığını erkeğin egemenliği altında yaşaması gerektiği savunuluyordu. Kadınların doğanın hatası olduğu tekrarlanarak ancak çocuk doğurmaya yaradıklarını söyleniyordu. Kilisenin önde gelenleri İlk Günah'ın suçunu Havva'ya yüklemiş ve kadınları cinsellik ve günahla özdeşleştirmişlerdir. Adem'in çamurdan Havva'nın ise Adem'in kaburgasından yaratıldığını, çamurdan yaratılanın insan olduğu kadının olmadığı, kadının doğurma işlevi sayesinde insan olamayacağı, hayvanların da doğurduğunu bu sayede insan olmadıklarını dile getirenler olmuştur. Dini düşünce ile de kadın insan olmadığı açıklanmaya çalışılıyordu. Tanrı'nın belirlediği işbölümüne göre devlet yönetme görevi erkeklerindi.¹³⁸

Bütün bu söylenen ve yaşananlara az da olsa itirazlar da ortaya çıkmıştı. Kadınının bedeni erkeğinkinden daha zayıf yaratılmış olsa da aynı ölçüde mükemmel olduğu, kadınların doğaları gereği hükümet işlerinden anlamadığı söylenemezdi. Eğer birçok kadın erkekten daha bilgisizse bunun nedeni kadınların erkekler kadar çok farklı işlerle uğraşamamaları, evde oturup evlerini idare etmeleriydi. Kızların da erkekler gibi eğitim almalarına izin verilirse onların başarılı olacağı dile getiriliyordu. Kadınların düşük statülerinin nedeni eğitimlerinin yetersiz olmasıydı buna çare bulunması gerekiyordu. Ortaçağın sonu ve yeniçağın başında da bu tartışmalar devam edip sürmüştür.¹³⁹ Avrupa tarihinde birçok kraliçe olmasına

¹³⁷ Marc SAUTET, **Kadınların Özgürleşmesi Üzerine**, Çeviren Selcan SERDAROĞLU, Telos Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, 1998, s. 79.

¹³⁸ Gisela BOCK, **Avrupa'da Kadınlar Tarihi**, Çeviren Zehra AKSU YILMAZER, Literatür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2004, s. 5-6.

¹³⁹ BOCK, s. 7-16.

rağmen, kadın ve erkek birey olarak eşit değillerdi. Avrupa birçok konuda ilerleme kaydettiği 18. yüzyılda bile kadın ve erkek eşit kabul edilmiyordu. Kadınların ilk mücadelesi birey olarak erkeklerle eşit haklara sahip olmak için yapılmıştı. Üretimin arttığı dönemde kadınlar işçi olarak çalıştırılıp çalıştırılmayacağı bile uzun süre tartışılmış olup, kadınlar zor şartlarda erkeklerden daha düşük ücretlerle çalıştırılmıştı.

Avrupa da Rönesans ve Aydınlanma Çağı ile başlayan, önyargılara karşı aklın kullanılmasının savunulması, bilim ve teknik de ilerlemeye, ekonomideki gelişmelere rağmen, bu ilkeler sadece erkekler için olması kadının ise boyun eğmesi ve evine ait olması dile getiriliyordu. 1789 Fransız Devrimini hazırlayan düşünürlerin büyük çoğunluğu kadınların özgürleşmesine karşı çıkmışlardır. İnsan hakları sözcüğü sık kullanılmasına rağmen bu kavram burjuva erkekler için kullanılmıştır. Üretim araçlarını ellerinde tutan burjuva için de kadın bir araç kabul ediliyordu.¹⁴⁰

Fransız Devriminden sonra artık kadınlara ihtiyaç kalmadığı, kadınların evlerine dönmeleri ve ev işlerinin bilindik boyunduruğu altına girmeleri, evlerini sakince idare etmeleri, çocuklarına bakmaları tavsiye ediliyordu.¹⁴¹ Kadınların siyasal hakları olacağı kabul edilmiyordu. Erkeklerle ait olan siyasetten de mahrumdular. Bu duruma kadınlar tarafından tepkiler dile getirildi. İnsan Hakları Bildirgesinde kadına hak verilmemesine tepki olarak, Olympe De Gouges 1791 yılında Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesini yayınladı. Bu bildirgenin 10.maddesi; “kadına giyotine gitme hakkı tanınıyor; öyleyse kürsüye çıkma hakkı da olmalıdır” diyor. Bu madde de kadının erkekler gibi hakları elde etmek için verdiği çabaya bir örnektir. Yaptığı tüm çabalara rağmen bu bildirgesi nedeniyle Gouges 1793 yılında idam edildi. Ölümünü bildiren bir gazetesinin yazısı ise oldukça ironik ve dönemin kadına bakışını yansıtıyordu. “Devrimci mahkeme, kadınlara büyük ders verdi. Bu örnek şüphesiz hafızalarda yaşayacaktır. Gourges devlet adamı olmak istedi ve yasa onu cinsine yakışan erdemleri unuttuğundan dolayı cezalandırdı.”¹⁴²

¹⁴⁰ KIZILKAYA, s. 98.

¹⁴¹ BOCK, s. 94.

¹⁴² Esra KOÇ, Ayşegül KAYA, **Kadının El Kitabı Yasalardaki Haklarımız**, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınları, İstanbul, 2006, s. 159-160.

Fransız Devrimi kadın haklarının kıvılcımlarını atsa da, kadınların 20. yüzyılın sonlarına kadar birey olarak sahip olduğu haklar bakımından erkeklerle eşit olmadığı olağan kabul ediliyordu. İngiltere’de Kraliçe Viktorya döneminde (1837-1901) toplumda kadının ve erkeğin rolü kesin hatlara sahip net bir tablo çizilmişti. Bu tabloya göre kadının özel alanı ile erkeğin kamusal alanı arasında kesin bir sınır vardır. Çalışma hayatı ve dünya erkek işi, ev ve evcimenlik kadın işidir. İngiltere, ABD ve kıta Avrupa’sında, devlet erkeğin, aile kadının alanıydı. Kadın için ev kadını, eş ve anne olarak görülüyordu. Viktorya dönemi toplumunda cinsiyetler arasındaki keskin ayrımcılık ve işbölümü ayrımının etkileri 20 yüzyılın ortalarına dek sürmüştür. İngiltere’de 20 Mayıs 1867 de Avam Kamarasında, Kadınlarında erkekler gibi oy kullanmasını ilk defa önerdiğinde John Stuart Mill’e tepkiler büyük olmuştur.¹⁴³ Bütün bu yaşanan gelişmeler kadınların siyasal haklarını elde etmeden önce toplumda birey olarak kendilerini kabul ettirmeleri gerektiğini, ancak erkeklerle eşit olduktan sonra siyasal haklarını kazanabileceklerini göstermiştir. 19. yüzyıldaki ve 20. yüzyılın başındaki Kadın hareketinin ilk baştaki amacı da, kadınların ekonomik, toplumsal, siyasi ve kültürel koşullarının düzeltilmesini erkeklerle eşit haklara sahip olma, cinsiyetler arası hiyerarşinin ortadan kalkmasıydı.¹⁴⁴

3.1.1. Dünyada Kadın Haklarındaki Gelişmeler

Fransız Devrimi ile Fransa da ve tüm Avrupa’da modernizmin temeli atıldı. Değişimlere asıl yön verenler erkekler olsa da devrimin kadınlar içinde anlamı büyüktü. Erkeklerin girişimleri geliştikçe kadınların umutları, talepleri ve vizyonları değişti. Kadınların şikayetleri öncelikle eğitim ve toplumsal sorunlarla ilgiliydi.¹⁴⁵ Kadınlar ekonomik sorunların çözülmesi için yürüyüşler yapmışlar ancak kendileri için uzun vadede siyasal talepte bulunmamışlardı. 1791 Anayasasının kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanımaması, 1793 Anayasasında ise kadınlara siyasi görevlerin yolunun açılmaması çok tepki çekmemişti. Kadınlar da ailenin hem yerel hem ulusal düzlemde baba ya da koca tarafından temsil edildiği düşüncesini paylaşıyorlardı. Bu düşünce geleneksel olduğu kadar da moderndi.¹⁴⁶

¹⁴³ BOCK, s. 99-102.

¹⁴⁴ BOCK, s. 135.

¹⁴⁵ BOCK, s. 41-42.

¹⁴⁶ BOCK, s. 52-53.

19. yüzyılın ilk yarısında Fransa'da ortaya çıkan halkçı feminizme orta sınıftan kadınlarla işçi kadınlar destek verdiler. Bu hareket siyasal ve ekonomik alanda kadın haklarını savunuyordu.¹⁴⁷ 19. yüzyılda kadınların haklarını aramasının iki nedeni vardı. Birincisi, işçi sınıfı ve orta sınıf kadınlarının yaşamlarını devam ettirmek aç kalmamak için verdikleri mücadele, bunlar için kadın hakları ikinci planda kalıyordu. Kadın erkek herkesin çalışma hakkının eşit olması isteniyordu. İkincisi, egemen üst sınıflara mensup kadınlar ise erkekler tarafından koyulan kurullarla birçok haktan mahrum olmalarını kabul etmiyorlardı. Erkeklere tanınan haklardan faydalanmak istiyorlardı.¹⁴⁸

1848 Şubat Devriminden sonra feminist söylemler birçok kanaldan gelişmeye başladı. Birçok dergi çıkartılmaya başlandı, bu dergilerde kadınların oy hakkı ve temsil hakkı savunuldu. Milletvekili seçimlerinde aday olmalarını önerdiler ama kabul edilmediler. Kadınlar ayrıca ekonomik haklarını da talep ediyorlardı. Çalışma saatlerinin kısaltılmasını, ulusal atölyelerdeki hiyerarşik ve adaletsiz yapının kadınlar lehine düzeltilmesini, işsiz kadınların iş bulmasının sağlanmasını, çocuklar için kreşler kurulmasını istiyorlardı, ancak bu isteklerinin çoğu kabul edilmedi. Kadınların eylemlerinden bıkan ulusal meclis, kadınlara siyasal haklar tanınmasını reddetti, ayrıca kadınların kulüpler kurmalarını, üye olmalarını ve kulüp toplantılarına katılmalarını yasakladı.¹⁴⁹

Çalışma yaşamında kadın ve erkeğin aldığı ücret eşit değildi ve kadınları işten çıkarmak daha kolaydı. 1850'den başlayarak Amerikalı kadınlar erkeklerin sendikaları içinde kendi kollarını kurdular. 1860'a doğru Amerikan sendikaları kadın ve erkek işçiler için eşit işe eşit ücret talebinde bulunmaya başladılar. Başka yerlerde sendikalar, kadınların çalışma hakkını sınırlamak için koruyucu önlemlerin alınmasını savundular. Kadınlara karşı tepkileri sadece sendikalar değil siyasi partiler ve parlamenterler de savunuyorlardı. Örneğin Almanya'da Sosyalist Partinin kadın ve erkek arasındaki hak eşitliğinin yasal kabul edilmesi 1891 yılında olmuştur.¹⁵⁰

19. yüzyıl feministlerinin elde ettiği en önemli başarı, daha önce kadınların kabul edilmediği eğitim kurumlarına kadınların alınmasını sağlamasıydı. 19. yüzyıl

¹⁴⁷ Andree MİCHEL, **Feminizm**, Çeviren Şirin TEKELİ, İletişim Yayınları, s. 62.

¹⁴⁸ MİCHEL, s. 53.

¹⁴⁹ MİCHEL, s. 55.

¹⁵⁰ MİCHEL, s. 58-59.

feminizminin ortaya çıkardığı bir diğer düşüncede, tüm ülkelerin kadınlarının birleşmeleri ve haklarını kazanmak için yardımlaşmalarının farkına varmalarıdır. Uluslararası Kadın Konseyinin kuruluş toplantısı 1888'de Washington'da yapıldı. altmışaltı Amerikalı sekiz Avrupalı kadın bu konseyde uluslararası örgütün amaçlarını saptadılar. Uluslararası Kadın Konseyi, kadınların ekonomik, siyasal ve aileye ilişkin haklarını elde etmek için mücadeleyi sürdürdü. Her ülkede Uluslararası Kadın Konseyin şubeleri kuruldu. Uluslararası toplantılar düzenli olarak yapıldı. 1906'da Fransa'da kurulan Fransız Kadınları Ulusal Konseyi, kadınların eğitsel, toplumsal ve ahlaki açıdan durumlarını düzeltmek için kurulan kırka yakın derneği bir araya getirmişti. Bu konsey sayesinde kadınların birçok hakkı kazanması sağlanmıştır. 1907'de çalışan evli kadının kazancını özgürce harcaması, 1912'de çocuklarını tanımayan erkeğin cezalandırılması yasasını, çocukların cam sanayisinde çalıştırılmaması, kadınların yüksek devlet memurluklarına alınması, kadın ve erkek ilkokul öğretmenlerinin aynı maaşı alması için çabalamışlardır. 1904'de ABD ve İngiltere'de ikinci bir uluslararası örgüt; Uluslararası Kadın Oy Hakkı Birliği kuruldu. Bu örgüt kadınlara oy hakkı tanınması için mücadeleler yapıyordu. Batı toplumlarında şubeler kurarak kadınlara oy hakkı tanınması için mücadele ediyordu.¹⁵¹

I. ve II. Dünya Savaşı sırasında Fransa, İngiltere gibi ülkelerde cepheye giden erkeklerin yerine kadınlar, silah fabrikalarında ve daha önce kadınların çalıştırılmadığı birçok alanda çalışmaya başladı. Kadınların birçok işte erkeklerle eşit şartlarda çalışmak için verdikleri mücadeleyi ancak savaş sayesinde kazanmışlardır.¹⁵² Savaş sırasında hükümetler kadınların çalışmasını kolaylaştırmak için kreşler açtı, yarım gün çalışma ve evde çalışma gibi imkanlar geliştirdiler. Savaşlar kadınların çalışması, kamusal alana girmesi ve oy hakkını kazanmalarına vesile oldu. Ancak savaşlardan sonra kadının evine geri dönmesi sağlandı. I. Dünya Savaşından sonra Almanya, İtalya ve İspanya gibi ülkelerinde kadına bakış açısı doktrin halini aldı. Kadın ailede kocaya bakmak ve çocuk doğurarak Nasyonel Sosyalist devlete hizmet etmesi gereken bir araç olarak kabul edildi. Buna Almanya'da kadın için söylenen 3k (mutfak, çocuk, kilise) en iyi örnektir.¹⁵³

¹⁵¹ MICHÉL, s. 65-70.

¹⁵² Şirin TEKELİ, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1981, s. 50.

¹⁵³ MICHÉL, s. 78-79.

1945'te Birleşmiş Milletler Sözleşmesine ırk ayrımı yasağının yanı sıra, Amerikalı kadın delegelerin baskısıyla, cinsiyetlerin eşit olduğu maddesi eklendi. Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli İnsan Hakları Bildirisine, evlilikte kadın-erkek eşitliği, ailenin korunması ve ücret eşitliğine yer verildi. İlk maddesinde yalnızca erkeklerin değil kadınlarında yani insan soyunun eşitliğine tüm insanların eşit yaratıldığı net dille ifade edildi. Diğer ülkelerin bazıları da (Fransa, Almanya ve İtalya) anayasalarında eşitlik ilkesine yer veriyordu. Birçok ülkede 2. Dünya Savaşından sonra eski kadın örgütleri yeniden faaliyete geçti ya da yeni kadın dernekleri kuruldu. Bu örgütler savaş sonrası siyasi ve toplumsal olayları etkilemeye çalıştılar.¹⁵⁴

ABD de 1966 yılında Betty Friedan, ulusal kadın örgütünü kurdu. Bu örgüt evli ve çocuklu kadınları bir araya getirdi. Bu kuruluşun amaçlarından en önemlisi ev kadınlarının sürekli eğitim yoluyla çalışma hayatına yeniden girmelerini sağlanması, kadın ve erkek çalışanlar arasında ücret eşitliğinin sağlanması aile hukukunun eşit olması için çabalamıştır. Örgüt kadınların her şeyden önce insan olduğu düşüncesini benimser ve erkekler gibi yeteneklerinin geliştirilmesi için toplumun onlara fırsat tanımamasını talep eder. 1967 de genç ve evli olmayan kadınlar ulusal kadın örgütünden ayrılarak daha radikal olan kadınların kurtuluşu hareketinin çekirdek gruplarını kurdular. Bu oluşum bir örgüt olmaktan çok sadece bir hareketti. Bu hareket, 1970'lerde kentten kente yayılarak canlılığını yitirmiş eski örgütleri harekete geçirmiştir. Kadın hareketleri birleşerek yeni bir felsefi görüş oluşturarak, siyasal baskı grubu gibi etkili olmaya başlamıştır. Baskı grubu olarak kadınların kurtuluşu hareketi, federal ve yerel düzeyde hükümetler, kitle iletişim araçları, gazeteler, televizyon ve üniversiteler düzeyinde eyleme geçerek, kadınlara ilişkin cinsiyetçi imgelerin değişmesi, iş ve ücret ayrımcılığının ortadan kalkması gibi eylemler yapmıştır. Ayrıca bu mücadeleler sonucunda kadınlarla ilgili çalışmaların sayısı artarak hatta çoğu üniversiteler kadınlar üzerine araştırma merkezi kurdular. Birçok bilim dalında feminist araştırmalar yapılmaya başladı.¹⁵⁵

1968'lerde Fransa'da da kadın hareketleri başladı. Birçok örgüt kuruldu, yürüyüşler düzenlendi. Feministler erkek egemen sağ ve sol ideolojilerin kamusal alan ve özel alanı birbirinden ayırmaları kamu kesimi önderliği erkeklere verilirken,

¹⁵⁴ BOCK, s. 270.

¹⁵⁵ MICHÉL, s. 84-86.

kadınları da özel alana hapsedmelerine tepkiler büyüdü. Feministler bu ayrımın siyasal olduğunu vurgulayarak, aileye hapsolmuş kadının ev de yaptığı iş iktisadi bir kategori olarak değil, biyolojik karakterlerinin sonucu olarak yaptıkları görüşünün yanlış olduğunu savundular. İlk başta ataerkil sistemin kadına yüklediği aile içindeki görevinde adaletsizliğin önlenmesini aile içinde yapılan sömürünün kaldırılmasını savunarak; kadınların ekonomik, kültürel ve siyasal alandaki düşük konumlarının kadına yüklenen ev içi rolden kaynaklandığını savunmuşlardır. Kadınların, bu ev içi ekonomisine boyun eğmeyi kabul ettikleri sürece kadınların kurtuluşunun gerçekleşmeyeceğini savundular. Birçok feminist akademisyen bu teorinin doğruluğunu kitaplar ve makalelerle açıkladılar. İktisatçı feministlerin, erkekler tarafından geliştirilen iktisat biliminin, kadınların piyasa dışında kalan üretimlerini tümüyle göz ardı ettiğini ortaya çıkarmaları, antropoloji, tarih, psikoloji, psikanaliz ve sosyoloji gibi insan ve toplum bilimlerinin hepsinin eleştirel bir gözle yeniden gözden geçirilmesine yol açtı. Bütün bu gelişmelerin neticelerinde batılı toplumların hepsinde derlenen istatistiklere göre evlilik ve çocuk doğurma eğilimlerinin düştüğü, eğitim düzeyi yükseldikçe kadınlar arasında evlenme eğiliminin düştüğü, kadınlar tarafından da boşanma isteğinin arttığı görülmüştür.¹⁵⁶

1972’de İtalya ve İngiltere’de ev işlerinin karşılığının devlet tarafından ödenmesi kampanyası Almanya, ABD ve Kanada’da yürütüldü. Kampanyayı yöneten kadınlar, ev dışında çalışmanın kadını özgürleştirmediğini, çalışmayan kadınların da doğal olarak evlerinde aileleri için yaptığı ücretsiz işlerde çalıştığını söylüyorlardı. Kadının eline para geçmesi ekonomik özgürlüğünü sağlayacağını, evlilik içinde bağımsızlığını da arttıracığı dile getiriliyordu. Ev işleri, çocuk bakımı gibi hizmetlerin ücretli olmasını, çocuk parası, yaşlılık sigortasının düzenlenmesini talep ediyorlardı. Kampanya sloganı “ev işlerine karşılık ücret” idi. Ev işleri ücretsiz olmaktan çıktığında, ev aletlerindeki teknolojik gelişmenin artmasıyla emekten tasarrufu sağlaması ve erkeklerinde ev işlerini üstlenmesi sayesinde toplumsal bir dönüşüm yaşanacak ve kadının yükü azalacağına kampanya ile dikkat çekiliyordu.¹⁵⁷

Sosyolog Helge Pross, 1974’te Batı Almanya’da yaptığı araştırmada 18-45 yaş arası kadınların yarısına yakını altı milyon kadını salt ev kadını oluşturuyordu. Bu sonuç görünmez bir biçimde hizmet eden sınıf olan kadınları somutlaştırdı. Bu

¹⁵⁶ MICHÉL, s. 88-90.

¹⁵⁷ BOCK, s. 273.

araştırmanın sonucunda evli kadının ve anneliğin evcimenliğinin yüceltilmesi geçmişte kaldığını, meslek sahibi kadınların daha saygın olduğunu, ev işlerine harcanan emek yılda elli milyar saatle ev dışında harcanan emekle hemen hemen aynıydı. Bütün ev işleri kadın işi olarak görülüyordu. Ev kadını büyük oranda toplum ve politikadan soyutlanmıştı. Ev kadınları erkeklerin toplumsal üstünlüğünü açıkça hissediyordu, bu özellikle alt tabakalarda yoğun olarak hissediliyordu. Alt sınıftan kadınlar salt ev kadını olsalar da meslek hayatına duydukları ilgi giderek artıyordu. Sonuçta giderek artan bir oranda, kadın çalışarak ev ve meslek hayatını dengelemeyerek çalışmasına yol açtı.¹⁵⁸

1970’lerde Avrupa ve ABD kadın hareketleri, haklarını elde etmek için kitlesel kadın gösterileri yaptılar, ülkelerin çoğu kadının durumunu düzeltmek, eşitsizlikleri gidermek için yasalar yaptı. Ayrıca feministlerin siyasal etkisi ulusal sınırların dışına da çıktı. Uluslararası örgütler kadın haklarını gündeme getirdiler. BM öncülüğünde uluslararası kadın konferansları düzenlendi.¹⁵⁹ BM tarafından 1975 yılında Mexico City’de I. Dünya Kadın Konferansı düzenlendi ve bu tarihten itibaren geçen 10 yıl, “kadın on yılı” ilan edildi. 1980 yılında Kopenhag’da II. Dünya Kadın Konferansı düzenlenerek kadının durumundaki gelişmelere gözden geçirildi. Ayrıca BM, “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)” genel kurul tarafından kabul edildi. 1 Mart 1980’de üye devletlerin imzasına açılan bu sözleşme ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girdi. Türkiye’de de 1986 yılında CEDAW yürürlüğe girdi. 1985 yılında Nairobi’de III. Dünya Kadın Konferansı gerçekleştirildi ve konferans sonucunda kadınlar için alınacak önlemler kategorilere ayrıldı. Bunlar, kurucu ve yasal adımlar, sosyal katılımı eşitlik, siyasal katılım ve karar almada eşitlik olarak belirlenmiştir. 1995 yılında IV. Dünya Kadın Konferansı toplanmış ve sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu adlı belgeler kabul edilmiştir. Türkiye bu iki belgeyi çekince koymadan kabul etmiştir.¹⁶⁰ Pekin Deklarasyonu sonucunda, hükümetler kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasıyla yükümlü kılınarak ayrımcılığın önlenmesi ve yasaklanması yasal güvenceye alınmış olup, kadının mal ve mülk edinme hakkını ve

¹⁵⁸ BOCK s. 281-282.

¹⁵⁹ Yasmine ERGAS, “1970’lerin Feminizmleri”, **Kadınların Tarihi V: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005, s. 481-482.

¹⁶⁰ Başbakanlık KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi**, Ankara, 2001, s. 3-4.

kadının siyaset, iş ve istihdam haklarını düzenleyen yasalardaki ayrımcı maddelerin kaldırılması sağlanmıştır. Sözleşmedeki hakların devlet tarafından ihlali durumunda kadınlara, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine başvurma olanağı tanınmıştır. Kadın ayrımcılığının devlet tarafından yapılmaması güvence altına alınmıştır. Kadınların eğitim almaları hakkının verilmesi kararı alınmıştır.¹⁶¹ Alınan bu öneme rağmen birçok ülke bazı maddelere çekince koyarak imzalaması, alınan kararların icraata geçirilmemesi gibi sorunlar devam etmektedir.

Kadınların siyasal hakları kazanmadan önce birey olarak erkeklerle eşit konuma gelmesi, ekonomik, kültürel, eğitim ve iş yaşamında eşit olduğunu kabul ettirmesi çok uzun süre almıştır. Yirminci yüzyılda, kadınlar toplum mekanizmasına girdiler ve artan bir etkiye sahip oldular.¹⁶² Ancak kadının her yönden erkekle eşit konuma gelmesi için siyasal haklara sahip olması ve sadece oy verme değil siyasal katılımın her türüsünde yer alması, alınan kamusal kararları etkilemesi gerekir.

3.1.2. Kadınların Siyasal Hakları Elde Edişi

Fransız Devrimi ile ilk defa kadınlar birey olarak kabul edildi ve kadınların siyasal hakları gündeme geldi.¹⁶³ Fransa'da devrimden sonra cumhuriyetçiler, kadınların en önemli rolünün çocuklarına eşitlik ve özgürlük aşkını aşılıyarak onları birer cumhuriyetçi olarak yetiştirmeleri için, kadınların siyasi toplantılara katılmalarına ve dinlemelerine izin veriyorlardı. Kadınların, çocuklarını bilinçli birer vatandaş olarak yetiştirmeleri için siyaseti bilmeleri gerektiğini düşünüyorlardı.¹⁶⁴ Fransa'da 1795 yılında kadınlara siyasal haklar verilmese de siyasal hakları kullanmaları olanaklı olmasa da, kadınlar artık eskisinden farklı olarak başkaldırı ve isyan hareketlerinde siyasal rol oynamaya, meclis toplantılarını sürekli izleyerek izleyici olarak tepkilerini dile getirmeye devam ettiler.¹⁶⁵

¹⁶¹ Başbakanlık KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi**, s. 23-24.

¹⁶² Rose- Marie LAGRAVE, "Denetimli Bir Özgürleşme", **Kadınların Tarihi V: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005, s. 115-116.

¹⁶³ Nicole ARNAUD DUC, "Hukukun Çelişkileri", **Kadınların Tarihi IV: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005, s. 81.

¹⁶⁴ Dominique GODİNEAU, "Özgürlüğün Kızları ve Devrimci Vatandaşlar", **Kadınların Tarihi IV: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005, s. 36.

¹⁶⁵ GODİNEAU, s. 27.

Kadın hakları savunucusu Mary Wollstonecraft 1872 yılında Kadın Hakları Bildirgesini yayınladı. Ayrıca kadınların da yurttaş olması ve erkeklerle eşit olması için çabalar gösterdi. Kadınların siyasal katılmasını hakkındaki şu sözü ilginçtir. “Gelecekte peşine düşeceğim bir şeyi şimdiden ima edersem belki de kahkahalara yol açarım. Ama gerçektende kadınların keyfi bir biçimde yönetilmeleri ve hükümet görüşmelerine herhangi bir şekilde katılmamaları yerine, mecliste temsilcileri olmaları gerektiğine inanıyorum.” Bu sözlerle yaşadığı dönemde kadınların siyasal katılmasının, oy kullanmasının, meclise girmesinin imkanı olmadığını kendisinde farkındaydı. Ayrıca Wollstonecraft’ın kendisi bile kadınların özgürleşmesinin birinci koşulunun siyasal alan değil, geleneksel toplum içindeki kadının konumunun değişmesinin gerektiğini düşünüyordu.¹⁶⁶

Kadınlara oy hareketi diğer demokratikleşme hareketlerine sonradan yapılan bir eklenti değil, kadının siyasi ve diğer yönlerden de eşit olması için yapılan kapsamlı bir kadın hareketinin parçasıydı. Kendi devletlerinde gelişen özgürlük, eşitlik ve yurttaşlık gibi temaların kadına neden tanınmadığını kadınlara yapılan ayrımcılığı, kadına ev içinde ve dışındaki görevleri, toplumun kadına bakışını sorguladılar. Kadınlar aynı anda medeni, siyasi ve sosyal yurttaşlık için mücadele etmek zorundaydılar. Kadınların siyasal katılmalarını sağlayan, oy verme hakkını kazanmaları uzun süreçle olmuştur. İlk başta kadınların seçme ve seçilme hakkı olup olmadığı, kadının zaten erkeği tarafından temsil edildiği meclislerde bile tartışılmaktaydı. Kadınlar oy hakkını elde etmek için dernekler kurmuşlar ve mücadeleler vermişlerdir. Bir yüzyıl kadınların oy verip vermeyeceği tartışılmış olup bazı ülkeler ilk başta bütün kadınların oy vermesini değil eğitilmiş ve vergi veren kadınlara tanımışlardır.¹⁶⁷

İngiltere’de seçme ve seçilme hakkını elde etmeye çalışan Sufrajeterler, ilk önce bu hakkı kazanmak için konferans ve propagandalar düzenlediler, meclise ve bakanlara dilekçeler gönderdiler bu çabaları ile sonuç almayınca şiddet kullandılar. Bakanların arabalarına zarar verdiler, meclis önünde mitingler düzenlediler.¹⁶⁸ Bütün bu çabalarına rağmen sonuç almasalar da seslerini bütün dünyaya duyurdular.

¹⁶⁶ BOCK, s. 91.

¹⁶⁷ BOCK, s. 161-162.

¹⁶⁸ Serpil ÇAKIR, **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1996, s. 305.

İlk defa Yeni Zelanda kadınlara 1893’de siyasi katılım hakkı yani seçme hakkı tanıdı, ancak kadınlara parlamentoya da girme hakkını 1919 yılında tanıdı. Bu diğer ülkelerin kadın hakları savunucularına da örnek oldu. Kadınlara oy hakkı tanıyan ilk ülkeler Finlandiya (1906) ve Norveç (1907) oldu.¹⁶⁹ I. Dünya Savaşından sonra kadınların oy hakkı çoğu ülkede tanındı. (Avusturya, İngiliz Doğu Afrika’sı, Kanada, Kırım, Çekoslovakya, Danimarka, Estonya, Almanya, İngiltere, Macaristan, İzlanda, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, Rusya, İsveç, Ukrayna, ABD)¹⁷⁰ II. Dünya Savaşından sonra birçok ülke kadına seçme ve seçilme hakkı tanıdı.

İngiltere’de, feministler örgütlenecek Kadınların Sosyal ve Siyasal Birliği çatısı altında oy hakkı için mücadele ettiler. 1918 de oy hakkını elde ettiler. Kadınlar oy hakkını elde etmelerine rağmen, seçimle gelinen görevlere 1918’de bir, 1923’te sekiz ve 1929’da ondört kadının seçilerek göreve gelmesi kamusal yaşama katılmalarının hala zor olduğunu göstermektedir.¹⁷¹

1955 yılında Maurice Duverger’in Avrupa ülkelerinde yaptığı alan araştırmasının sonucuna göre; kadınların sandığa gitmemesinin erkeklerden fazla olduğu, siyasete daha az ilgi gösterdikleri ve oy veren kadınların daha ılımlı muhafazakar partileri destekledikleri görülmüştür. Kadınların oyu sayesinde birçok ülkede muhafazakar partiler iktidara geldi. Bu sonuç karşısında Fransa ve İtalya’daki komünist partiler kadınları hedef aldılar. Bu hedefler arasında sendikalardaki kadınları kazanmaya çalıştılar, ev kadınlarına yönelik propagandaya ağırlık verdiler ve partiye bağlı kadın örgütlerini teşvik ederek kadınları kazanmaya çalıştılar. 1969’a kadar Duverger’in bulduğu sonuçlar geçerliydi. Kadınları Muhafazakar partilere oy vermeleri Avrupa ve ABD de 1970’lere kadar devam etti. 1970’ler yapılan kamuoyu yoklamalarında kadınların daha fazla siyasallaştığını, sola oy vermeye daha eğilimli oldukları saptanmıştır. 1980’lerde “toplumsal cinsiyet aralığı” kavramı ortaya çıkmaya başladı. Kadınların artık sol partilere, yeşil partilere oy verdikleri ve neo-faşist sağ partilerden uzak durduğu görüldü. Kadınların durumundaki sosyal değişimler, orta ve yüksek eğitimin demokratikleşmesi, hizmet sektörünün büyümesi

¹⁶⁹ BOCK, s. 150-151.

¹⁷⁰ MICHEL, s. 72.

¹⁷¹ Ann- Marie SOHN, “Fransa ve İngiltere’de İki Savaş Arası Dönem”, **Kadınların Tarihi V: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005, s. 115-116.

ve ücretli emeğin yaygınlaşması birçok ülkede değişimlerin yaşanmasını sağladı. Örneğin Fransa’da seçmen listesi içindeki çalışan kadınların sayısındaki artış oy verme kalıplarını etkiledi.¹⁷²

Pekin Deklarasyonu’nda, kadının ilerlemesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi için güçlü ulusal mekanizmaların, politikaların, yasaların, programların en yüksek düzeyde geliştirilmesini ve yürütülmesini sağlamak, kadınları güçlendirmek için kapasitelerini arttırmak, tüm kamusal alanlarda kadınların olmasını sağlamak, kadınların tüm kurum ve örgütlere eşit erişimlerinin sağlanması vurgulanmaktadır.¹⁷³ “Kadınların erkeklerle eşitliğinin sağlanması için tüm alanlarda ve toplumsal yaşamın tüm düzeylerinde özellikle karar alma politika yapma pozisyonlarında, siyasi partilerde ve siyasal eylemlerde tüm hükümet bakanlıklarında, kilit politika yapıcı kurumlarda ve yerel kalkınma organ ve otoritelerinde yer alması için” hükümetler ulusal düzeyde çalışmalar yapmasına karar verilmiştir.¹⁷⁴

Kadınların 2007 yılında parlamentoda temsili en fazla Kuzey Avrupa ülkelerindedir. Kadınlar, Finlandiya’da %42, Norveç’te %38, İsveç’te %47, Danimarka’da %37, Hollanda’da %37, Yeni Zelanda’da %32, Almanya’da %32, Belçika’da %35, Avusturya’da %32, Kosta Riko’da %39 ve Arjantin’de %33 oranları ile parlamentoda temsil edilmektedirler.¹⁷⁵ Siyaset sahnesinde yer alan kadınlara da daha önceleri aile içinde ele alınan sorunların uzantısı sayılan sosyal, ailesel, kültürel alanlarda görevler verildi. Erkeklerle ise, dış işleri, savunma, içişleri, adalet, ekonomi ve hazine gibi devletin hükümranlığını cisimleştiren görevleri yerine getirdiler. Genellikle çoğu ülkelerde partilerin alt örgütlerinde çok sayıda kadın olmasına rağmen, parti merkezinde ve yönetiminde kadınların sayısı çok azdır.¹⁷⁶ 20.yüzyılın son çeyreğinde dünya genelinde siyasette erkek egemenliğinin sürmesi, sadece yapılan yasal düzenlemelerle cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmadığı görülmüştür. Özel yaşam ve kamusal yaşamdaki cinsiyet ayrımcılığının hemen ortadan kalkmadığı kadına ve erkeğe biçilen toplumsal roller değişmemiştir.

¹⁷² SİNEAU, s. 469-473.

¹⁷³ Başbakanlık KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi**, s. 36.

¹⁷⁴ Başbakanlık KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi**, s. 37

¹⁷⁵ Başbakanlık KSGM, **Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın**, Ankara, 2008, s. 23.

¹⁷⁶ SİNEAU, s. 476-477.

1980'lerden sonra Batı toplumlarında kadınlara karşı uygulanan cinsiyet ayrımının farkına varılmıştır. Batı demokrasilerinde kadının siyasete etkin katılımı tartışılmakta ve etkin katılım için uygun koşullar sağlanmaya çalışılmaktadır. Daha eşitlikçi ve daha demokratik toplum için birbirini destekleyici öneriler kamuoyundan da destek bulmaktadır. Kadın erkek eşitliğini sağlamak için ulusal politikalar oluşturulmakta kadının eğitimi çalışma olanakları iyileştirilmekte ev ve çocuk bakımının toplumca paylaşılmasına gidilmekte ve toplumun cinsiyete dayalı iş bölümü konusundaki değer yargıları değiştirilmeye çalışılmaktadır.¹⁷⁷

Batı Avrupa'da birçok parti yönetim organlarında ve aday listelerinde kadınlara daha çok yer verilmesi ilkesini benimsemişlerdir. Avrupa genelinde siyasal partilere üye kadın oranı %20 ile %40 arasında değişmektedir. Parti üyesi kadın sayısı çok olmasına rağmen yönetim kadrosunda aday listesinde ve belediye meclislerinde kadın sayısı çok azdır.¹⁷⁸ Günümüzde dünyada İskandinav ülkeleri hariç diğer ülkelerde kadının siyasal katılımı hala erkeklerle eşit değildir. Kadınların siyasal temsilde azınlık durumunda olmaları devam etmektedir.

3. 2. Türkiye'de Kadınların Siyasal Katılım Süreci

Türklerin tarihi çok eskilere dayanır. Türkiye Cumhuriyeti yeni bir devlet olsa da Osmanlı İmparatorluğu ve daha önce kurulan Türk devletlerinin bıraktığı çok geniş bir kültüre sahiptir. Geniş bir kültüre sahip oldukları için Türk kadınının toplum içindeki konumu tarih boyunca değişiklik göstermiştir. Türklerin kültürünü İslamiyet'ten önce ve sonra diye ikiye ayırmak çok isabetli olacaktır. Eski Türklerde erkek ve kadın özel ve kamusal alanda eşitti. Kadın ev, yönetim ve diğer alanlarda erkeklerle eşit konumdaydı. Eski Türklerde kadının durumu oldukça iyiydi. Kadın aile içinde erkeği ile hemen hemen eşit haklara sahipti. Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra Arap ve İran kültürlerinin etkisiyle kadının konumu yavaş yavaş değişmeye başladı. Daha sonra Bizans toplumu ile tanıştıktan sonra da, Hıristiyan dininin kadına bakışı eklenince, saraylarda bu toplumların kadına bakış kültürleri yerleşmeye başladı. Türk kadının statüsünde gerileme başlar özellikle bu gerileme şehir kadınlarını etkilemiştir. Köylü ve göçebe kadınların hayatında bir gerileme

¹⁷⁷ Şirin TEKELİ, Meryem KORAY, **Devlet-Kadın-Siyaset**, TÜSES, Ankara 1991, s. 147-148.

¹⁷⁸ Meryem KORAY, **Türkiye'de Kadınlar**, TÜSES, 1995, s. 22.

olmamıştır.¹⁷⁹ İslamiyet adına koyulan kurallarla kadın, kamusal alandan uzaklaştırılmış, özel alana kapatılmıştır. Bunda dini yorumlayanların erkek olması toplum kurallarını erkekler lehine olmasını sağlamıştır. Sonuç olarak kadın toplumda ikincil konuma gelmiştir.¹⁸⁰

Günümüzde kadınların siyasal katılımına ilişkin en önemli sonuç, her sosyal seviyedeki kadınların daima erkeklerden düşük oranlarda seçime katılmalarıdır. Kadınlar oy kullanma dışındaki diğer siyasal ilgiden başlayarak siyasal katılmanın tüm biçimlerinde de erkeklere göre katılımı azdır. Kadın-erkek eşitsizliğinin en somut biçimde gözlenebildiği alan siyasal yaşamdır. Erkeklerin güç ve sayı olarak fazla olduğu siyasette egemen oldukları için siyasetin kuralları da erkek tarafından belirlendiği için, kadınların siyasete erkek egemenliği altında katıldığı tespit edilmiştir. Yani siyaset erkek işi olarak görülmektedir.¹⁸¹ Türkiye’de kadının bugünkü siyasal katılımını anlamak için Osmanlı İmparatorluğu’nda özellikle batılılaşma dönemini, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı dönemi yaşanan süreci ve yeni kurulan Cumhuriyet döneminde kadınların konumunu ele almamız gerekir. Bu bölümde kadınların siyasal haklarını kazanma süreçlerini, Osmanlı İmparatorluğunda kadın, Cumhuriyetin kurulduğu dönem ile tek partili dönem kadın ile dünyada ve ülkemizde yaşanan dönüşümler sonucu II. Feminist dalganın geliştiği 1980’e kadar olan dönem ve 1980 sonrası kadının durumu olarak üç başlığa ayırabiliriz. Günümüzde toplumdaki var olan toplumsal yapıyı, siyasal kültürü anlamak için tarihimizde kadının toplumsal ve siyasal haklarını kazanma ve katılma sürecine bir göz atmamız gerekir.

3.2.1. Osmanlı İmparatorluğu’nda Kadınların Siyasal Katılımı

Osmanlı toplumunda kurulu düzenin en belirleyici esası, erkekler tarafından yorumlanan İslam dini adına getirilen yasaklar veya izinler sosyal hayatı belirlemektedir. Bu düzen içerisinde kadının yeri erkekler tarafından kadınlara

¹⁷⁹ Şefika KURNAZ, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1996, s. 13.

¹⁸⁰ KIZILKAYA, s. 132-133.

¹⁸¹ KIZILKAYA, s. 135.

yüklenen rollerle sınırlı kalmıştır.¹⁸² Toplumsal hayatta ev içi ile sınırlı olan kadınlar sadece tarih kitaplarında değil, resmi kayıtlarda da yoktu. Kadınların nüfus sayımında sayılmaları 1882 yılında olmuştur. Bu yıla kadar kadınlar istatistik bilgilerde yer almıyordu.¹⁸³

Osmanlı İmparatorluğu'nda siyasi temsil yoktu. İktidar Osmanlı hanedanındı. İlk defa 1. Meşrutiyetten sonra meclis kuruldu. Milleti temsil eden mebuslar sadece erkeklerdi. 1908 yılında bir kadın grubu parlamentoda dinleyici olarak bulunmak için harekete geçti. Bu teşebbüse rağmen ileriki yıllarda kadınlardan ciddi bir talep gelmedi. Bunun nedeni kadınların bu konudaki eğitimlerinin yetersiz olmasıydı.¹⁸⁴

Osmanlı imparatorluğunda kadın hakları konusundaki tartışmalar, Osmanlı'nın batılılaşmaya çalıştığı Tanzimat dönemi ile başlar. Tanzimat aydınları, kadının toplum içinde işe yarar bir hale getirmenin yollarını aramışlardır. Bunun da eğitimle sağlanacağını, kadınlara ve erkeklerle eşit eğitim imkanı verildiği vakit, bilgi sahibi olacaklarını ve topluma hizmet edeceklerini savunmuşlardır. Osmanlı'yı değiştirmek ve batılılaştırmak için harekete geçen çevreler Müslüman kadının geri kalmışlığın simgesi olduğunu, Müslüman kadının içinde bulunduğu zor durumun Avrupa'da kadına tanınan hakların Müslüman kadına da tanınması ile giderileceğini toplumu değiştirmek için öncelikle kadını değiştirmekle mümkün olacağı dile getirildi. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde yayınlanan gazete ve dergilerde Müslüman kadının durumunun değişmesi, batılı kadının sahip olduğu haklara sahip olması tartışıldı.¹⁸⁵ Aydınlar, İslam Hukukunun kadına Batı'dakine oranla daha çok hak verdiğini fakat bunun toplumda yerine getirilmediğini ayrıca toplumun huzuru için tek eşliliği savunuyorlardı.¹⁸⁶ Bu dönemden sonra ortaya çıkan akımlardan Batıcılar, toplumsal hayatın her alanından başta siyasette de kadınlarla birlikte olmaktan yanadılar. Türkçüler de kadını hayatın her alanında görmekten yanaydılar. Ziya Gökalp kadına siyasi haklar verilemesini savunanların başında gelmektedir.

¹⁸² Ayşenur KURTOĞLU, "Tanzimat Dönemi İlk Kadın Yayınında Dinin Yer Alış Biçimleri", **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü**, Editör Yıldız RAMAZANOĞLU, Pınar Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s. 21-22.

¹⁸³ Serpil ÇAKIR, "Türkiye'de Kadın Tarihi Yazmak", **Kadın Araştırmalarında Yöntem**, Derleyen Serpil ÇAKIR, Necla AKGÖKÇE, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 223.

¹⁸⁴ KURNAZ, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, s. 107.

¹⁸⁵ Leyla KAPLAN, **Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908- 1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998, s. 7-9.

¹⁸⁶ KURNAZ, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, s. 20-21.

Türkçüler, ayrıca Emine Semiye'nin İttihat ve Terakki Partisinin faal üyesi olarak çalışmasına izin vererek kadınların siyasete katılmaları konusunda uygulamaya geçtiklerine örnektir. Türkçülerin bu uygulamasına rağmen kadınların siyasi hayata gitmesini erken bulanlarda vardı. İslamcılar, kadınların siyasi hayata katılmasına kesinlikle karşıydılar.¹⁸⁷

Osmanlının son dönemi yenilikçi akımının en önde gelen sözcülerinden biri olan Celal Nuri, kadının en önemli görevinin aile olduğunu, kadının ekonomik sorumluluğu olmadığı için kadına ve erkekten ayrı eğitim verilemesini savunuyordu. Kadının en önemli görevi annelik, geleceğimiz çocukları sağlıklı yetişmesi, eş olmasıdır. Kadınlarımız eğitimi de bu yönlerde olmalıdır. Kadının siyaseti bilmelerine ve siyaset yapmalarına şimdilik gerek olmadığını düşünenlerdendir.¹⁸⁸

Bu dönemlerde erkeklerin yanı sıra kadınlarda gazete ve dergi çıkarmaya başladı. Bu yayınlar, kadın hakları konusunun topluma yayılmasında en önemli etken oldu. II. Meşrutiyet ile birlikte kadın hareketleri ve dernekleri yaygınlaşmaya başladı. Türk kadını bu dönemde hükümetinde desteği ile cemiyetçilik faaliyetlerinde bulunma, basın ve ekonomi hayatına atılma ve çeşitli çalışma imkanları bulmuştur. Kadınlar cemiyetçilik faaliyetleri ile yardım toplamak, kadın haklarını savunmak, kadınların eğitimini sağlamak için cemiyetler kurmuşlardır. İlk kurulan cemiyet Fatma Aliye Hanım'ın başkanlığında kurulan Cemiyet-i İmdadiye (1908) Rumeli sınırlarındaki askerlere kışlık giyecek sağlamak amacıyla kurulmuştur. Cemiyetlerin amacı yardım amaçlı veya Türk kadınının bilgi ve kültürünü artırmak çeşitli meslekler öğretmektir.¹⁸⁹

1869'dan Cumhuriyetin ilanına kadar geçen zaman içinde 40'a yakın kadın dergisi çıkmıştır.¹⁹⁰ Kadın meseleleriyle ilgilenen dergi ve gazetelerden biri olan Terakki (1869), Ali Raşit Tarafından günlük çıkarılan siyasi gazeteydi. İlk defa kadın hakları meselesini gündeme getirmişti. Batı'daki kadın haklarının gelişiminden ve siyasi hak talep etmelerinden bahsederek, Müslüman kadınında bu hakları talep etmesi için ilk önce eğitim almaları gerektiğine dikkat çekmekteydi. Kadınlar için okullar açılmasını, kadının çalışma hayatına girmesinin önemi vurgulanıyordu.

¹⁸⁷ KURNAZ, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, s. 70-71.

¹⁸⁸ Celal NURİ, **Kadınlarımız**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1993, s. 75.

¹⁸⁹ Şefika KURNAZ, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1997, s. 111-112.

¹⁹⁰ ÇAKIR, "Türkiye'de Kadın Tarihi Yazmak", s. 226.

Bunun gibi birçok dergi ve gazete kadını bilinçlendirmek için çabalıyordu.¹⁹¹ Tanzimat ve I. Meşrutiyet Dönemleri yayınlarında, kadın hakları meseleleri; kadının toplumdaki yeri ve önemi, çok eşlilik, evlenme-boşanma, eğitim, çalışma, sağlık, annelik, edebiyat, moda, siyaset ve sosyal haklar şeklindedir. Kadınların siyasi haklara sahip olmasını savunan yazılara ise çok rastlanmamaktadır. Kadının eğitilmeden, ekonomik bağımsızlığını kazanmadan, evinin dışına çıkmadan siyasetle uğraşmasına karşı çıkanlar çoğunluktadır. Kadınlara siyasi hak isteklerinde bulunanlar dahi, o günkü fikri seviyenin ve toplumun bu hakların kullanılmasına hazır olmadığını savunulmaktadır. Kadınlar içinde milletvekilliği bir ihtiyaçtır, ancak vekillikten önce kadının o mevkiye layık olacak dereceye gelmesi gerektiğini savunan kadın düşünürler de vardır.¹⁹² II. Meşrutiyet dönemi yayınlarında ise, kadının her alanda ilerlemesi ve yükselmesi düşüncesi ile kadına daha fazla hak isterken kadın ve erkek eşitliğini savunmuşlardır.¹⁹³ Osmanlı'da kadınlar bir kısmı siyasete katılma, seçme ve seçilme hakkına sahip olmak için yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünüyorlardı. Kadının siyasal katılma hakkını kazanmasından önce toplumsal yaşama girerek aktif bir güç olmayı istiyorlardı. Diğer kadınlar ise, kadınların ticaretle ve sanayide erkekler kadar başarılı olduklarını eğer kendilerine siyasal hak verilse bunu da başaracaklarını dile getiriyorlardı.¹⁹⁴ Kadınlar bu dönemde siyasal katılma haklarını kazanmak için çabalamışlardır. Aktif olarak siyasete katılmamışlardır. Bu dönemde yayın yapan Kadınlar Dünyası Dergisi, aynı dönemde diğer ülkelerde kadın haklarını, kadınların seçme ve seçilme hakkı mücadelelerini, kazandıkları başarıları da okuyucularına bildiriyorlardı. Bu hakları bizim kadınınımızın da kazanmasını yayınları ile destekliyordu.¹⁹⁵

II. Meşrutiyet dönemi, kadınların sosyal yaşamını değiştirmiştir. Bu dönem kurulan partilerin bir kısmı yönetmeliklerinde eğitim, çalışma, kılık ve kıyafet gibi konularda kadınlarla ilgili maddelere yer verilmiştir. Bazı partiler kadın şubeleri kurmuştur. Kadın meselesiyle yakından ilgilenen partilerden birisi dönemin büyük partisi İttihat ve Terakki'dir. Kadın sorunlarına eğilerek, kadınlarla ilgili faaliyetlerde bulunarak onları siyasi ortam içersisine çekmeyi başarmıştır. Kadının geleneksel

¹⁹¹ KAPLAN, s. 10.

¹⁹² KAPLAN, s. 15-18.

¹⁹³ KAPLAN, s. 24.

¹⁹⁴ ÇAKIR, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 304.

¹⁹⁵ ÇAKIR, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 308-309.

kısıtlamalardan kurtarılması için Türkçülük akımından faydalanmıştır. Bu partinin iktidar iken başardığı en önemli gelişme, kadını kısmen de olsa hürriyetine kavuşturmak ve çalışma hayatına teşvik etmiştir. Kadınlara haklar tanınması için İttihat ve Terakki önderliğinde yoğun bir kampanya başlatmış, kadınların hak ve eşitlik isteklerini dile getiren yazılar yazarak, toplantılar ve gösteriler düzenlemiş ve cemiyetler kurulmuştur. İttihat ve Terakki partiye bağlı kadın şubesi kurarak, kadınların siyaset ve milli meselelerle ilgilenmelerini teşvik etmiştir. Bu şubeler toplantı ve konferanslar düzenleyerek kadın haklarını açıklamıştır.¹⁹⁶

Tanzimat'tan Milli Mücadeleye kadar olan dönemde Osmanlı devlet ve toplum yapısında önemli değişme ve gelişmeler yaşanmıştır, ülkenin içine düştüğü siyasi ve ekonomik sıkıntı, savaşlar sırasında yaşanan olaylar, erkeklerin silah altında olması kadınların çalışma hayatına girmesini sağladı. Kadınlar bu dönemlerde devlet dairelerinde çalışmaya başladı, işçi ve ordu çalışma gruplarında istihdam edildi. Bu yaşanan gelişmeler Müslüman kadınların sosyal hayata girmesini sağlamıştır.¹⁹⁷ 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda yaşanan siyasal, sosyal, ekonomik, eğitim, hukuk ve düşünsel alandaki değişimler Osmanlı kadınına da etkilemiştir. Bu zamana kadar yalnızca ev içinde anne ve eş rolleriyle yetinmiş kadınlar, toplumsal yaşamda farklı bir statü kazanmak amacıyla en çok da basın vasıtasıyla taleplerde bulunmaya başlamışlardır.¹⁹⁸

Osmanlı devleti yıkılıp yerine Cumhuriyet kurulunca toplumsal ve siyasal alanda birçok yenilikler yapıldı. Yapılan bu değişimlerden kadınlarda nasibini aldı.

3.2.2. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1923-1980 Tarihleri Arasında Kadınların Siyasal Katılımı

Osmanlı İmparatorluğu, İttifak Devletleri'nin¹⁹⁹ yanında I. Dünya Savaşı'na (1914-1918) girmesi ve savaşı kaybetmesi sonucunda İngiltere, Fransa, Yunanistan ve İtalya tarafından işgal edilmiştir. İşgalcilere karşı Atatürk önderliğinde Türk Toplumunu tarafından Anadolu'da başlatılan Milli Mücadeleye erkeklerle beraber kadınlar da katıldı. Kadınlar İstanbul'un ve Anadolu'nun işgalini protesto eden

¹⁹⁶ KAPLAN, s. 63-65.

¹⁹⁷ KAPLAN, s. 9.

¹⁹⁸ ÇAKIR, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 22.

¹⁹⁹ İttifak Devletleri Almanya, Avusturya-Macaristan ve savaş sırasında taraf değiştiren İtalya'dır.

mitinglere katılmanın yanı sıra Halide Edip Adıvar gibi öncü kadınlar mitinglerde konuşmacı olarak yerlerini aldılar. Kurtuluş savaşı için Anadolu'da başlayan örgütlenme faaliyetlerine kadınlarında katıldığı görülür. Bu kadınlar, Müdafa-i Hukuk derneklerine sadece üye olmanın dışında 5 Kasım 1919'da Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetini kurarlar.²⁰⁰ Kadın ve erkek omuz omuza vererek ülkeyi düşmandan kurtarmak için verdiği mücadelenin yanında yeni bir devletinde temelleri 23 Nisan 1920'de Ankara'da atılır.

Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra da 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti resmen kurulur. Yeni devlet çağdaşlaşma yönünde Batı'yı örnek alarak birçok alanda yenilik yapar. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı, kadının yaşamında toplumsal dönüşümler sağlamıştır. I. Dünya Savaşı sırasında çalışmaya başlayan Türk kadınının çalışma hayatına devam etmesi Cumhuriyet'in ilanıyla desteklenmiş, Batılı kadınlara tanınan hak ve hürriyetler bu dönemde Türk kadınlara tanındı. Devlet yapısındaki laikleşme ile birlikte kadınların kamusal alana girmesi sağlayan yasal düzenlemeler yapıldı. 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. Bu kanunla eğitim laikleştirilerek bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplandı. Kız ve erkek okulları birleştirilerek karma haline getirildi. 17 Şubat 1926'da Türk Medeni Kanunu kabul edildi. Kanun ile erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanması kaldırıldı. Kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı verildi.²⁰¹

Osmanlı'da başlayan modernleşme rüzgarı, semeresini Cumhuriyet döneminde vermiş oldu. Cumhuriyetin kurucuları tarafından kadının durumunda yapılan iyileştirmeler toplumun geleneksel değerlerini değiştirmek için bir araç oldu. Kadın hakları Atatürk'ün düşlediği laik ve ulusal cumhuriyetin bir gereği idi.²⁰² Kadınlar için Osmanlı ile yeni cumhuriyet arasında en önemli fark kadının kamusal alanda görünür olması yasalarla güvence altına alınmıştır. Eğitim olanaklarından yararlanma mesleğe giriş ve eşit yurttaşlık önündeki yasal engeller kaldırıldıktan sonra kadının eğitim alarak kamusal görevlere gelmesi teşvik edildi. Geleneksel

²⁰⁰ TEKELİ, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, s. 202-203.

²⁰¹ Başbakanlık KSSGM, **Türkiye'de Kadın 2001**, Can Matbaacılık, Ankara, 2001, s. 2.

²⁰² Fatmagül BERKTAY, **Kadın Olmak Yaşamak Yazmak**, Pencere Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1998, s. 185.

erkek meslek alanı sayılan hukuk, tıp, mühendislik gibi mesleklerde kadın sayısında artış yaşandı.²⁰³

Kurtuluş savaşı öncesinde ya da sonrasında kadın hakları tartışmasına katılan kadınların siyasal hak ve istek talepleri çok fazla gündeme gelmemiştir. Bu konudaki ilk ciddi faaliyetler Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleşmiştir. Kadınların eğitimsiz ve bilinçsiz olmalarından dolayı kadın hakları için mücadele eden aktif kadın grupları yoktu. Cumhuriyetin ilk kadın cemiyeti Türk Kadınlar Birliği cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan inkılapları destekleyen faaliyetlerde bulunmuş ve kadınların siyasal hakları için çalışan ilk dernek haline gelmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadın meselelerinde önemli rol oynayan diğer bir cemiyet de Türk Ocakları'dır. Cumhuriyet öncesinde de kadın haklarının topluma benimsetilmesi için çalışan cemiyet cumhuriyetten sonra da kadınlar için medeni haklar ve siyasal haklar tanınmasında öncü çalışmalarda bulunmuştur.²⁰⁴

Nezihe Muhittin başkanlığındaki ilk kadın partisi Kadınlar Halk Fıkrası Haziran 1923 kuruldu.²⁰⁵ Teşkilatın amacı, memleketin her noktasında siyasal, sosyal, iktisadi ve bütün meselelerde geri durumda bulunan kadınlara yardım etmek olarak açıklanmıştır. Kadının toplum için önemi üzerinde duran Fıkra, kadınların en önemli meselesinin eğitim ve sosyalleşme olduğunu savunmaktadır. Bu fıkranın kadın erkek eşitliği çalışmalarına da bazı çevrelerden tepkiler gelmiş, bunun üzerine kadınların bir kısmı yine Nezihe Muhittin başkanlığında siyasal özelliğe sahip olmayan Türk Kadın Birliği Cemiyetini 1924 yılında kurdular. Bu cemiyet ilk başta siyasal nitelik taşımayan her türlü etkinliği yapmak ve kadının ilerlemesi ve gelişmesi için çalışmıştır, ilerleyen zamanlarda kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi için çalışmıştır.²⁰⁶ Türk Kadınlar Birliği daha sonra 1935 yılında kadınların siyasal haklarını kazanmasıyla amacına ulaştığını ileri sürerek kendini feshetti.²⁰⁷

Kadınlara 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı. İlk defa kadın belediye başkanı Müfide İlhan Mersin'de 1950 yılında seçilmiştir.²⁰⁸ 5 Aralık 1934'te Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. 8

²⁰³ Fatmagül BERKTAY, **Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar**, KA-DER Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2004, s. 25

²⁰⁴ KAPLAN, s. 140.

²⁰⁵ Başbakanlık KSSGM, **Türkiye'de Kadın 2001**, s. 2.

²⁰⁶ KAPLAN, s. 141-142.

²⁰⁷ KAPLAN, s. 160.

²⁰⁸ KAPLAN, s. 196.

Şubat 1935'te TBMM seçimleri sonunda sonucunda 17 kadın milletvekili seçildi. Ara seçimlerde bu sayı 18'e çıktı.²⁰⁹ Daha sonra meclise giren ilk kadın vekillerin de bulunduğu eski kadın vekillerle yapılan görüşmeler sonucunda seçme ve seçilme haklarının tanınmasında asıl nedenin ne olduğu sorusuna %45'i bir çoğunluk bu hakkın Atatürk sayesinde kazanıldığını, %27.5'i ise Türkiye'de meydana gelen toplumsal gelişmenin etkili olduğuna inanmaktaydı.²¹⁰ Kadının seçme ve seçilme hakkı kazanmasını kendi istemleri ile değil de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları tarafından verildiği apaçık görülmektedir. Bu haklar kadınların mücadeleleri sonucu değil de erkeklerin onlara verdikleri bir hak olmuştur.²¹¹

Cumhuriyetin uzun yıllar CHP ile tek parti ile yönetilmesi, dünyada yaşanan 1929 Ekonomik Bunalım ve II. Dünya Savaşının yaşanması Türk toplumu da etkiledi. Kadının erkekle eşit olması için toplumsal dönüşümlerin olması gerekir. Kadın ancak üretimde yer alması ile konumunun değişeceği, kadının erkeğe bağımlılığı sadece gelenek ve örflerin ürünü değil her şeyden önce sosyoekonomik durumunun bir ürünü olduğudur. Kadının siyasetle ilgilenmesi, siyasetin içinde yer alması sadece kadına tepeden verilen haklarla olmaz. Kentleşme, endüstrileşme, eğitim gibi toplum yapısını kökten değiştiren süreçlerle olabilir.²¹² 1946'da çok partili hayata geçildikten sonra, Türkiye'nin kamu ekonomisinin büyük ölçüde değiştiği, devletçilik yerine özel girişim destek görmeye başladı. Tarımda makineleşme sonucunda iç göç, hızlı kentleşme ve endüstrileşme başladı. Toplumda bu gelişmelerle beraber yeni orta sınıfın nüfusunda artış oldu. Türkiye'nin toplumsal yapısını etkileyen bu değişimler kadını da etkiledi.

Cumhuriyetin Türk kadınına verdiği yeni haklar kadının toplumda eşitliğinin sağlanması için yasal zemin hazırladı. Ancak, toplumda köklü sosyoekonomik yapısal değişimler yapılmadıkça bu yasal eşitlik gerçekleşemez. Toplumda var olan ataerkil düzen değişmedikçe, kadın erkeğe bağımlı olduğu sürece haklar sadece yasalarda kalır. Türk toplumu Müslüman laik tek ülke olduğu için var olan toplumsal kültürün değişmesi birden olmadı. Kadına birçok haklar çoğu batı devletlerinden önce de verilse bile, savaştan çıkan bir devletin hiçbir endüstriye, güçlü bir

²⁰⁹ Başbakanlık KSSGM, **Türkiye'de Kadın 2001**, s. 2-3.

²¹⁰ TEKELİ, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, s. 217.

²¹¹ KIZILKAYA, s. 134.

²¹² Nermin ABADAN UNAT, "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını", **Türk Toplumunda Kadın**, Derleyen Nermin ABADAN UNAT, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1979, s. 28.

ekonomiye sahip olmaması, varolan iş alanlarına önce erkeklerin yerleştirilmeye çalışılması sonucunda kadınlara iş imkanları gelişmedi.²¹³

Türkiye’de yasal haklar ile gerçekler arasında büyük uçurumlar vardır. Kadın ve erkeğin rolleri toplumun gelenek, görenek ve inançları tarafından belirlenmiştir. Kadının toplumdaki konumunun değişmesi eşit haklara sahip olması sadece yasalarla değil toplumu oluşturan tüm bireylerin davranışlarının da değişmesi gerekir. Toplumsal dönüşümün yaşanması gerekir.²¹⁴

Türkiye’de kadının toplumsal ilişkilerinde cinsiyet ayrımcılığı yaşandığı bir gerçektir. Türkiye’de gelişen sosyal, ekonomik ve kültürel değerlere rağmen değişmeyen kadın olma gerçeği kadının tüm toplumsal yaşamını belirlemektedir. Güçlü bir ataerkil toplum yapısı içinde kadın için en önemli rol evlilik ve ailedir. Türkiye’de kadınlar uzun süre elde ettikleri siyasal hakları geliştirmemişlerdir. Bunun nedeni Türkiye’nin sosyoekonomik açıdan az gelişmişliği bu haklarını bile kullanamayan kadınların varlığı, toplumsal olarak örgütlenememeleri kadınların bilinçlenmemesi nedeniyle siyasi haklarını kullanamadılar.²¹⁵

Kadınların erkeklere göre siyasal konulara ilgileri daha azdır. 1980 öncesi Ankara’da yapılan bir araştırmada siyasal partilerle ilgili sorulara erkeklerden daha çok kadınların cevap veremediği ayrıca kadınların %30’unun siyasal haberlerle hiç ilgilenmedikleri ortaya çıkmıştır.²¹⁶

Tekeli’nin kadın milletvekilleri üzerinde yaptığı araştırmada kadınların siyasetle ilgilenmesinin başlıca etkeni ya kendi ailesinin ya da kocasının ailesinin siyasetle ilgilenmesi olduğu ortaya çıkmıştır. Necla Arat’ın 16 milletvekili ile yaptığı görüşme sonucunda 9’unun yakınlarının siyasetin içinde olduğu ortaya çıkmıştır.²¹⁷

Parlamentoya 1935-1977 yılları arasında 69 kadın vekil seçilmiş; bunlardan sadece 2’si hükümetlerde görev almıştır.²¹⁸ İlk kadın bakan 26 Mart 1971 yılında Türkan Akyol’dur. Parlamentoya 1935-1977 yılları arasında giren kadın vekillerin sosyoekonomik özellikleri incelendiği vakit ilk önce kadın vekillerin erkek

²¹³ ABADAN UNAT, “Toplumsal Değişme ve Türk Kadını”, s. 22-24.

²¹⁴ Gül ERGİL, “Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Kadınlara İlişkin Siyasalar ve Dolaylı Sonuçları”, **Türk Toplumunda Kadın**, Derleyen Nermin ABADAN UNAT, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1979, s. 223.

²¹⁵ TEKELİ, KORAY, **Devlet-Kadın-Siyaset**, s. 101.

²¹⁶ TEKELİ, KORAY, **Devlet-Kadın-Siyaset**, s. 104.

²¹⁷ TEKELİ, KORAY, **Devlet-Kadın-Siyaset**, s. 107.

²¹⁸ TEKELİ, **Kadınlar İçin Yazılar**, Alan Yayıncılık, İstanbul 1988, s. 82.

vekillerden daha iyi eğitimli olmaları ve kadın vekillerin çok iyi eğitim aldıkları kadın vekillerin %68.1'i üniversite mezunu, %27.5'i lise ve dengi okul mezunu, %2.9'u ise ilkokul mezunudur. İkincisi, kadın vekillerin çoğunluğunu meslek sahibi oluşturmaktadır. Ev kadınlarının oranı %8.7'dir. Üçüncüsü kadın vekiller ile temsil edilen kadın nüfusu arasında hemen hemen hiç benzerlik bulunmamasıdır.²¹⁹

1980 dönemine kadar siyasete aktif katılan kadınları iki gruba ayırabiliriz. Birincisi, kadınların ailelerindeki siyasetle uğraşan erkeklere yardım etmek için siyasete katılmalarıdır. Bu kadınlar genellikle taşrada orta ve üst seviyede eğitim görmüş, genç, ev hanımı ve çalışan kadınlardan oluşan, ideal eş olma, ailesini siyasette desteklemek amacıyla siyasal yaşama girerler. Bu kadınlar ailesindeki erkekler tarafından siyasete girmeye teşvik edilip, kadınlar hiçbir karar almada bağımsız hareket etmezler erkeklerin kontrolünde siyaset yaparlar. Özellikle taşradaki kadınlar siyasi yaşamı aileleri ve kendilerinin yükselmesi için kullanmaktadırlar. İkincisi, siyasette bağımsız kadınlar bu kadınlar eşlerinden bağımsız olarak siyaset yapan, aday olan kadınlardır. Genellikle orta yaşın üstündedirler, evli veya hiç evlenmemiş kadınlar olup, kadınca kabul edilen davranış modellerinden kaçarak koyu renk tayyör giyen, kısa saç ve makyajsız bir yüzle tanınmaktadırlar. Bu kadınlar siyasette erkekleşip, azimli, çalışkan ve toplum içine girmeye çekinmeyen bir görünümindedir. Bu kadınlar siyasette mücadele ederler fakat ne kadın bakış açısını geliştirirler ne de kadınların siyaset içindeki temsil edilmeme konumunu sorgularlar.²²⁰ Siyasetin erkek işi olduğunu benimsemeyen kadınlarda, siyasal alanda şansları olmayacağı düşüncesi ile siyaseti erkekler gibi yapmaktadırlar.²²¹

Yeşim Arat'ın 1950-1980 yılları arasında meclise girmiş 18 kadın vekil, bir grup erkek vekil ve kadın belediye meclis üyesi ile yaptığı araştırma sonucu; kadınların neden daha az temsil edildiği sorulduğunda kadınların büyük çoğunluğu "erkeklerin kadınları siyasette engellediğini" söylemiştir. Aynı soru erkek vekillere sorulduğunda cevapları ilginçtir, "siyasetin kadınlar için olmadığını" söylemişlerdir. Kadınlar siyaset için gerekli yeteneklere sahip olmadıklarını, kadınlar için yorucu

²¹⁹ TEKELİ, **Kadınlar İçin Yazılar**, s. 84-85.

²²⁰ Ayşe Güneş AYATA, "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılma Sürecinde Değişmeler", **Kadın ve Sosyoekonomik Gelişme**, KSSGM, Ankara, 1991, s. 43.

²²¹ TEKELİ, KORAY, s. 108.

olduğunu, siyasetin erkek erkeğe yapıldığını, erkek karısı siyaset yapacak diye karısının görevi ev işini üstlenmeyeceğini söylemişlerdir.²²²

Bütün yapılan yasal ve idari reformlara rağmen toplumda ve aile içindeki cinsiyet rolleri, ataerkil toplum yapısı fazla değişmeden varlığını sürdürdü. 1980 sonrasında yeni feminist hareketin eleştirdiği yönde toplumda var olan geleneksel roller ve tutumlardı.²²³

3.2.3. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1980 Tarihi Sonrası Kadınların Siyasal Katılımı

Dünya'da 1970'li yıllarda etkisini gösteren ikinci dalga feminist hareket 1980'dan sonra Türkiye'ye de yansır. Bu hareketinin en önemli özelliği kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunları gündeme getirmeleri hukuk sisteminden dine var olan tüm gelenekleri eleştirmeleridir.²²⁴

Kadınlar laik feministler, İslamcı feministler ve radikal feminist gruplara ayrılarak kadın hakları için mücadele ettiler. Muhafazakar ve İslamcı kadınlar kamusal alanda kendilerine tanınan alanı genişletmek, türbanlı olarak üniversitelere gidebilmek için eylemler yaptılar. Kemalist feministler ise türbanı laikliğe karşı bir tehdit olarak değerlendirmiştir. 1980'dan sonra kadınları farklı siyasal gündemleriyle Türkiye'de siyasal tartışmaya ve sivil haklar, kadın hakları alanını da genişlettiler.²²⁵ Kadınların gruplaşmasına rağmen beraber politik eylem yapmaları ve dayanışmalarına engel olmadı. Kadınlar farklılıklarını koruyarak birlikte hareket etmişlerdir.²²⁶ Türkiye'deki farklı kadın grupları; kadınların kadın olmaktan kaynaklanan sorunları dile getiren savunan feministlerden etkilenmişlerdir. Türkiye'de siyasal ve sosyal kültürün yeniden yapılanma çabası içinde kadın sorunu Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden biri haline geldi.

1990 yılında kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kuruldu. Bu müdürlük kadın konusunda yaptığı çalışmalar, uluslar arası ilişki kurmadaki başarısı, yasal çalışmalar yaparak önemli adımlar attı. KSSGM, üniversitelerde

²²² Yeşim ARAT, "Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili Üzerine Gözlemler", **Kadın ve Sosyoekonomik Gelişme**, KSSGM, Ankara, 1991, s. 51.

²²³ BERKTAY, **Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu...**, s. 26.

²²⁴ Nazife ŞİŞMAN, **Global Konferanslarda Kadın Politikaları**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 57.

²²⁵ BERKTAY, **Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu...**, s. 27.

²²⁶ BERKTAY, **Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu...**, s. 69.

kurulan kadın araştırma birimlerinin yaptığı projelere destek olmuş, ayrıca AB'ye üyelik sürecinde devlet ve sivil toplum örgütleri arasında diyalogu arttırmada teşvik edici bir etkisi olmuştur. Kadın hareketinin taleplerinin resmi kurumlara iletilmesinde köprü olmuştur.²²⁷

1980 sonrasında Türkiye'de kadının siyasal yaşama katılımında önemli değişiklikler olmaya başladı. Birincisi, 12 Eylül rejiminin partilerin kadın kollarını kapatması, kadınların siyaset yapmasını engellemekten çok kadınları erkekçe siyaset yapmaya teşvik etmiştir. İkincisi, 1980'dan sonra Türkiye'nin siyasal ve sosyal kültürünün yeniden yapılanması çerçevesinde kadın sorunu Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden biri haline geldi. Kadın sorunlarına karşı dayanışma kampanyaları mor iğne gibi hareketler sayesinde kadın sorunları gündeme geldi. Üçüncüsü, değişen kadın imajına ilişkin kadınlar için "fedakar anne, iyi eş" imajı medyada tartışılmaya başlandı. Kadınca, Elele, Vizyon gibi kadınlara yönelik dergilerde radyo ve tv programlarıyla kadına evin ve çocuk yetiştirmenin dışında bazı hedefler gösterilmeye başlanmıştır. Modern kadın olmak için ekonomik özgürlüğün olması kariyer sahibi ve kadın haklarından haberdar olması gerekiyordu. Dördüncüsü, 1990'larda ilk defa bir kadının büyük bir partinin başına geçerek başbakan olmasıydı. Tansu Çiller'in siyasetle uğraşması ve başbakan olması birçok kadını ve genç kızı siyasete katılmaya özendirdi. Çiller'den sonra birçok kadın açık olarak siyasete talip olmaya başlamıştır. Çiller'in bu başarısından dolayı diğer partilerin kadına yönelik program ve politika geliştirmelerine kendileri için kadın imajı aramalarına neden oldu. Böylelikle kadınlar 1990 sonrasında partiler arasında oyları için yarışılan bir şekilde hitap edilmesi gereken grup haline geldiler.²²⁸

Kadının siyasette temsil edilmeme gerçeğini çözmek için Avrupa'da uygulanan kota sisteminin Türkiye'ye uygulanması gündeme geldi. Sosyal Demokrat Halkçı Parti 27-28 Ocak 1990 tarihlerinde toplanan olağanüstü kurultayda bir tüzük değişikliğine giderek parti yönetim organlarında kadınların daha çok temsili için %25'lik bir kota ayrılmasını kabul etti. Ancak, kadın ve erkek eşitliği politika ve uygulamaların gündemde olmaması, kadınlara karşı uygulanan ve kökleri derinlere

²²⁷ BERKTAY, *Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu...*, s. 84-85.

²²⁸ Ayşe Güneş AYATA, "Laiklik Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset" **75 Yılda Kadın ve Erkekler**, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 240-241.

giden ayrımcılığın çözülmemesi ile bu olumlu ayrımcılığın ülkemizde uygulanması biraz sözde kaldı.²²⁹

1997 yılında parlamentodaki kadın temsilcilerin sayısını arttırmak amacıyla bazı feministler tarafından KA-DER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği) kuruldu. KA-DER'in çalışmaları kamuoyunun ilgisini çekerek politikaya ilişkin olarak toplumsal cinsiyet farkındalığını yükseltmeyi başardı.²³⁰ KA-DER'in amacı "siyasette kadın erkek eşitliğini sağlamak kadınların sesini ve düşüncelerini seçilmiş meclislere taşımak bu yolla kadınların ve ülkenin kaderini değiştirmek" olarak ifade ediliyordu. Kadınların siyasete aktif katılımını sağlamak siyaset yapan kadınlara eğitim olanağı yaratmak diğer kadın örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak cinsiyet ayrımcılığına karşı duyarlılığı geliştirmeye çalışmaktaydı.²³¹

Tablo 1. Türkiye'de Kadın Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
1935	395	18	4.6
1939	400	15	3.8
1943	435	16	3.7
1946	455	9	2.0
1950	487	3	0.6
1954	535	4	0.7
1957	610	7	1.1
1961	450	3	0.7
1965	450	8	1.8
1969	450	5	1.1
1973	450	6	1.3

²²⁹ TEKELİ, KORAY, *Devlet-Kadın-Siyaset*, s. 109.

²³⁰ BERKTAY, *Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: ...*, s. 28.

²³¹ BERKTAY, *Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu...*, s. 100.

1983	400(1 boş)	12	3.0
1987	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1995	550	13	2.4
1999	550	22	4.0
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

Kaynak: Başbakanlık KSGM, Türkiye’de Kadının Durumu, Ankara Ocak 2009, s. 30, <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/tr%20de%20kadinin%20durumu.doc>.

Parlamentodaki kadın oranı, 1935 yılında seçilen kadın vekillerin oranını ilk defa 2007 seçimlerinde geçti. 2007 yılında seçilen kadınlardan 30’u iktidar partisinde olmasına rağmen, sadece Nimet Çubukçu Devlet Bakanı olarak hükümette yer almaktadır. Devlet Bakanı olarak görevi ise kadınların sorumluluk alanı alan özel alanın uzantısı şeklindeki (ailevi, sosyal ve çocuk) görevlerin uzantısı şeklindedir.²³²

Tablo 2. Yerel Yönetimlerde Kadının Temsil Sayısı

Mart 2004 Yılı	Kadın sayısı	Toplam Sayı	Toplam İçindeki Yüzde
Belediye Başkanı	18	3225	0,6
Belediye Meclis Üyesi	817	34477	2,3
İl Genel Meclis Üyesi	57	3208	1,8

Kaynak: Başbakanlık KSGM, Politika Dökümanı Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın, Ankara, 2008, s. 13. <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/kararalma.pdf>.

Türkiye’de hala cinsiyet ayrımcılığı önlenemedi. Kadınlar eğitim, çalışma alanları ve ekonomik güç açısından erkeklerin gerisindedir. Sosyo-kültürel yapıda erkek egemenliği devam etmekte, kadınlık rolü tüm toplumsal ilişkilerin belirleyicisi olmaktadır. Kadınlar hala kamusal ve siyasi karar organlarında temsil edilmeme

²³² Nimet Çubukçu’ya **Bağlı Kurum ve Kuruluşlar:** 1. Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK), 3. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 4. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 5. Darülaceze Müessesesi Müdürlüğü, internet erişim, <http://www.byegm.gov.tr/hukümetler/60hukümet/gorev-dagilimi.htm>.

²³² TEKELİ, KORAY, **Devlet-Kadın-Siyaset**, s. 148.

gerçeğine rağmen; kadınlar bu durumdan çok rahatsız olmamaktadırlar. Türkiye birçok alanda olduğu gibi kadınların siyasal katılımı konusunda da Avrupa konseyine üye ülkeler içinde son sıralarda yer almaktadır.²³³ Ülkemizdeki mevcut siyasal kültür yapısından dolayı hakim sınıf erkekler olduğu için, siyasal kararların da erkekler tarafından alınması normu toplumda yaygındır. Bu kültürel yapı içerisinde bazı kadınlar siyasetle uğraşacaklarsa kadınların toplum tarafından hoşgörü ile karşılanabilmeleri için bazı olağanüstü niteliklere sahip olmaları beklenmektedir.²³⁴ Kadınların durumunu düzeltmek için birincisi, kadınların toplumsal dönüşümünü kendi lehine çevirebilmek için siyasete katılmaları, toplumun her düzeyindeki karar organlarına katılmaları sağlanmalıdır. İkincisi, kadınların bu dönüşümü tek başlarına sağlayamayacağı siyasal katılımların önündeki sosyo-kültürel yasal engelleri kaldırılmadıktan sonra var olan eşitsizliğin ortadan kaldırılmayacağına farkına varılmasıdır.²³⁵ Siyaset yapan kadınların, kadın sorunları konusunda duyarlı olmaları kadınların var olan sorunlarını çözmenin bilincinde olmaları gerekir.²³⁶

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen siyasal katılımı kadın-erkek eşitliği sağlanamamıştır.

3.3. Türkiye’de Çalışan Kadınların Siyasal Katılımı

Kadınların kendilerine ait görülen özel alandan çıkması, kamusal alanda kendini kabul ettirmesi ve ekonomik bağımsızlığını kazanması için bir mesleğinin olması gerekir. Çalışma ekonomik özgürlüğün yanında bireyin toplumsallaşmasını da sağlar.

1926 yılında kabul edilen medeni kanun kadınlar için birçok önemli adım atmasına rağmen kadın haklarının sınırını da çizmiştir. Toplum için önemli olan aile olduğu için evlilik içinde kadına sınırlama getirildi. Aile reisi erkekti ve kadın kocasına itaat etmeliydi. Yasalarda yer alan bu karar gereği kadının çalışma yaşamına girmesine sınır çizildi. Kadının çalışma hakkı kocasının onayına tabi olmaktaydı.²³⁷ Medeni kanunda kocanın karısının işe girme ya da mesleğini

²³³ TEKELİ, KORAY, *Devlet-Kadın-Siyaset*, s. 148.

²³⁴ TEKELİ, *Kadınlar İçin Yazılar*, s. 86.

²³⁵ Meryem KORAY, “Kadın- Siyaset-Kota”, *Türkiye’de Kadın Olgusu*, Yay. Haz. Necla ARAT, Say Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1992, s. 201.

²³⁶ TEKELİ, KORAY, *Devlet-Kadın-Siyaset*, s. 150.

²³⁷ TEKELİ, *Kadınlar İçin Yazılar*, s. 73-74.

sürdürme konusunda kocasının karar vermesi 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından eşitlik ilkesine aykırı olduğu için iptal edildi.²³⁸ Medeni Kanun'daki kadın erkek arasındaki hukuki eşitsizlikler ancak 2002 yılında yapılan düzenleme ile ortadan kaldırıldı.

Günümüz Türkiye'sinde İş Kanunu'nda çalışma koşulları ile ilgili düzenleme de kadın erkek ayrımına dayalı kadın işçiler aleyhine hiçbir hükmü içermemektedir. Kadınlara çalışma hakkı anayasal bir hak olarak verilmiştir ve eşit istihdam imkanlarına sahip olacakları yine anayasa da yer almıştır. Kadına has durumlardan dolayı kadınlar ayrıca anayasal güvence ile korunmaya alınmışlardır. Örneğin maden ocaklarında çalıştırılmayacağı, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmayacağı, doğumdan önce ve sonra yasal izin kullanacağı güvenceye alınmıştır.²³⁹ Yasalarda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yasal ve kurumsal reformlar yaşam tarzları kadınlara daha üst düzeylere giden yolu açmada önemli bir rol oynamasına rağmen aile içi roller değişime en dirençli temel kültürel değerlerdir. Değişimin kadının bu özel alanında olması önemlidir. Kadının aile içi statüsündeki kazanımlar ise kalkınma ile sağlanmaktadır. Türkiye'de yasal yapısal değişimler ve genel kalkınma bazı kadın grupları üzerinde daha büyük etki yapmaktadır. En fazla etkilediği kesim kentte yaşayanlar, eğitimden yararlananlar ve meslek sahibi kadınlardır.²⁴⁰ Toplumda ataerkil yapının güçlü olması ve bunu sorgulayan politikaların olmaması kadınların durumunun değişmemesi öndeki en büyük engeldir. Kadın erkek eşitsizliğini bazı alanlarda, kadın sorunları konusunda bir bilinç geliştirmeleri ve bu sorunları kamuoyuna aktarma konusunda olumlu bir gelişme hala yoktur. Egemen toplum ideolojisini sorgulamak yerine çalışan kadınların çoğu da kendi koşullarını değiştirmek ve iyileştirmek için uğraşmaktadırlar. Kadınların çoğunluğunun kadın hakları ile pek ilgisi yoktur.²⁴¹

Ekonomik durumu iyi olan kadınlar için bile geleneksel rollerini değiştirmek kolay değildir. Kadının eğitilmiş olması ve çalışma yaşamına katılması kadının toplumdaki ve ailedeki rolünü sorgulama olanağını arttırırken ataerkil toplum

²³⁸ Nermin ABADAN UNAT, "Türkiye'de Kadının Hareketleri ve Küreselleşme", **Aydınlanmanın Kadınları**, Yay. Haz. Necla ARAT, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998, s. 290.

²³⁹ Tülay ARIN, Berin ERGİN, "Türkiye'de Sosyal Güvence ve Kadın: Yasal Çerçeve ve Uygulama", **Aydınlanmanın Kadınları**, Yay. Haz. Necla ARAT, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998, s. 231.

²⁴⁰ Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, "Türkiye'de Kadının Statüsü: Kültürler Arası Perspektifler" **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 153-154.

²⁴¹ TEKELİ, KORAY, **Devlet-Kadın-Siyaset**, s. 151.

yapısındaki eğitim kadınlara ilişkin geleneksel değerlerin yeniden üretilmesine yardım etmektedir. Kadınlar kendilerine dayatılan toplumsal değerlerin dışına çıkamamaktadır. Kadının kendi rol algılaması, toplumsal baskılar ve yeterli zamanlarının olmaması nedeniyle birçok eğitilmiş kadın işini ikinci plana atmaktadır. Ev ve ailenin birinci konumda olması nedeniyle kadın çalışma yaşamında erkeklerle sınırlı bir rekabet şansı olmaktadır. Bunun en iyi örneği özel ve kamu sektöründe alt düzeylerdeki görevlerde çok sayıda kadın çalışmasına rağmen yönetim kadrosunda pek kadın bulunmamaktadır.²⁴²

Çalışan kadınların kamusal alanda ki üretkenliğini engelleyen etkenler vardır. Kadının doğurgan olması ve ev işlerinin kadının görevi olarak görülmesi sonucu kadının iş yaşamında erkekler kadar üretici olamazlar. Bu kadının çalışmadaki yetersizliği ve eksigi değildir, sorumluluğunun fazla olmasından kaynaklanır. İş yaşamında evlenmemiş ya da çocuğu olmayan kadınların verimlilikte erkeklerle eşit olduğu görülmektedir.²⁴³

Ataerkil toplum düzeninde kadının ücretinin erkeğin ücretinden fazla olması özünde erkek egemen anlayışa uygun düşmez, böyle bir durum erkeği aşağılamak anlamına gelir. Gerçektende toplumumuzda çoğu erkeklerin kadın parasıyla yaşamayı onur kırıcı görmesi bu anlayış ile açıklanabilir. Ayrıca kadınlar için cinsiyete dayalı iş bölümünün sonucu olarak, kadının rollerine uygun olduğu düşünülen ve az gelir getiren işlere yerleşmesi uygun görülür ve sağlanır. Öğretmenlerin, sağlık alanında çalışanların ve sosyal hizmet işlerinde çalışanların çoğu kadındır.²⁴⁴

Türkiye’de kadınların istihdam özelliklerine bakıldığında şu tespitleri yapmak mümkündür. İlk olarak, kentlerde kadınların iş gücüne en yoğun katılımı 20-24 yaş grubu arasındadır. Kadınların özel alandaki yükleri ileriki yaşlarda çalışmalarını önünde engel olmaktadır. İkincisi, eğitim düzeyi ile iş gücüne katılım arasında yakın bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi arttıkça iş gücüne katılım oranı artmaktadır. Üçüncüsü, kadın ve erkeklerin çalıştıkları sektörlerde farklıdır. Çalışan kadınların 3/4’ü tarım sektöründe çalışmaktadır. Bu kadınların hemen hemen tamamı ücretsiz aile işçisidir. Çalışan kadın nüfusun %9.7’si sanayide, %18.1’i hizmet sektöründedir.

²⁴² KORAY, *Türkiye’de Kadınlar*, s. 27-28.

²⁴³ KIZILKAYA, s. 151.

²⁴⁴ KIZILKAYA, s. 152.

Erkeklerin ise %33.8'i tarımda, %25.4'ü sanayide %40.8'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Dördüncüsü, çalışan kadınların ücretleri erkeklerin ücretlerinden düşüktür. Beşincisi, kadınların kentsel ve kırsal alanlarda iş gücüne katılımı arasında fark vardır. Kırsal alanda kadınların tarımda çalışması nedeniyle iş gücüne katılımı Türkiye ortalamasını üstündedir. Kentlerde ise bu ortalamanın çok altındadır.²⁴⁵ Sonucu olarak, kentlerde istihdam edilen kadınların çoğu düşük ücretli emek yoğun işlerde istihdam edilen az eğitilmiş ya da eğitimsiz alt sosyoekonomik sınıftan kadınlardır. İyi eğitilmiş ve meslek sahibi kadınlar orta veya üst sınıftaki kadınlardan oluşmaktadır.²⁴⁶

Kadının işgücüne katılımında, geleneksel bakış açısı devam ettiği sürece toplumun ve kadının kendisine biçtiği öncelikli eş anne rolü devam ettiği sürece işgücü olarak da ucuz emek, yardımcı aile işçisi gibi tanımlarda kaçınılmazdır.²⁴⁷

3.3.1. Çalışan Kadınların Siyasal Davranışları

Günümüzde çalışma yaşamında kadın sayısı hala erkeklerin çok gerisindedir. Çalışan kadınların yaptıkları işlerde kendilerini ve düşüncelerini geliştirmelerini sağlayan işler değildir. Kadınların siyaset ve toplumsal hayatta kendini kabul ettirmesi için sadece emek işleri değil birçok iş kolunda çalışması ve kendisini kanıtlaması gerekir.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, kadınların bireysel siyasal katılım türü olan oy verme davranışını kullanmayan kadın erkeklerden çok az farkla fazladır. Kadınların oy verme davranışında kendilerine verilen seçme hakkını kullandığını göstermektedir. Kadınların erkeklerin etkisinde oy kullandığının genel bir düşünce olmasına rağmen araştırma sonuçlarına göre kadınların yarısından biraz fazlası eşlerine oyunu belirtmemekte, söylememektedir. Araştırmaya katılan kadınların büyük bir oranı eşlerine sormadan oy kullandıklarını belirtmişlerdir. Kocalarına soran onlardan fikir alan kadınların yalnızca yarısı kocalarının söylediği gibi oy verdiklerini belirtmiştir. Yani kadınların 4/1 genellikle kocalarının doğrultusunda bazen de ayrı oy vermektedirler. Erkek egemen toplumda kadın nasıl oluyor da

²⁴⁵ Fatmagül BERKTAY, *Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu ...*, s. 42-43.

²⁴⁶ İpek İLKKARACAN, “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı”, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 287.

²⁴⁷ Türkel MİNİBAŞ, “Türkiye’nin Kalkınma Sürecinde Kadın İşgücü”, *Aydınlanmanın Kadınları*, Yay. Haz. Necla ARAT, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998, s. 331.

kocasından bağımsız kendi başına oy kullandığı ise; oy vermenin kadının aile dışı yaşamını etkilememesi ve kadının dış dünya ile ilişkisini değiştirme imkanının olmamasından olabileceğidir. Oy verme kadına ev dışı ilişkiler getirmemektedir. Bunun için kadınların nereye oy verdiği kocaları için önemli olmamaktadır. Gerçekten kadınların bireysel olarak siyasal katılımı oy kullanması hiçbir toplum kesiminde veya siyasi partide sorun olmamaktadır. Hatta kadın oy kullanması için teşvik edilmekte birçok parti oy almak için kadın simgeleri kullanmaktadır. Kadının siyasete katılımına ilişkin sorunlar kadının aktif olarak siyasete katılımıyla birlikte başlamaktadır. Kadınların siyasete aktif olarak girmelerine engel olan şartlar diğer kamusal faaliyetlere girmesine katılmasına ve orada yükselmesine engel olan şartlar ile hemen hemen aynıdır. Kadınların siyasete aktif katılımı çok az olduğu için daha fazla dikkat çekmekte ve şartlar daha zorlaşmaktadır. Ayrıca siyasette çok uzun ve sürekli çalışma büyük çaplı rekabet gece çalışma gibi kadının katılımını zorlaştıran faktörlerde vardır. Kadının yerinin özel alan olması siyasetin kamusal alanda yaşanması, kadından beklenen özel yaşama ilişkin taleplerle çatışmaktadır. Kadınların kadınlar arasında siyaset yapmasına izin verilirken, kadınların kurumsal siyasete aktif olarak girmesine biraz zor izin veriliyor, eğer izin verilirse de kadını işlere sosyal refah sağlık aile gibi alanlarda görev verilmektedir.²⁴⁸

Koray'ın 1990 yılında avukat, hekim, diş hekimi ve eczacı mesleklerini icra eden 400 kadın üzerinde yaptığı alan çalışmasında kadınların siyasete çok sınırlı bir ilgi duyduklarını, kadınların 4/1'inden fazlasının siyasetle özel bir ilgilerinin olmadığını saptamıştır. Kadınların yaş gruplarında da siyasal katılmalarında farklılıklar çıkmakta, genç yaşlarda olanların siyasete ilgileri daha düşük olmakta buna karşın ileri yaş grubunda siyasal ilgi düzeyi yükselmektedir. Siyasal ilgi %35 oranı ile 31-39 yaş grubunda en yüksek düzeye çıkmaktadır. Daha yoğun ilgi ve etkin bir katılım ise 40 ve üstü yaş grubunda görülmektedir. Kadınların ileri yaşlarda ekonomik durumlarının güçlenmesi ayrıca evlilik ve çocuk gibi faktörlerin bir ölçü de olsa çözümlenmiş olması nedeniyle ev dışına yönelebilen olanaklarının artmasına bağlıdır. Kadınların ailesinde ve yakınlarında siyasetle uğraşan birinin olması kadınların %43'ü gibi oranının siyasette daha yoğun bir şekilde siyasal ilgisini

²⁴⁸ Ayşe Güneş AYATA, "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı", **1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadımlar**, Yay. Haz. Şirin TEKELİ, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1995, s. 294-297.

arttırmaktadır. Yakınlarında siyasetle uğraşan birinin bulunması kadınların siyasete ilgisini arttırıcı bir etken olmaktadır. Anket yapılan kadınların %90'ı kadının siyasete katılmasının gerekli ve yararlı olacağını düşünmektedir. Ancak kendilerinin siyasete katılımı gelince yarısından fazlası siyaseti düşünmediklerini söylemektedir. Siyasete girmemeyi düşünmeme nedenleri ise; 185 kadının 52'sinin siyasete ilgilerinin olmadığını, 48'inin zamanı olmadığını, 26'sı mesleğinin ön plana aldığı için düşünmediğini, 18'i siyaseti kendi yapısına uygun bulmadığını, 16'sı siyaset için kendisini yeterli görmediğini, 13'ünün de siyasal yapıyı beğenmediği için katılmayı düşünmediğini söylemiştir. Kadınlara siyasal katılımlarını zorlaştıran faktörler sorulduğunda kadınların çoğunluğu sosyoekonomik faktörlerden kaynaklanan kadınların toplumsal rolünü söylemişlerdir. İkinci olarak aile sorumlulukları, üçüncü olarak da ekonomik koşullar yer almaktadır. Kadınların %44'ü siyasete katılmalarının çocukları ile ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini düşünmekte yani ev kadını ve annelik rolleri ile siyasal katılmalarının çatışacağını düşünmektedirler.²⁴⁹

3.3.2. Çalışan Kadınların Siyasal Katılma Eğilimlerine Etki Eden

Faktörler

Türkiye'de partilere üye olan kadınların sayısı düşüktür. Partilerin yaklaşımları ve yapıları kadınların sorumluluk kademelerine gelmelerini zorlaştırmaktadır. Toplumun politikayı daha çok erkeklere özgü bir faaliyet görmesi kadınların asıl yerlerini evleri ve aileleri olduğu ev dışı faaliyetlerin özellikle de politik faaliyetlerin kadına göre bir iş olmadığı yolundaki değer yargısı nedeniyle toplum kadını politikaya girmemeye teşvik etmektedir. Kadınları bu şartlar altında seçilmeleri erkeklere göre daha zordur.²⁵⁰

Kamusal yaşama katılan kadın hem çalışmakta hem de özel yaşama ait geleneksel sorumluluğu devam etmektedir. Bu çifte emek sorunu çözülmedikçe kadının tam olarak özgürleşebilmesi ve başarılı olması zordur. Bir kişinin aynı anda her iki alanda da başarılı olması beklenmemelidir. Kadın kamusal alanda var olmaya çalışırken, erkeğin ise kadının kamusal alanda var olmaya çalışırken ona yardımcı olmaması, özel alanda hiçbir rol üstlenmemesi, ev içi işleri yapmaması, geleneksel

²⁴⁹ TEKELİ, KORAY, *Devlet-Kadın-Siyaset*, s. 115-127.

²⁵⁰ Tansu BELE, *Kadın Yazın Siyasa*, 1. Baskı, Pencere Yayınları, İstanbul 2001, s. 133-134.

ataerkil işbölümünün devam etmesi, yasalarla sağlanan cinsiyet eşitliğinin toplum yaşamında uygulanmamasının önündeki engellerden biridir.²⁵¹

Eğitime sahip olmak kadınların siyasi katılımını etkiler. Eğitim sadece meslekle ilgili bilgi vermez. Bireyi yaşama hazırlaması, yaşamın çeşitli alanlarında karşılaşılan güçlüklerle karşı bireye donanımlar kazandırır. Kadınların toplumsal yaşamda eşit vatandaşlar olabilmelerinin birinci koşulu eğitimidir. Eğitilmeyen bir insanın özgürleşmesi, iyi bir mesleğinin olması ve ekonomik özgürlüğünü sağlaması zordur. Eğitim, kişinin siyasi yaşama bakış açısını ve katılma olanaklarını belirlemesi açısından da önemlidir.²⁵²

Kadınların siyasi katılımının önündeki bir diğer engel ise, kadınların çalışma yaşamına katılırken genellikle ev içi işlerin uzantısı şeklindeki işlere katılmalarıdır. Örneğin çalışma yaşamında, öğretmenlik, hemşirelik, sivil toplum çalışmalarına yardım dernekleri, siyasi partilerde kadın kollarında yoğunlaşmakta, kamusal alanda da geleneksel rollerinin uzantı şeklindeki meslekleri yapmaktadır.²⁵³

Binnaz Toprak'ın 2003 yılında 1557 kadın ve 993 erkek ile yaptığı alan araştırması sonucunda önemli bulgular elde etmiştir. Araştırmada Türkiye'de kadınların neden siyasi katılım eğitim ve iş yaşamında uluslararası karşılaştırmalarda ve AB ülkelerinden altta olması hatta siyasi temsil edilmede İslam ülkelerinden geride olmasının nedeni araştırılmıştır 2003 yılında Türkiye'de %4.4 olan oran %4.1 olan İran'la hemen hemen aynı, Pakistan %20.6, Malezya %11.5, Suriye %9.7, Endonezya, Tunus, Sudan, Fas, Cezayir gibi hiçbiri Türkiye'nin siyasi gelişmişlik düzeyine ve demokrasisine sahip olmayan ülkelere kadınların mecliste temsili daha fazladır. Çağdaş toplumların gelişmişlik düzeyine ulaşmak için kadının geri konumunun düzeltilmesi ve kadın erkek eşitliği sağlanmak zorundaydı. Araştırmada, kadınların kamu alanındaki rolüne ilişkin muhafazakar tutumların halkın çoğunluğu tarafından desteklenmediği, kadının eğitim sürecine iş yaşamına üst yönetim ve siyasete katılmalarının doğal karşılandığı ortaya çıkmıştır. Halkın önemli bir çoğunluğu %75.2'si bugüne kadar hükümetlerin ve siyasi partilerin kadın sorunlarına yeterince önem vermediğini düşünmektedir. Türkiye'de kadınların

²⁵¹ Ayşegül YARAMAN, *Türkiye'de Kadınların Siyasi Temsili*, Bağlam Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, 1999, s. 19.

²⁵² KIZILKAYA, s. 137.

²⁵³ YARAMAN, s. 20.

erkeklere göre daha az eğitilmiş olmalarının ülkenin gelişmesinin önündeki engel görenlerin oranı %83'tür. Çalışan kadının kendisine saygısının artacağına çalışmanın kadını iyi bir vatandaş yapacağını düşünenlerin oranı %92.1'dir. Kadınların her meslekte görev almaları büyük çoğunluk tarafından kabul edilmektedir. Kadınların siyasete girmesi aleyhinde de büyük muhalefet yoktur. Örneğin erkelerin %56'sı karısının ve %69'u kızının siyasete girmesini olumlu karşılamaktadır. Kadınların ise kendilerinin siyasal parti üyeliği kanalıyla aktif siyasete katılmayı %34'ü olumlu karşılamakta siyasi partilerden adaylık teklifi gelse görevin niteliğine göre %39 ile %43 oranları arasında teklifi kabul edeceklerini söylemişlerdir. Halkın %75 civarı mecliste kadın vekil oranının yetersiz bulmakta bunun nedeni olarak %65'i kadınlara siyasette fırsat tanınmadığını söylemektedir. Siyasal partilerin seçim listelerinde üst sırada kadın aday göstermemeleri gerçekten kadının seçilmesi önündeki engellerden biridir. Kadınların seçilebilmesi için olumlu ayrımcılık yani seçimlerde kadın kotasını %75'i gerekli bulmaktadır. Halkın bir kısmı ön yargı ve muhafazakar tutum sergilemesine rağmen halkın genellikle yarısından çoğu kadının ilerlemesinden yanadır.²⁵⁴

3.4. Türkiye'de Ev Kadınların Siyasal Katılımı

Ülkemizde kadınların çoğunluğunu ev kadınları oluşturmaktadır. Ev kadınlarının oranı çalışan kadınların oranından fazladır. Ülkemizdeki kadınların büyük çoğunluğu ev kadınıdır. Kadınların çalışmasının önünde iki engel vardır. Birincisi, çalışan kadınlar ev içindeki sorumlulukları taşımaya devam ettiklerinden ağır bir iş yükü olmakta bunun için maddi bir zorunluluk olmadığı sürece kadınların kendisi çalışmayı tercih etmemektedir.²⁵⁵ İkincisi, kadının ücretli çalışmasının kocasının ve ailesinin statüsü ile doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. Kadının ev dışında çalışmamasının en önemli nedeni kocasının izni olmamasıdır. Türkiye'nin yoksul bölgelerinde yapılmış araştırmalarda kadının çalışma yaşamına katılımı

²⁵⁴ Binnaz TOPRAK, "Siyaset, Üst Yönetim, İş Yaşamına Katılmayan Kadınlar", **Görüş Dergisi**, Sayı 59, Haziran 2004, s. 52-54. İnternet Uzantısı, <http://www.tusiad.org/yayin/gorus/59/11.pdf>.

²⁵⁵ İLKKARACAN, s. 286.

%11'dir. Ev dışı çalışma izni de kadının ev işini aksatmaması, çocukların ihmal edilmemesi ve ev düzeninin korunması şartı ile kadına tanınmaktadır.²⁵⁶

Ev içi işleri sadece çocuk bakımı, yemek, bulaşık, çamaşır yıkama, örgü, nakış gibi salt ev işleri değildir. Kadın ayrıca kocasının her türlü rahatını sağlamak için de çalışmaktadır. Kocasının emeğini en verimli şekilde üretmesi için ona bütün kolaylıkları sağlamaktadır. Kocasını işten eve gelince dinlenmesi ertesi güne hazır olması için de çalışmaktadır.²⁵⁷

Kümbetoğlu'nun 1990 yılında kadınların bilinen çalışma türlerinin dışında, ev içinde yaptıkları gelir getirici faaliyetleri ve faaliyetlerin hanelerin geçimine katkısını ölçmek için, İstanbul'un gecekondulu mahallesinde 62 hane'de kendilerini ev kadını olarak tanımlayan kadınlarla yaptığı alan araştırmasında bu kadınların %30'u okuma yazma bilmiyordu. Gecekondulu kadınlar hanelerinin geçimi için becerileri ve hüneleri doğrultusunda bulabildikleri gelir getirici işler yaparak geçimlerine katkıda bulunuyorlardı. Bu faaliyetler örgü, çeşitli nakış işleri, elektrik aksamı montajı, terzilik, küçük çaplı ticaret tekstil ürünleri temizliği, parça birleştirimi gibi çeşitli işlerdi. Kadınların tüccara iş yaparız biçiminde ifade ettikleri işleri kendileri ve işverenleri bu işlerin önemsizliği üzerinde dururken, kocaları da 1/3 oranında haneye katkısı olan işleri küçümsemekteydiler. Kadınların bu işlerden elde ettikleri ücret düşüktü ama düşük ücret sayesinde ucuz emek sayesinde, formal istihdam yapısının dışında sayıları hızla çoğalan informal sektörde çalışanlar ortaya çıkmıştır. Ev içi çalışma sektöründe çalışan kadınların var olduğunu bu çalışma ortaya çıkarmıştır.²⁵⁸

Ev içi emeği ile ilgili bir genelleme yaparsak ilk olarak, ev içi emeği sonucu kadın bir gelire hak kazanmadığı için ve geçimini kocası sağladığı için kadın bağımlıdır ve ezilen konumundadır. İkincisi, kadınlar ev dışında çalışsalar bile ev içi işlerinden dolayı sorumlu tutulmaktadır. Ev işi kadının görevi kabul edilmektedir. Üçüncüsü, ev kadınları yedek işçi ordusunun asli bir elemanı oluştururlar. Yeni iş gücüne gerek duyulduğunda ev kadınları emek piyasasına çağrılır. Kriz dönemlerinde ise ilk ve sorunsuz biçimde işten çıkarılıp evlerine gönderilirler. Çünkü ev kadınları resmen işsiz bile sayılmazlar. Son olarak, ev kadınları genellikle vasıfsız

²⁵⁶ Belkıs KÜMBETOĞLU, "Gizli İşçiler: Kadınlar ve Bir Alan Araştırması", **Kadın Araştırmalarında Yöntem**, Derleyen Serpil ÇAKIR, Necla AKGÖKÇE, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 236.

²⁵⁷ KIZILKAYA, s. 149-150.

²⁵⁸ KÜMBETOĞLU, s. 233-234.

olduklarından işgücüne geçici olarak girdikleri zamanda düşük ücretle çalışmaya razıdılar. Kadının gelirin aile bütçesine ek olması yeterlidir.²⁵⁹

Kırsal kesimde kadına verilen eğitim genellikle ilkokul düzeyinde kalmakta, bu düşük eğitimle kadının bir meslek edinip iş piyasasında rekabet edebilmesi, istihdam edilmesi pek mümkün olmamaktadır. Köy kadınının kırsal kesim dışında istihdamı genellikle ev hizmetleri, nitelikli emek gerektirmeyen düşük ücretli alanlarda mümkün olmaktadır.²⁶⁰ Düşük ücretli işlerde çalışan kadınlar çalışmaya karşı bir isteksizlikleri bulunmaktadır. Çalışmaları yanında ev ve çocuk sorumlulukları da devam eden kadınlar çalışmaya pek hevesli olmamaları anlaşılabilir.²⁶¹ Kadınların çalışma yaşamına katılımını arttırmak ve üzerlerindeki çifte sorumluluğun azaltılması için kadına ait ev içi işlerine erkeği de katmak, çocuk bakımı ve ev işlerinin ev dışında yapılmasını sağlayan ortak tesislerin açılması, kadınları geleneksel ev içi rollerinin dışında roller üstlenmesinin önünü açabilir.

1973 yılında yapılan bir araştırmaya göre 15-49 yaşları arasındaki evli kadınlara oğulları ve kızları için istediği mesleğin ne olduğu sorulmuştur. 4 kadından 1'i kızının öğretmen olmasını istemiştir. Kırsal kesimdeki kadınlar kızları için en iyi mesleğin ev kadınlığı olduğunu düşünmektedirler. Ev kadınlığı kırsal bölgede %21 oranında istenmektedir. Büyük kentlerde annelerin %17'si kızlarının doktor olmasını istemişlerdir. Küçük yerleşim birimlerinde doktor olmasını isteyen annelerin oranı %3'tür. Hemşire ve ebelik isteyenler %14'tür. Kadınların kızları için ev kadınlığı dışında sırasıyla öğretmenlik, hemşirelik, ebelik, terziilik, doktorluk ve eczacılığ düşünen anneler çoğunluktadır. Annelerin erkek çocukları için istediği meslekler daha çeşitli olup, en çok istenen meslekler doktorluk, öğretmenlik, mühendislik, memurluk ve subaylıktır.²⁶²

3.4.1. Ev Kadınların Siyasal Davranışları

Tekeli'nin 96 köy üzerinde yaptığı alan araştırması sonucunda kadınlar siyasal parti tercihini yaparken erkeklerden daha çok dinin etkisinde kaldıkları ortaya

²⁵⁹ TEKELİ, **Kadınlar İçin Yazılar**, s. 205-206.

²⁶⁰ Emel DOĞRAMACI, **Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1992, s. 115.

²⁶¹ KORAY, **Türkiye'de Kadınlar**, s. 27-28.

²⁶² Leyla KIRKPINAR, "Türkiye'deki Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın" **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 27.

çıkıştır.²⁶³ 1973 genel seçimleri sonucunda köylü kadınların erkeklerden farklı olarak dini parti MSP ve bağımsız adayları daha çok desteklediği saptanmıştır. Kadınların erkeklerden daha çok dinin etkisinde kaldıkları ve kadınların parti programlarından çok adayların kişiliğinden etkilenmeye daha açık oldukları saptanmıştır.²⁶⁴

Partilerin kadın kolları çalışması 1954 yılında İstanbul’da CHP başlatmışsa da yaygınlaşması 1960 sonrasında.²⁶⁵ 1960 sonrasında ağırlıklı olarak CHP kadın kolları kurulmuş ve büyükşehirlerde kadınların siyasete ilgisinin artmasını sağlamıştır. 1970’lerde kadın kolları kadının siyasete aktif ve etkin katılmasını sağlamayı amaçlayan kadın kollarının dezavantajı ise kadınların kadınca görevlerle sınırlı kalmalarıdır. Kadın kollarının en önemli işlevi arasında parti için oy toplamak amacıyla evden eve propaganda yapmak, balo, çay vb. para getirici organizasyonları sayılabilir. Kadın kollarının oy toplama görevinin üstüne çıkması, temsilci konumuna gelmesi ve parti yönetiminde görev alması çok zordu.²⁶⁶ Anavatan partisi başkanının karısı Semra Özal tarafından kurulan Türk Kadını Tanıtma Vakfı, kendi siyasi görüşü ile uyumlu bir kadın örgütüydü. Dernek kadınların kamusal yaşamını yarı zamanlı ve aile hayatıyla uyumlu olmasına özen gösterilmesini sağladı.²⁶⁷

1990’lardan sonra siyasal partiler kadınları henüz seçilebilir konumunda görmeseler de seçmen olarak hedef kitle konumuna gelmişler, kadının seçmen olarak önemini anlamaya başladılar.²⁶⁸ Ülkemizde bunun en önemli örneği partilerin kadın kollarına önem vermeleri, Refah Partisinin hanım komisyonunun seçmen ve oy toplama konusundaki başarısını gösterebiliriz.

Yeşim Arat’ın 1998 yılında RP Hanım komisyonuna üye kadınlarla yaptığı alan araştırmasında Hanım komisyonlarının geleneksel değer kalıplarını kullanarak kadınların siyasallaşmasını araştırmıştır. Kadınlar geleneksel dayanışma biçimlerini toplumsal alandan siyasal alana taşıyarak, kadınların RP için çalışmasını sağlamışlardır. RP programında kadına özel bir yer vermemiş olmasına rağmen Türkiye genelinde bir kadın kolu oluşturmuştur. İstanbul İl teşkilatı 1990 yılı çalışma

²⁶³ TEKELİ, **Kadınlar İçin Yazılar**, s. 90.

²⁶⁴ TEKELİ, **Kadınlar İçin Yazılar**, s. 90-91.

²⁶⁵ AYATA, “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”, s. 302.

²⁶⁶ AYATA, “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılma Sürecinde Değişmeler”, s. 42.

²⁶⁷ AYATA, “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”, s. 303-304.

²⁶⁸ TEKELİ, KORAY, **Devlet-Kadın-Siyaset**, s. 152.

programında “hanımlara yönelik çalışmalarımızın yetersizliği tüm teşkilat mensupları tarafından kabul edilmekte acilen çözülmesi ve organize edilmesi gereken çalışmaların başında gelmektedir” denilerek konuya dikkat çekilmektedir. Daha sonraki yıllarda hanım komisyonlarının hedefleri saptanmıştır. Hedefleri, kadın sorunları ile ilgili il ve ilçelerde seminer, konferans, panel, sempozyum vb. organizasyonlar düzenlemek, kadın sorunları çözmek için partinin görüşüne uygun tezler hazırlamak, partinin üye sayısının arttırılmasını sağlamak, kadınlara yönelik kermes, gün, tiyatro gibi çalışmalar yapmak, kadınları partinin tanıtma çalışmalarında görev almalarını sağlamaktır. 1997 yılı İstanbul İli Hanım Komisyonu raporuna göre toplam 863 mahallenin 805’inde teşkilatlanılmış, partiye kayıtlı üyelerin 3/1’den fazlasını kadınlar oluşturuyordu. 1995-97 yılları arasında kadın üye sayısı 158.287’den 377.888 kişiye yükselmiştir. Kadınlar çalışmalarını büyük bir özveri ile yerine getiriyorlardı. Partinin tanıtılması için sohbetler, kapalı salon toplantıları, anma günleri, seminerlerle parti tanıtılmaya çalışılıyordu. Kadınlarla birebir ilişki kurma ve bunu devam ettirme, her türlü ziyaretler, bayramlaşma, sevinçli ve kederli günlerde ziyaretlerde bulunma, kişilerin sorunları ile ilgilenme, her türlü siyasi ve sosyal faaliyetleri takip etmek hanım komisyonu tarafından yerine getiriliyordu. Hanım komisyonları parti için çalışmalarını “Allah Rızası” için yaptıklarını söyleyerek, dini inançlarının siyasi faaliyetleri yerine getirmelerinde etkin bir araç olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlar, siyasi deneyimlerinden ve çalışmalarından büyük bir mutluluk duyduklarını belirterek partide çalışmanın kendilerini eğittiğini, değişik insanlarla tanıştıklarını, bir kimlik kazanmalarını sağladığını söylemişlerdir. Allah rızası için çalışmanın dini boyutunun ötesinde dünyevi bireysel tatmin boyutu vardı. Kadınlar parti için yaptıkları siyasi faaliyetlerle kendilerini ispatladıklarını, statü kazandıklarını, evlerinden dışarı çıktıklarını, kamusal alanda yer almayan kadınların parti sayesinde topluma entegre olmalarının sağlanması komisyonun başarısını gösterir. Komisyonun en büyük başarısı, kadınların evlerine girerek yüz yüze ilişkilerle dini değerleri koruyarak dini günlerde kuran mevlüt okumalarla, kabul günleri ve altın günleri gibi faaliyetlerle kadınlara ulaşarak ya da kadınların her türlü sorunların çözüm bularak kadınları ikna etmeleridir. Kadınları ikna ederek toplumda Refahlı kadın seçmen kitlesi yaratmalarıydı. Bu hanım komisyonu Türkiye’deki atıl durumdaki ev kadınlarını

etkin bir şekilde siyasal alana çekmeyi başarmıştır. Hanım komisyonları oy toplama çalışmasının yanı sıra yerel problemler ya da kadın sorunlarını fark ederek bunların çözümü içinde çalışmalarıdır. Sonuç olarak hanım komisyonları Türkiye’de benzeri görülmemiş şekilde örgütlenerek alt ve orta sınıf ev kadınlarını seçmen ve militan olarak siyasal alana çekmiştir. Muhafazakar bir kesimdeki ev kadınlarının evlerinin dışını siyasete çekmesi, bazı geleneksel değerleri koruyarak bunu başarmaları, parti için özverili çalışmaları ve partinin oylarının artmasında ne kadar büyük katkıları olduğu yadsınamaz. Bu komisyon sayesinde ev kadınlarının siyasallaşmaya hazır olduğu siyasal hayatta aktif ve etkin olarak çalışabileceklerini kanıtlamıştır.²⁶⁹

1997 yılı itibari ile RP İstanbul İl Hanımlar Komisyonun raporu şöyleydi. 377.889 kadın üyesi ile 3465 eğitim semineri, 1572 konferans, 326 salon toplantısı, 14231 ev sohbeti, 2656 nikah ziyareti, 4245 taziye, 3740 doğum, 12625 hasta ziyareti, 75 kermes, 310 piknik düzenlenmiş sonuç olarak 1.262.577 kişiye ulaşılmıştır.²⁷⁰ Refah Partisi 6 yılda yaklaşık 1 milyon üye kaydetti. Kadınlar parti için aktif çalışıyorlardı. Tüm mitinglerde faaliyetlerde kadınlar vardı. RP’nin seçim başarısının arkasındaki güç bu kadınlardı. Ümraniye’de kayıtlı 50 bin parti üyesinin yarısına yakını kadındı. RP adına katılımcılık kadınlara eğitime, ev dışında çalışma ve toplumsal konularda sesini duyurma imkanı verdi. Fakat RP’nin kadın üyelerinin oy ve üye toplamada bu kadar etkin olmasına rağmen partinin söyleminde kadının yerinin evi ve ailesi olduğu vurgulanmaya devam etti. Parti 1991de TBMM’ye giren 62 vekilin içinde 1 kadın bile yoktu. 1995 yılında 158 milletvekili ile meclise girdiğinde yine kadın temsilcisi yoktu.²⁷¹

Refahlı kadınlar teşkilata girdikten sonra kazandıkları kişilikle, çevrelerindeki erkekler ve kocaları tarafından saygı gördükleri eşlerinin kadınların yaptığı çalışmalardan gurur duyduğu için ev işlerinde yardım ettikleri dile getirmişlerdir.²⁷² Daha çok ev kadınlarının oluşturduğu partilerin kadın kolları eşlerinden izin aldıkları ev işlerini aksatmadıkları sürece siyasal faaliyetlere eşlerinin izni ile katılabilmektedirler. Kadın kolları genel siyasal alandan uzak olmalarına rağmen

²⁶⁹ Yeşim ARAT, “Refah Partisi Hanım Komisyonları”, **Bilanço 1923-1998 Cilt 2**, Yay. Haz. Zeynep RONA, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 289-297.

²⁷⁰ Sibel ERASLAN, “Refahlı Kadın Tecrübesi”, **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü**, Editör Yıldız RAMAZANOĞLU, Pınar Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s. 216.

²⁷¹ Binnaz TOPRAK, **2. Kadın Devrimi**, European Stability Initiative, Berlin- İstanbul 2007, s. 13-14.

²⁷² ERASLAN, s. 218.

seçim çalışmalarında kadın kollarının önemi artmakta erkeklerin ulaşamadıkları kesimlere kadınlar ulaşabilmektedir. Kadınlar kermes ya da gün düzenleme etkinlikleri ile oy toplama görevini en iyi şekilde yerine getirmektedirler. Kadınların seçim kampanyalarında bu denli yoğun çalışmalarına rağmen seçilen temsilci boyutunda yeterince yer almamaktadırlar.²⁷³

Ev kadınlarının partilerin kadın kolları dışında aktif siyasetin içinde çok yer almadıkları bilinmektedir. Ev kadınlarından beklenen davranış parti için oy toplama ve partiye oy vermeyle sınırlı kalmaktadır. Kadınların siyasal yaşama katılmaları; eğitim düzeylerine, çalışma yaşamında yer almalarına, evli olup olmamalarına, gelir düzeylerine ve kentleşme derecesine bağlı olarak genişlemektedir.²⁷⁴ Ev kadınlarının sosyoekonomik faktörlerinin yetersiz olması nedeniyle siyasal katılmanın en üst seviyesinde yer alması beklenmeyebilir ancak siyasal katılmanın ilk basamağı olan yerel yönetimlerde, mahalli örgütlerde görev alabilir. Bu görevlerini başarı ile yerine getirenlerin parti içinde dikey hareketinin yani yükselmesinin önünün açık olması sağlanmalıdır. Sonuç olarak, ev kadınlarının siyasal katılmaları düşük seviyelerde ve ailelerinin etkisi altında olmaktadır.

3.4.2. Ev Kadınların Siyasal Katılma Eğilimlerine Etki Eden Faktörler

Çalışmayan kadınların sayısının fazla olmasının birçok nedeni vardır. Bugün toplumumuzda kız çocuklarının çoğu kırsal kesimde ilkokula dahi gönderilmiyor ya da ilkokuldan sonra okula devam etmelerine izin verilmiyor. Ayrıca kız öğrencilerin her türlü eğitim ve öğrenim kurumundan yararlanması da güçtür. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 verilerine göre, kadınların %12,9'u, erkeklerin %3,4'ü okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilmeyen kadınların oranı erkeklerin dört katıdır.²⁷⁵ Kadınların okuma yazma oranlarının düşük olması, hüner ve becerilerinin uygun olmaması, sermaye sahibi olmayışları, ev ve çocuk sorumlulukları ve kadınlık rolleri kadınların çalışması önündeki en büyük

²⁷³ Deniz TANSİ, "Kadınların Siyasal Temsili ve Katılımı " **Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma Cilt 3**, Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004, s. 115.

²⁷⁴ Türkel MİNİBAŞ, "Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu", **Kadın Gerçeklikleri**, Der. Necla ARAT, Say Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1996, s. 178.

²⁷⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id=11.

engellerdir. Kadın “kendi ekonomik çıkarını koruyan” bir birey olmamakta yerine kadınlık rolü gereği, “ailenin çıkarını gözeten” konumunda kalmaktadır.²⁷⁶

Kadınlar için evlilik sosyal güvence ve statü kazandıran bir kurum olma niteliği olması nedeniyle kadınlar arasında evlendikten sonra çalışmama eğilimi yüksektir. Kadınların birincil görevinin eş ve annelik olması, kadının doğurganlığı nedeniyle uzun süreli izin kullanması, eve ait sorumluluğunun fazla olması ve çalışma yaşamının çocuklara ayrılan zamanı kısıtlaması şeklinde ki değer yargıları devam ettiği sürece kadının işgücüne katılımı sağlanamamaktadır.²⁷⁷

1996 yılında İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana’da yapılan hiç çalışmamış kadın işsizliğini konu alan araştırma sonucuna göre, kadınların işgücüne katılmama nedenleri %47 gibi büyük çoğunluğun çalışmasını aile yapısı ve ailedeki erkeklerin engellediği, erkeklerinin engellemesinin nedeni ise çocuklara iyi bakılamayacağı, ev işlerinin aksayacağı ve işyerinde başka erkeklerle olmanın kötü yorumlanacağı şeklinde sıralanmıştır. Kadınların %44’ün ise kendi isteği ile çalışmadığı saptanmıştır. Kendi isteği ile çalışmayan kadınların çalışmama nedenlerinin başında ise ev ve aileleriyle ilgilenmeleri gelmektedir.²⁷⁸

Kadının siyasete katılımının sınırlı olmasının en önemli nedenlerinden birisi aile kurumudur. Aile kurumunda süren erkek egemenliği, kadınların ev içi rollerle sınırlanması, küçük çocuk sahibi olma, kamusal ilişkilerdeki kısıtlılığı kadının siyasal katılımına engel olmaktadır.²⁷⁹ Çalışan kadınların siyasal kampanya etkinliklerine ev kadınlarından daha çok katıldıkları bilinmektedir.

Ayata’nın yaptığı araştırma sonucu ev kadınlarının %41 erkek çocuğunun politikacı olmasını istemezken, kız çocuklarının ise %78,5’i politikacı olmasını istememektedir. Toplumumuzda on kişiden birisi kadınların politikacı olmasına kesinlikle karşı ise de seçmenlerin hemen hemen 3/2 si kadın belediye başkanı ve kadın başbakan fikrini ters bulmuyor. Kadın belediye başkanı biraz daha fazla tasvip ediliyor. Toplam deneklerin %66,3’ü, kadın deneklerinin %68,3’ü kadının politikacı olabileceğine inanmaktadır. Deneklerin toplam %68,6’sı, kadın deneklerin %73’ü

²⁷⁶ KÜMBETOĞLU, “Gizli İşçiler: Kadınlar ve Bir Alan Araştırması”, s. 235.

²⁷⁷ MİNİBAŞ, “Türkiye’nin Kalkınma Sürecinde Kadın İşgücü”, s. 335-336.

²⁷⁸ Filiz KARDAM, Gülay TOKGÖZ, “Cumhuriyet’ten Günümüze Çalışma Yaşamı ve Kadınlar: Ayrımcılığın Değişen Boyutlarıyla”, **Bilanço 1923-1998 Cilt 2**, Yay. Haz. Zeynep RONA, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 303.

²⁷⁹ YARAMAN, s. 17-18.

kadın belediye başkanlığı yapabileceğine ve %64,2'si başbakan olabileceğine inanmaktadır. Kadınlar hemcinslerine erkeklere göre daha büyük bir güven duymakta ve kadın olmanın başarıyı etkilemeyeceğine inanmaktadır. Kadınlar kadınların siyaset yapmasına sıcak bakmakta ama aile bireylerinin kamusal davranışa aktif siyasete girmesi pek istenilmemektedir.²⁸⁰

Kadınların siyasal katılımı önündeki engelleri dörde ayırabiliriz. İlk olarak, kadınların çoğunluğu seçme-seçilme ve siyasal yaşama katılma konusunda tam bilinçli değillerdir. İkincisi, kadınların siyasal alanda erkeklerle eşit olabilmesi için önüne pek çok toplumsal engel çıkarılması. Üçüncüsü, yeterli eğitim almadıkları için iyi bir meslek sahibi olamamaları. Sonuncusu ise ekonomik bağımsızlıklarının olmamasıdır.²⁸¹

²⁸⁰ AYATA, "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı", s. 298-300.

²⁸¹ BELE, s. 143.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ISPARTA İL MERKEZİNDE YAPILAN ANKET ÇALIŞMASI VE VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de, ev kadınları ve çalışan kadınlar arasındaki siyasal davranışların nasıl farklılıklar gösterdiği ile ilgili bilimsel çalışma hemen hemen hiç yoktur. Yapmış olduğumuz bu araştırma konunun bu yönüne değinen ilk araştırmalardan biri olacaktır. Günümüzde demokrasilerin vazgeçilmezlerinden birisi, seçmen olarak siyasal sisteme katılmadır. Bireyin siyasal iktidarları belirlemesi, siyasal iktidar içersinde yer alması, siyasal süreçleri kendi lehine etkilemesi çok önemlidir. Alınan siyasal kararlar herkesi etkilerken toplumun yarısını meydana getiren kadınlar siyasetin dışında kalmakta, siyaset bir erkek işi olarak görülmektedir. Bireyin siyasal katılma seviyesinin yüksek olması bireyin lehine olduğu için, kadınlarında siyaset sahnesinde yer alması gerekmektedir. Ülkemizde siyasetle uğraşan kadın sayısı çok azdır, sadece yüksek vasıflara sahip sınırlı sayıda kadın siyasete en üst seviyede katılabilmektedir.

Ülkemizde 1990 yılları sonrasında özellikle Refah Partisi tarafından geliştirilen siyasal hayatın dışında yer alan ev kadınlarının siyasallaştırılması, kadınların da siyasetle ilgilenebileceğini ve başarılı olabileceğini göstermiştir. Refah Partisi Hanım Komisyonları RP’ni iktidara taşımada etkin rol oynamıştır. Bu kadınlar partilerinin kadın kollarında yer alıp dikey olarak parti içersinde yükselmeler de siyaset sahnesinde yerlerini almışlardır.

Kadınlarla ilgili yapılan çalışmalar kadınların kadın olmaktan dolayı kaynaklanan sorunları üzerine yoğunlaşmaktadır. Kadınların siyasal katılma seviyesi düşük olduğu için kadınların siyasal davranışları ile ilgili çalışmalar oldukça azdır. Bu az olan çalışmalarda genel olarak kadınların siyasal davranışları üzerine eğilmektedir. Biz bu çalışmamızla ülkemizde kadınların büyük çoğunluğunu meydana getiren ev kadınları ve çalışan kadınlar arasındaki siyasal davranış farklılıklarını araştıracağız. İki grupta yer alan kadınlar arasındaki birçok sosyoekonomik faktör siyasal davranışlarına ve siyasal ilgilerine de yansımaktadır.

Bu araştırma ile kadınlar arasında bulunan farkların siyasal davranışlarına nasıl yansıdığını ve kadınlarının siyasal ilgi düzeyini araştıracağız.

Bu çalışmayla, ilk üç bölümde elde edilen bulguların sonucunda, Isparta il merkezindeki kadınların, cinsiyet, yaş, meslek, eğitim, gelir gibi özelliklerinin yanı sıra siyasal ilgileri, siyasal tutumları ve siyasal katılma düzeyleri ölçülmeye çalışılarak, ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal davranışları arasındaki farklar bulunmaya çalışılmıştır.

4.2. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmamızla ev kadınları ve çalışan kadınlar arasındaki siyasal davranış farklılıklarını araştırmak, iki kadın grubu arasında var olduğu düşünülen siyasal davranış farklılıkları, siyasal katılmaları, siyasal ilgi seviyeleri, kadınların siyaset hakkında ne düşündükleri ve aralarında var olduğu düşünülen farklar veriler ışığında araştırılmıştır.

Anket araştırması ile aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

1. Ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal katılma düzeyleri arasında fark vardır.
2. Çalışan kadınlar daha çok gösteri, miting, partide görev alma gibi yollarla aktif olarak siyasete katılırken, ev kadınlarının siyasete katılımı daha çok oy verme ile sınırlı olmaktadır.
3. Evli kadınlar genelde eşleri ile aynı siyasi görüşü benimseyip aynı partiye oy verirken, çalışan kadınlar eşlerinden görece daha bağımsız oy vermektedirler.
4. Ev kadınları muhafazakar partileri daha çok desteklerken, çalışan kadınlar sosyal demokrat partileri ev kadınlarına göre daha çok desteklemektedirler.
5. Ev kadınları ile çalışan kadınlar; kadınların siyasal alanda yer almamasının, parlamentoda az temsil edilmesinin nedenleri hakkında aynı görüşe sahip değildirler.
6. Çalışan kadınların, ev kadınlarına göre sivil toplum kuruluşlarına üyeliği daha fazladır.
7. Ev kadınları parti liderine göre parti tercihini çalışan kadınlara göre daha çok yaparken, çalışan kadınlar partilerini, parti programı ve ideolojisine göre ev kadınlarına nispetle daha çok belirlemektedirler.

8. Ev kadınları siyasi partiye üye ise partinin kadın kollarında yer almakta, partinin yönetim kadrosunda yer almamaktadır. Çalışan kadınlar ise, siyasi partiye üye ise partide aktif olarak çalışmakta ve partinin üst kademelerinde yer almaktadırlar.
9. Ev kadınları siyasete özel bir ilgi göstermezken, çalışan kadınların siyasete ilgi düzeyleri daha fazladır.
10. Çalışan kadınlar, kadınların siyasetle ilgilenmesini ev kadınlarına göre daha olumlu karşılamaktadır.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklem Seçimi

Yapılan çalışmada anket modeli esas alınarak Isparta il merkezinde yaşayan seçmen kadınlardan oluşturulmuştur. 2007 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Isparta ili merkez nüfusuna kayıtlı tüm seçmenler 122.827 kişidir. Yüksek Seçim Kurulu'na kayıtlı il merkezinde 54.928 kadın seçmen bulunmaktadır. Araştırma Isparta il nüfusuna kayıtlı ve il merkezindeki 43 mahalledeki kadınları kapsamaktadır. Deneklere ulaşırken mahallelerdeki kadın seçmen sayıları belirlenerek, mahallelerdeki kadın sayısı oranlarına dikkat edilmeye çalışılmıştır. Örneklem olarak basit tesadüfi örneklem yöntemi uygulanmıştır.

Örneklem büyüklüğü %95 kesinlik düzeyi ve %5 hata payı oranları kabul edilerek 384²⁸² kişi olarak belirlenmiştir. Ancak araştırmanın daha sağlıklı olması için toplam 500 kadın örneklem olarak seçilmiştir. Denekler arasındaki farkı objektif biçimde araştırmak için kadınlar 250 ev kadını ve 250 çalışan kadın olarak eşit şekilde örneklem gruplarına ayrılmışlardır.

Deneklerin hepsine aynı sorular sorulmuştur. Onların ev kadını ve çalışan kadın olarak sınıflanması herhangi bir işte çalışıp çalışmamalarına göre belirlenmiştir.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Isparta merkezinde bulunan 43 mahallenin seçmen listesine kayıtlı kadın sayıları belirlenerek, her mahalleden kaç kişiyle anket yapılacağı önceden belirlenmiştir. 250 ev kadın ve 250 çalışan kadın olmak üzere toplam 500 kadın ile

²⁸² Ali BALCI, *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Pegem A Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2005, s. 95.

görülmüştür. Anket formları araştırma konusunda bilgilendirilmiş öğrenciler ve araştırmacının kendisi tarafından deneklere karşılıklı görüşme yöntemi ile sorulara cevap alınmıştır. Deneklerle karşılıklı görüşme ile anket yapıldığı için deneklerin farklı görüşleri de dikkate alınmıştır. Ev kadınları ve çalışan kadınlar arasındaki siyasal davranış farklılıklarını karşılaştırmak için anket formu hazırlanırken soruların amaca uygun olmasına, anlamlı bir biçimde sıralanmasına ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. 27 anket sorusu, deneklerin sosyoekonomik özellikleri, siyasal ilgi ve siyasal katılma düzeyleri ve kadınların ideolojik görüşlerini ölçmeye yönelik hazırlanmıştır. Alan araştırması sonucu elde edilen veriler, bilgisayar ortamında sosyal bilim araştırmalarına uygun olarak hazırlanan SPSS 15.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Elde edilen verilerin doğruluğunu test edebilmek için ki kare testi ile iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı test edilmiştir. Bulguların güven düzeyi %95 güven düzeyi ve %5 hata payı ile test edilmiştir. Tabloların altında bulunan sembollerin anlamı şöyledir.

χ^2 : ki kare testi (Chi Square)

df veya sd: Serbestlik derecesi

p: anlamlılık değeri (0,05 değerinden düşük puanlar anlamlı kabul edilmiştir.)

4.5. Araştırmanın Bulguları

4.5.1. Deneklerin Sosyoekonomik Özellikleri

Bireylerin yaş, eğitim, gelir, meslek gibi birçok sosyoekonomik özellikleri onların tutum ve davranışlarının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Bundan dolayı araştırmada yararlanılan deneklerin siyasal katılma hakkındaki davranışlarını anlayabilmek için, ilk önce sahip oldukları sosyoekonomik özellikler incelenmiştir.

4.5.1.1. Deneklerin Yaşı

Örnekleme usulü belirlenen 500 denneğin yaş grubuna göre dağılımı Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Deneklerin Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Yaş	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
18-25	76	30,4	22	8,8	98	19,6
26-37	85	34,0	55	22,0	140	28,0
38-50	70	28,0	106	42,4	176	35,2
51 ve üzeri	19	7,6	67	26,8	86	17,2
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 70.338, df: 3, p:0,00

Araştırmada önceden belirlenen 250 çalışan kadın üzerinde yapılan anket sonuçlarına göre, kadınların %34’ünün 26-37 yaş grubu, %30.4’nün 18-25 yaş grubu, %28’inin 38-50 yaş grubu ve %7.6’nın 51 ve üzeri yaş grubuna dahil olduğu bulunmuştur. Buna göre Isparta’da kadınların 51 ve üzeri yaşlarda faal olarak çalışma oranları düşmekte, buna karşın en fazla çalışan kadın oranı ise sırasıyla 26-37, 18-25 ve 38-50’li yaş gruplarındadır. Yapılan araştırmada 51 ve üzeri yaş grubunda yer alan çalışan kadınların bir kısmının emekli olduğu bir kısmının da aktif olarak çalıştıkları belirlenmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda ev kadınlarının %42.4’nün 38-50 yaş grubu, %26.8’nin 51 ve üzeri yaş grubu, %22’sinin 26-37 yaş grubu ve %8.8’nin 18-25 yaş grubunda yer aldığı görülmüştür. Ev kadınlarında 38-50 yaş grubu birinci sırada iken 18-25 yaş grubu oranı en düşüktür.

4.5.1.2. Deneklerin Yaşamlarını Geçirdikleri Yerleşim Birimi

Araştırmada yararlanılan deneklerin yaşamlarını en yoğun olarak geçirdikleri yerleşim birimleri Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Deneklerin Yaşamlarını En Fazla Geçirdikleri Yerleşim

Birimleri

Yerleşim Birimi	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Köy/ Kasaba	15	6,0	47	18,8	62	12,4
İlçe	33	13,2	13	5,2	46	9,2
Şehir	202	80,8	190	76,0	392	78,4
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 25.579, df: 2, p:0,00

Tablo 4’e göre, çalışan kadınların %80.8’nin hayatlarını en çok geçirdikleri yerleşim birimi şehir merkezidir. Bunu sırasıyla % 13.2 ilçe ve %6 ile köy/kasaba merkezinde yaşayanlar izlemektedir.

Ev kadınlarının % 76’sı hayatlarını en yoğun olarak şehir merkezlerinde geçirmişlerdir. Köy/kasabada yaşamlarını sürdürmüş olan kadınların oranı ise %18.8 olarak bulunmuştur. İncelemeye konu olan deneklerin %5.2’sinin yaşamlarını en yoğun geçirdikleri yer ise ilçe merkezi olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, çalışan kadınların ve ev kadınlarının büyük çoğunluğu hayatlarını şehir merkezinde geçirmişlerdir. Ev kadınlarından yaşamını köy/kasabada geçirenler, çalışan kadınların üç katı yani %18.8’i kadardır. Şehir merkezinde iş imkanı ve diğer bazı sosyal imkanların fazla olması şehirde yaşamaya talebi arttırmaktadır.

4.5.1.3. Deneklerin Eğitim Seviyesi

Isparta şehir merkezinde yapılan anket çalışmasında yararlanılan deneklerin eğitim durumlarını gösteren bilgiler Tablo 5’de verilmiştir. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere denekler arasında ilkökul mezunu olanlar %35.4 ile en yüksek orana sahiptir. İkinci olarak %27 ile üniversite mezunu olanlar yer alırken, bunu %24 ile lise mezunu, %7 ile ortaokul mezunu, %3 ile yüksek lisans eğitimi almış, %2.2 ile okuma yazma bilmeyenler ve %0.8 ile de doktora eğitimi almış olanlar izlemiştir.

Tablo 5. Deneklerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okuma Yazma Bilmiyor	1	0,4	10	4,0	11	2,2
İlkokul	24	9,6	153	61,2	177	35,4
Ortaokul	11	4,4	24	9,6	35	7,0
Lise	68	27,2	55	22,0	123	24,6
Üniversite	127	50,8	8	3,2	135	27,0
Yüksek Lisans Mezunu	15	6,0	0	0	15	3,0
Doktora Mezunu	4	1,6	0	0	4	0,8
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 231.479, df: 6, p: 0,00

Kadınların eğitim durumunu gösteren Tablo 5'e göre, çalışan kadınların %50.8'i üniversite mezunu olup, %27.2'si ise lise mezunudur. Bunları %9.6 ile ilkokul mezunu, %6 ile yüksek lisans mezunu, %4.4 ile ortaokul mezunu, %1.6 ile doktora mezunu ve en düşük oran olan %0.4 ile herhangi bir eğitimi olmayan yani okuma yazma bilmeyenler izlemiştir.

Ev kadınlarının %61.2'si yani yarısından fazlası ilkokul mezunudur. Lise mezunu olanların oranı %22, ortaokul mezunu olanların oranı %9.6, okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4'dür. Herhangi bir üniversiteden mezun olmuş kadınların oranı %3.2 olup yüksek lisans ve doktora eğitimi almış olanlardan ev kadını bulunamamıştır.

Elde edilen bulgulara göre çalışan kadınların eğitim seviyesi ev kadınlarına göre yüksektir. Kadınların eğitim seviyeleri iş yaşamında çalışıp çalışmamalarını belirleyen en önemli faktördür. Başka bir ifadeyle eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların çalışma oranı artış göstermektedir. Diğer yandan lisans sonrası eğitim almış olan kadınların hepsinin bir işte çalıştıkları görülmüş, yani işsiz olmadıkları belirlenmiştir.

4.5.1.4. Deneklerin Mesleki Özellikleri

Araştırmada yararlanılan deneklerin mesleki özellikler bakımından dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir. Ankete başlamadan önce kadınların 250 adedinin ev kadını, kalan diğer yarısı ise çalışan kadın olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte tüm deneklerin mesleki durumları incelendiğinde; %15.4'ünün memur, %8.4'ünün sigortalı işçi, %7'sinin öğrenci, %4.8'nin sigortasız işçi, %4.4'ünün esnaflık yaptığı, %3.6'sının emekli ve diğer %3.6'sının ise serbest meslek sahibi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Deneklerin Mesleki Özelliklerine Göre Dağılımı

Meslekler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Memur	77	30,8	0	0	77	15,4
İşçi (Sigortalı)	42	16,8	0	0	42	8,4
İşçi (Sigortasız)	24	9,6	0	0	24	4,8
Emekli	18	7,2	0	0	18	3,6
Öğrenci	35	14,0	0	0	35	7,0
Çiftçi	0	0	0	0	0	0
Esnaf	22	8,8	0	0	22	4,4
Serbest Meslek	18	7,2	0	0	18	3,6
Ev Hanımı	0	0	250	100,0	250	50,0
Diğer	14	5,6	0	0	14	2,8
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 500, df: 8, p: 0,00

Tablo 6'ya göre çalışan kadınların yaklaşık üçte birinin (%30.8'inin) memur olduğu görülmektedir. Buradan kadınların daha çok belli saatler içerisinde çalışma eğilimi gösterdikleri anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle kadınlar için ev içi sorumluluklarını da yerine getirebilmeleri için en uygun görülen meslek memurluktur.

Çalışan kadınların en yoğun olduğu ikinci meslek grubu %16.8 ile sigortalı olarak çalışan işçi grubudur. Üçüncü meslek grubu %14 ile öğrencilerdir. Öğrencilerin çalışan grubuna dahil edilmesinin nedeni üniversite eğitiminin bireyin çalışma yaşamına katılması için bir basamak oluşturmasıdır. Isparta'da Süleyman Demirel Üniversitesi'nde eğitim-öğretimde 49 797 öğrenci yer almaktadır.

Sigortasız işçi olarak çalışan kadınlar toplam denek içerisinde %9.6 orana sahiptirler. Ülkemizde çalışanların sigortasız çalıştırılmaları yasak olmasına rağmen, kadınlar işsizlik sorunu ve aileye ek gelir sağlama istekleri nedeniyle sigortasız işçi olarak çalışmayı kabul etmektedirler. Çalışan kadınlarda esnaf ve serbest meslek icra edenlerin sayısı düşüktür. Esnaf olarak çalışan kadınlar ancak %8.8'lik bir paya sahip, serbest bir meslekte yaşamlarına devam edenlerin oranı ise %7.2 olarak belirlenmiştir. Bu meslekler daha çok zaman ayrılması gereken işler olduğundan kadın çalışanların sayısı azalmaktadır. Emekli statüsünde bulunan kadınların oranı ise %7.2'dir.

Çalışan kadınlar için oluşturulan diğer meslek dalları arasında çocuk bakıcılığı, mümessillik ve hemşirelik gibi meslekler bulunmaktadır. Yapılan araştırmada Isparta şehir merkezinde çiftçilik yapan kadın bulunmamaktadır.

4.5.1.5. Deneklerin Aylık Geliri

Anket çalışmasında yer alan deneklerin aylık gelir bakımından dağılımı Tablo 7'de gösterilmiştir. Deneklerin yarısından fazlasının (%57) herhangi bir geliri yoktur. Bu oranın yüksek olmasının nedeni ev kadınlarının herhangi bir gelir getirici işte çalışmamasıdır. Onların aldığı para veya ailesinden aldıkları ücretler gelir olarak kabul edilmemiştir. Deneklerin tümü değerlendirildiğinde % 22.8'lik kısmı 751-1750 TL'lik gruba, %16.2'si 750 TL'den az olan gruba, %3.2'si 1751-3000 TL'lik gruba, %0.8'lik kısım ise 3001 ve üzeri gelir grubuna dahil olmaktadır.

Tablo 7. Deneklerin Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir Türk Lirası	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Şimdi Geliri Olmayan (öğrenci)	35	14,0	250	100,0	285	57,0
750 TL'den Az	81	32,4	0	0	81	16,2
751-1750 TL	114	45,6	0	0	114	22,8
1751-3000 TL	16	6,4	0	0	16	3,2
3001 ve Üzeri	4	1,6	0	0	4	0,8
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 377.193, df: 4, p: 0,00

Tablo'dan da görüleceği gibi çalışan kadınların %45.6'lık kısmı 751-1750 TL'lik gelir grubuna dahil olmaktadır. Bu gelir grubuna dahil olanların fazla olmasının nedeni çalışan kadınların çoğunluğunun kamu sektöründe yer almasıdır. Çünkü kamu sektöründe çalışanlara belli bir miktarda sabit ücret ödenmektedir. Gelir grupları incelendiğinde kadınların en yoğun buldukları grup %32.4 ile 750 TL'den az kazanan gruptur. Bu grupta yer alan çalışan kadınlar, 527 TL olan asgari ücret almaktadırlar.

Üçüncü gelir grubunda yer alanların oranı %14 olup, şu an için gelirleri yok olarak değerlendirilmişlerdir. Çünkü bu grupta öğrencilik yapanlar yer almaktadır.

Ülkemiz koşullarında iyi bir gelir olarak değerlendirilebilecek olan 1751-3000 TL'lik gruba giren çalışan kadınların oranı %6.4'dür. Yapılan araştırmaya göre en düşük oran (%1.6) ama en yüksek gelir grubunda ise denekler arasında 4 kişi yer almıştır. Anket çalışmaları sırasında, bu iki yüksek gelir gruplarına dahil olan çalışan kadınlar arasında serbest meslek sahipleri yer almaktadır.

Kadınların gelir seviyesinin düşük olmasının nedenini, ülkemizde mevcut ataerkil toplum yapısından dolayı çalışan kadının ailesinin ekonomik sorumluluğunu üstlenmekten çok aileye ek gelir sağlayan konumunda olmasına bağlayabiliriz.

4.5.1.6. Deneklerin Medeni Durumu

Anket çalışmasına konu olan deneklerin medeni durumlarına göre dağılımları Tablo 8'de verilmiştir. Elde edilen verilere göre tüm deneklerin % 74.2'sinin evli, %19.4'nün bekar ve %6.4'ünün ise dul olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Deneklerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Durum	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evli	151	60,4	220	88,0	371	74,2
Bekar	89	35,6	8	3,2	97	19,4
Dul	10	4,0	22	8,8	32	6,4
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 83.597, df: 2, p: 0.00

Tablo 8'de çalışan kadınların yarısından fazlası olan %60.4'ünün evli olduğu, %35.6 bekar olduğu, geri kalan %4'ünün de dul olduğu görülmektedir. Tablo ev

kadınları bakımından incelendiğinde çalışan kadınlara göre büyük bir oranın (%88) evli olduğu, %8.8'nin dul olduğu, geri kalan %3.2'sinin de bekar olduğu görülmektedir. Bu veriler değerlendirildiğinde; ev kadınlarının büyük bir çoğunlukta olmasının nedeni olarak, toplumumuzda herhangi bir işte çalışmayan ve eğitimine devam etmeyen bayanların hemen evlenmeyi kabul etmeleri şeklinde açıklanabilir.

4.5.1.7. Deneklerin Çocuk Sayısı

Deneklerin sahip oldukları çocuk sayılarına göre dağılımları Tablo 9'da gösterilmiştir. Tüm deneklerin %36.8'nin iki çocuğu, %18'nin üç çocuğu, %15.4'nün 1 çocuğu, %3.4'nün dört çocuğu, %1.4'nün ise dörtten fazla çocukları olduğu belirlenmiştir. Tüm kadınların %5.6'sının çocuğu bulunmamaktadır.

Tablo 9. Deneklerin Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Bir	43	17,2	34	13,6	77	15,4
İki	76	30,4	108	43,2	184	36,8
Üç	24	9,6	66	26,4	90	18,0
Dört	2	0,8	15	6,0	17	3,4
Dörtten Fazla	1	0,4	6	2,4	7	1,4
Yok	15	6,0	13	5,2	28	5,6
Bekarlar İçin (Yok)	89	35,6	8	3,2	97	19,4
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 108.379, df: 6, p: 0,00

Tablodan da anlaşılacağı gibi çalışan kadınların %30.4'nün 2 çocuğu, %17.2'sinin 1 çocuğu, %9.6'sının 3 çocuğu, %0.8'nin 4 çocuğu, %0.4'nün ise 4'den fazla çocuğu bulunmaktadır. Çalışan kadınların %6'sının ise çocuğu bulunmamaktadır.

Ev kadınlarının %43.2'sinin 2 çocuğu, %26.4'nün 3 çocuğu, %13.6'sının 1 çocuğu, %6'sının 4 çocuğu, %2.4'nün 4'den fazla ve %5.2'sinin çocukları bulunmamaktadır. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde çocuğu olan kadın sayısı çalışan kadınlara göre ev kadınlarında daha fazla orandadır. Isparta şehir merkezinde yaşayan kadınların çocuk sayısı ortalama olarak 3'ün üzerine pek çıkmamaktadır.

4.5.2. Deneklerin Siyasal İlgi ve Siyasal Katılma Düzeyleri

4.5.2.1. Deneklerin Dernek, Vakıf ve Sendikaya Üyelikleri

Anket kapsamında yararlanılan deneklerin dernek, vakıf ve sendika gibi sivil toplum kuruluşlarına (STK) üyeliklerine göre dağılımları Tablo 10’da verilmiştir. Kadınların tümü içinde %13.8’inin bir STK’ya üyeliği vardır. Geri kalan kısmının, diğer bir ifadeyle % 86.2’sinin herhangi bir STK’na üyeliği bulunmamaktadır.

Tablo 10. Deneklerin Dernek, Vakıf ve Sendikaya Üyelikleri

Üyelik Durumu	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	61	24,4	8	3,2	69	13,8
Hayır	189	75,6	242	96,8	431	86,2
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 47.228, df: 1, p: 0,00

Tablo 10’nun incelenmesiyle çalışan kadınların %24.4’ünün bir dernek, vakıf, sendika gibi STK üyeliği bulunmakta, geri kalan %75.6’sının üyeliği bulunmamaktadır. Veriler ev kadınlar açısından incelendiğinde onların %3.2’sinin bir STK’ya üyeliği var olup, %96.8’inin herhangi bir üyeliği bulunmamaktadır.

Çalışan kadınların STK’lara üyeliğinin fazla olması, icra ettikleri meslekle ilgili mesleki örgütlere ve sendikalara üye olmalarındandır. Çalışan kadınların eğitim seviyesinin yüksek olmasına rağmen STK’lara üye kadın sayısı erkeklere göre çok azdır. Isparta’daki STK’ların üyelere yönelik yapılan bir araştırmanın sonucuna göre, 337 üyenin 249’u (%73.9) erkek iken 88’i %(26.1) kadındır.²⁸³ Kadınların STK’lara ilgilerinin az olmasını herhangi bir işte çalışmaları yanısıra ev içi rollerinin devam etmesi nedeniyle STK’larına ayıracak zamanlarının kalmaması ile açıklanabilir.

4.5.2.2. Deneklerin Siyasi Partiye Üyeliği

Araştırmada yer alan deneklerin herhangi bir siyasi partiye üyelik durumlarına göre dağılımları Tablo 11’de gösterilmiştir. Tüm deneklerin %5.4’nün herhangi bir siyasi partiye üyeliği vardır. Geri kalan %94’6’sının herhangi bir siyasi partiye üyeliği yoktur.

²⁸³ Ayşen İĞCİ, **Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliğinin Siyasal Katılma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Isparta Örnek Olayı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2008, s. 50

Tablo 11. Deneklerin Herhangi bir Siyasi Partiye Üyelikleri

Üyelik Durumu	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	11	4,4	16	6,4	27	5,4
Hayır	239	95,6	234	93,6	473	94,6
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 0.979, df: 1, p: 0,32

Tablo 11 incelendiğinde çalışan kadınların %4.4'ünün herhangi bir siyasi partiye üye olduğu görülür. Çalışan kadınların %95.6'sinin herhangi bir siyasi partiye üyeliği yoktur. Ev kadınlarının %6.4'nün herhangi bir siyasi partiye üyeliği bulunup geri kalan %93.6'sının herhangi bir üyeliği bulunmamaktadır.

Ülkemizde kadınların siyasete olan ilgileri erkeklere göre genel olarak daha azdır. Bununla birlikte anket sonuçlarına göre ev kadınlarının çalışan kadınlara oranla herhangi bir siyasi partiye üyelikleri az da olsa fazladır. Özellikle muhafazakar (AKP ve SP) partilerin kadın kollarında ev kadınları fazladır. Ev kadınlarının üyeliğinin fazla olmasını boş zamanlarının çalışan kadınlara göre fazla olması ve siyasi partiye üye olmalarının önünde herhangi bir yasağın bulunmamasıdır. Ev kadınlarının bir siyasi partiye üye olmaları önündeki tek engel eşlerinin veya ailelerinin iznidir. Ayrıca ülkemizde özellikle kamu kesiminde çalışanların bir siyasi partiye üye olmaları; 657 Sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 125. maddesine göre yasaktır. Herhangi bir siyasi partiye üye olan kişi devlet memurluğundan çıkarılma cezası alır. Bu yasak kamu kurumlarında çalışan kadınların siyasi partiye üye olmalarını engellemektedir. Kamu sektöründe çalışan kadınların bazıları emekli olunca siyasi partiye üye olacaklarını belirtmişlerdir.

4.5.2.3. Deneklerin Siyasi Partilerle İlişkileri

Araştırmada yer alan deneklerin toplam %5.4'ü herhangi bir siyasi partiye üyedir. Partiye üye bu kadınların partideki konumları Tablo 12'de gösterilmiştir. Partiye üye deneklerin % 2.2'si siyasi partiye sadece üyeliği bulunmaktadır. Tüm deneklerin %3.2'si herhangi bir siyasi partiye üye olup çeşitli görevlerde yer almaktadır.

Tablo 12. Deneklerin Siyasi Partideki Konumları

Partideki Konumları	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sadece üyeyim	4	1,6	7	2,8	11	2,2
Üyeyim ve çeşitli görevlerde yer alıyorum	7	2,8	9	3,6	16	3,2
Üye olmayanlar	239	95,6	234	93,6	473	94,6
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 1.121, df: 2, p: 0,57

Tablo 12 incelendiğinde çalışan kadınların %2.8'i herhangi bir partiye üye olup çeşitli görevler üstlenmektedirler. Çalışan kadınların %1.6'sı ise herhangi bir siyasi partiye sadece üyedir. Ev kadınlarının %3.6'sı herhangi bir siyasi partiye üye olup çeşitli görevler üstlenmekte iken, ev kadınlarının %2.8'i herhangi bir siyasi partiye üye olup çeşitli görevler üstlenmektedir.

Ev kadınlarının siyasi partiye üye olup aktif görevlerde yer alanların oranı çalışan kadınlara göre fazladır.

Kadınların siyasi partiye üyeliklerinin az olması ve aktif görevlerde bulunmamalarının en önemli nedeni kadınların ev, çocuk ve işten arta kalan zamanlarda bu aktiviteleri yapmasıdır. Kadınlar öncelikli rollerini yerine getirdikten sonra arta kalan zamanlarda siyasetle uğraşmaktadırlar. Ev hanımlarının boş zamanlarının daha çok olması, onların aktif siyasetle daha fazla uğraşmalarının nedeni olduğu tahmin edilebilir.

4.5.2.4. Deneklerin Şimdiye Kadar Yaptıkları Siyasi Faaliyetler

Deneklerin bugüne kadar gösterdikleri siyasal faaliyetlerle ilgili veriler Tablo 13'de gösterilmiştir. Tüm deneklerin %89.4'ü bugüne kadar hiçbir siyasi faaliyette bulunmamışlardır. Deneklerin %3'ü şimdiye kadar partilerin kadın kollarına üye olup aktif olarak görev almışlar, yine %3'ü gösteri yürüyüşlerine ve mitinglere katılmışlar, %2.6'sı bir partiye üye olmuştur. Geri kalanlardan %1.2'si seçim toplantılarına katılmış, %0.6'sı seçim öncesi ev ziyaretlerinde bulunmuşlardır.

Tablo 13. Deneklerin Şimdiye Kadar Yaptıkları Siyasi Faaliyetlere Göre Dağılımları

Faaliyetler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gösteri Yürüyüşlerine ve mitinglere katıldım	9	3,6	6	2,4	15	3,0
Partinin kadın kollarına üye oldum ve aktif olarak çalıştım	6	2,4	9	3,6	15	3,0
Seçim toplantılarına katıldım	1	0,4	5	2,0	6	1,2
Partiye üye toplamak için seçim öncesi ev ziyaretlerinde bulundum	1	0,4	2	0,8	3	0,6
Partiye yardım toplama faaliyetlerinde bulundum	0	0	0	0	0	0
Partiye üye oldum	6	2,4	7	2,8	13	2,6
Hiçbirini yapmadım	226	90,4	221	88,4	447	89,4
Diğer	1	0,4	0	0	1	0,2
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 5.333, df: 6, p: 0,50

Tablo 13'e göre; çalışan kadınların şimdiye kadar yaptıkları siyasal faaliyetlere bakınca %3.6 gösteri yürüyüşlerine ve mitinglere katılmış, %2.4 partinin kadın kollarına üye olup aktif olarak siyasetle ilgilenmiştir. Yine %2.4 herhangi bir partiye üye olmuştur. Sadece %0.4 seçim toplantısına katılmıştır, benzer şekilde yine %0.4 partiye üye toplamak için seçim öncesi ev ziyaretlerinde bulunmuştur. Elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde, çalışan kadınların %9.6'ü bugüne kadar herhangi bir siyasi faaliyette bulunmuş, %90.4'ü herhangi bir siyasi faaliyette bulunmamıştır. Siyasi faaliyete katılan kadın sayısının az olması, çalışan kadınlardan kamu kuruluşlarında çalışanların siyasi faaliyetlere katılmalarının yasak olması ve onların bu aktif siyasi görevlere ayıracak zamanlarının olmaması ile açıklanabilir.

Ev kadınlarının %3.6'sı siyasi partinin kadın kollarına üye olup aktif olarak görev almış, %2.8'i herhangi bir siyasi partiye üye olmuş, %2.4'ü gösteri

yürüyüşlerine ve mitinglere katılmıştır. Ayrıca ev kadınlarının %2'si seçim toplantılarında bulunmuş, %0.8'i partiye üye toplamak için seçim öncesi ev ziyaretlerinde bulunmuştur. Veriler genel olarak değerlendirildiğinde herhangi bir siyasi faaliyette bulunan ev kadınlarının toplamı %11.6, bugüne kadar hiç siyasi faaliyette yer almayanlar ise %88.4'dır.

Çalışan kadınların eğitim seviyeleri ve siyasal ilgi düzeyleri ev kadınlarına göre daha yüksek olmasına rağmen ev kadınlarının aktif katılımı çalışan kadınlarınkinden biraz daha fazladır. Ev kadınlarının zamanının daha çok olması ve özellikle bazı partilerin kadın kolları yoluyla ev hanımlarını aktif olarak değerlendirme eğilimi bunun nedeni olabilir.

Kadınların siyasi faaliyetleri az yapmalarının nedeni bu aktiviteleri yaparken eşlerinden veya ailelerinden izin alarak yapmaları ve kadınların ev, çocuk ve iş hayatlarını aksatmadan yapabilmeleridir. Eşler kadına izin verirken kadınlık rollerini yerine getirdikten sonra bu aktivitelere katılmalarına izin vermektedirler.

4.5.2.5. Deneklerin Eşleri ve Ailelerinin Oy Vermedeki Etkisi

Araştırma kapsamında yer alan deneklerin eşlerinin ve ailelerinin kendilerinin oy vermelerindeki etkileri Tablo 14'de gösterilmiştir. Elde edilen verilere göre deneklerin %60.8'i eşleri ve ailelerinden bağımsız olarak istediği bir partiye oy vermektedir. Geri kalan %39.2 oranındaki kadın denek ise eşleri ve aileleriyle aynı partiye oy verdiklerini söylemişlerdir.

Tablo 14. Deneklerin Eşleri veya Aileleri ile Aynı Partiye Oy Vermesi

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	67	26,8	129	51,6	196	39,2
Hayır	183	73,2	121	48,4	304	60,8
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 32.257, df: 1, p: 0,00

Tablonun incelenmesiyle çalışan kadınların %73.2'sinin eşi ve ailesiyle aynı partiye oy vermedikleri, geri kalan %26.8'nin eşleri ve aileleriyle aynı partiye oy verdikleri görülmektedir.

Elde edilen veriler ev kadınları açısından incelendiğinde deneklerin %51.6'sının eşleri veya aileleriyle aynı partiye oy verdiklerini, diğer %48.4'lük kesim ise eşleri veya ailelerinden bağımsız oy verdiklerini söylemişlerdir.

Ev kadınlarının siyasi parti tercihlerinde çalışan kadınlara oranla eşlerinin veya ailelerinin etkisi hemen hemen iki katıdır. Bu sonuçlar çalışan kadınların ev kadınlarına göre ev içi etkiden ziyade dışarıdan gelebilecek etkilenmeye daha açık olduklarını göstermektedir. Eşlerine ve ailelerine ekonomik olarak bağımlı olanların çoğunluğu bağımlı oldukları kimselerle aynı yönde oy vermektedirler.

Çalışan kadınların ekonomik özgürlüklerinin olması, bir iş ortamında bulunması, eğitim seviyelerinin yüksek olması gibi faktörler de oy verdikleri siyasi partiyi belirlerken etkili olabilmektedir. Ev kadınlarının ise siyasi konuda bilgi alabilecekleri en yakın kişiler eşleri ve aileleri olduğundan onların etkisi altında kalıp, onların istedikleri yönde oy kullanmaları normal olarak değerlendirilebilir.

4.5.2.6. Deneklerin Parti Seçmelerinde Etkili Olan Faktörler

Anket konusu deneklerin oy verecekleri siyasi partileri seçmelerinde etkili faktörlerin dağılımı Tablo 15'de belirtilmiştir. Bütün denekler dikkate alındığında %49.2'lik bir kısım ülkeye yarar sağladığını düşündüğü partiyi seçmektedir. %26.6'lık kesim partinin programı ve ideolojisi kendi görüşüne daha uygun olduğu için, %7.6'lık kesim liderini beğendiği için, %5.4'ü adaylarını beğendiği için, %5'i ailesinde gelenekselleşmiş olan partiyi seçmektedir. Geri kalan %6.2'lik kesim ise diğer grubu altında sınıflandırılmıştır.

Tablo 15. Deneklerin Siyasi Parti Tercihlerinde Etkili Olan Faktörlerin Dağılımı

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ailemde gelenek olduğu için	9	3,6	16	6,4	25	5,0
Ülkeye yarar sağladığı için	100	40,0	146	58,4	246	49,2
Liderini beğendiğim için	17	6,8	21	8,4	38	7,6
Partinin programı ve ideolojisi görüşlerimi yansıttığı için	90	36,0	43	17,	133	26,6
Adaylarını beğendiğim için	15	6,0	12	4,8	27	5,4
Diğer	19	7,6	12	4,8	31	6,2
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 29.506, df: 5, p: 0,00

Tablo 15'e göre, çalışan kadınların %40'ı bir siyasi partiyi tercih ederken ülkeye yarar sağlayıp sağlamamasının göz önünde tutularak seçim yaptıklarını söylemişlerdir. %36'lık kesim bir partiyi seçerken en önemli faktörün partinin programı ve ideolojisi olduğunu, %6.8 liderini beğendiği partiyi seçtiğini belirtmişlerdir. Geri kalanlardan %6'sı adaylarını beğendiği, %3.6'sı ailesinde gelenek olan partiyi seçtiklerini söylemişlerdir.

Ev kadınlarının %58.4'ü ülkeye yarar sağlayan partiyi seçtiklerini, %17.2'si partinin programı ve ideolojisine göre seçtiklerini, %8.4'ü partinin liderini beğendiği için seçtiklerini söylemişlerdir. Diğer geri kalanlardan %6.4'ü ailesinde gelenek olduğu, %4.8'i partinin adaylarını beğendiği için siyasi parti tercihi yapmaktadırlar.

Ev kadınları ve çalışan kadınların partiyi seçerken göz önünde bulundukları kriterler farklıdır. Partinin programının ideolojisini yansıttığı için tercih edenlerin arasında büyük fark olmasının nedeni çalışan kadınların eğitim seviyesinin yüksek olmasına bağlanabilir. Sadece liderini veya adaylarını beğendiği için partiyi seçen kadınlar arasında çok fark yoktur. Bunun nedeni bu tercihlerini yapan kadınların genel oranının düşük olmasıdır.

4.5.2.7. Deneklerin Siyasi Konuları En Çok Konuştukları Kişiler

Ankete konu olan deneklerin siyasi konuları en çok konuştukları kişilere ilişkin bilgilerin dağılımı Tablo 16'da verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre

deneklerin %25.6'sı siyasi konuları en çok eşleri ile konuşmakta, %23.8'i ailesiyle konuşmakta, %20'si arkadaşlarıyla konuşmakta, %19'u hiç kimseyle konuşmamakta, %5'i iş arkadaşlarıyla konuşmakta, %2.6'sı komşularıyla konuşmakta, %0.8'i parti üyeleriyle konuşmaktadır. %3.2'lik kesim diğerleri olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 16. Deneklerin Siyasi Konuları En Çok Konuştuğu Kişi

Kişiler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ailemle	59	23,6	60	24,0	119	23,8
Arkadaşlarımla	62	24,8	38	14,8	100	20,0
Eşimle	51	20,4	77	30,8	128	25,6
Komşularıyla	1	0,4	12	4,8	13	2,6
İş arkadaşlarımla	25	10,0	0	0	25	5,0
Hiç kimseyle konuşmam	38	15,2	57	22,8	95	19,0
Parti üyeleriyle	2	0,8	2	0,8	4	0,8
Diğer	12	4,8	4	1,6	16	3,2
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 50.864, df: 7, p: 0,00

Tablo 16'da görüleceği gibi çalışan kadınların %24.8'i siyasi konuları en çok arkadaşlarıyla, %23.6'sı ailesiyle konuşmaktadır. Üçüncü olarak %20.4'ü siyasi konuları eşiyile konuşmaktadır. Çalışan kadınların %15.2'si siyasi konuları hiç kimseyle konuşmadıklarını belirtirken, %10'u kesim iş arkadaşlarıyla, %0.8'i parti üyeleriyle, %0.4'ü komşularıyla konuştuklarını söylemiş, geri kalan %4.8'lik diğer grubunda yer alanlar ise herkesle konuşabildiklerini belirtmişlerdir.

Çalışan kadınların siyasi konuları konuştukları ilk üç grubun oranlarının fazla olması ve birbirine yakın olmasıyla birlikte en fazla oran arkadaşlarıyla konuşanlarıdır. Bu durum çalışan kadınların günün büyük bir bölümünü ev dışında geçirdiklerinden kaynaklanmaktadır.

Siyasi konuları ev kadınlarının %30.8'i eşleriyle, % 24'ü ailesiyle, %22.8'i hiç kimseyle, %14.8'i arkadaşlarıyla, %4.8'i komşularıyla, %0.8'i parti üyeleriyle konuştuklarını beyan etmişlerdir.

Ev kadınları ve çalışan kadınların siyasi konuları en az konuştukları kişiler komşuları ve parti üyeleridir. Ev kadınları en çok eşleri ile siyasi konuları konuşurken, çalışan kadınlar en çok arkadaşları ile konuşmaktadır.

Kadınlar siyasal konuları en çok birincil grup ilişkilerin geliştirildiği aile, eş ve arkadaş ile konuşmaktadırlar. İkincil gruplar içinde siyasal konuları konuşma oranı çok azdır. Bu durum kadınların birincil gruptaki kişilerle daha çok zaman geçirmeleri ve ikincil gruptaki kişilerle ilişkiler kurmalarının hem aileleri hem de eşleri tarafından pek sıcak karşılanmaması ile açıklanabilir.

4.5.2.8. Deneklerin Siyasal Konulara İlgisi

Yapılan anket sonuçlarına göre deneklerin siyasal konulara olan ilgi düzeyleriyle ilgili veriler Tablo 17’de verilmiştir. Tüm deneklerin %36.8’i siyasal konulara özel bir ilgisinin olmadığını belirtmiştir. %28.6’sı siyasal konulara ilgisinin gazete, dergi, tv ve radyodaki siyasal haberleri takip etmekle sınırlı olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların %19.4’ü sadece oy verdiğini, %7’si çevresiyle siyasal konularda sohbet ettiğini, %3.6’sı siyasetle her fırsatta ilgilendiğini, %2.2’si siyasi partiye üye olup aktif görev üstlendiğini, %2’si politikası kendi görüşüne uygun bir partinin kadın kollarında çalışmayı istediğini söylemiştir.

Tablo 17. Deneklerin Siyasal Konulara İlgisi

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Özel Bir ilgim yok	82	32,8	102	40,8	184	36,8
Siyasal görevlere aday olurum	1	0,4	1	0,4	2	0,4
Her fırsatta ilgilenirim	11	4,4	7	2,8	18	3,6
Politikası kendi görüşüme uygun bir partinin kadın kollarında çalışırım	7	2,8	3	1,2	10	2,0
Sadece oy veririm	44	17,6	53	21,2	97	19,4
Gazete, dergi, TV ve radyodaki siyasal haberleri takip ederim	81	32,4	62	24,8	143	28,6
Arkadaş çevremle siyasal konularda sohbet ederim	20	8,0	15	6,0	35	7,0
Siyasi partiye üyeyim ve aktif görev üstleniyorum	4	1,6	7	2,8	11	2,2
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 9.555, df: 7, p: 0,21

Tablodan da anlaşılacağı gibi görüşülen deneklerden çalışan kadınların %32.8'i siyasal konularla bir ilgisinin olmadığını, %32.4'ü siyasal ilgisinin gazete, dergi, TV gibi kitle iletişim araçlarını takip etmekten ibaret olduğunu belirtmişlerdir. Çalışan kadınların %17.6'sı siyasetle ilgilerinin sadece oy vermekle sınırlı olduğunu, %8'inin ise arkadaş çevresi ile sohbet etmek şeklinde olduğunu söylemiştir. Çalışan kadınların bazıları ilerde emekli olunca kendi görüşüne uygun bir partinin kadın kollarına üye olmak istediklerini söylemektedirler. Çalışan kadınların sadece %0.4'ü siyasal görevlere aday olmaktadır.

Deneklerden ev kadını olanlarının %40.8'i siyasete özel bir ilgisinin olmadığını, %24.8'nin gazete, dergi, tv ve radyodaki siyasi haberleri takip ettiklerini, %21.2'si sadece oy verdiğini, %6'sı arkadaş çevresiyle siyasi konularda sohbet ettiğini söylemiştir. Ev kadınlarından sadece %0.4'ü siyasal görevlere aday olduğunu belirtmiştir. Ev kadınlarından siyasal ilgi düzeyinin en ileri seviyesi olan partiye üye olma, aday olma gibi faaliyetlerde bulunanların sayısı oldukça azdır.

Çalışan kadınların sadece %9.2'si ve ev kadınlarının %7.2'si ileri düzeyde siyasal konularla ilgilenmektedir. Ev kadınlar ile çalışan kadınlar arasında siyasal konulara olan ilgi düzeyinde fark olup, çalışan kadınların ilgi düzeyi biraz daha yüksektir. Siyasi bir partiye üye olup aktif olarak ilgilenen çalışan kadın sayısı %1.6, ev kadınlarında ise bu oran %2.8'dir. Ev kadınları çalışan kadınlara göre daha fazla partinin kadın kollarında yer almaktadırlar.

4.5.2.9. Deneklerin Kadınların Siyasal İlgileri Hakkındaki Görüşleri

Anket kapsamında görüşülen deneklerin diğer kadınların siyasal ilgileri hakkındaki görüşleri Tablo 18'de gösterilmiştir. Deneklerin %47.8'i diğer kadınların bir partiye üye olup siyasette aktif olmalarını, %20.4'ü kadınlarının siyasi görevlere aday olmasını, %6.2'si sadece oy kullanmasını, %6.2'si kadınların siyasetle hiç ilgilenmemesini, %3.2'si kadınların mitinglere ve gösterilere katılmasını istemektedir. Diğer grubu olarak sınıflandırılan deneklerin %16.2'si bu konularda bir fikirlerinin olmadığını söylemişlerdir.

Tablo 18. Deneklerin, Kadınların Siyasal İlgileri Ne Olmalı Hakkındaki Görüşleri

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sadece oy kullanmalı	7	2,8	24	9,6	31	6,2
Mitinglere ve gösterilere katılmalı	9	3,6	7	2,8	16	3,2
Aday olmalı	44	17,6	58	23,2	102	20,4
Partiye üye olup siyasette aktif olmalı	145	58,0	94	37,6	239	47,8
Hiç ilgilenmemeli	7	2,8	24	9,6	31	6,2
Fikrim yok	38	15,2	43	17,2	81	16,2
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 32.008, df: 5, p: 0,00

Çalışan kadınların %58'i kadınların aktif olarak siyasetle ilgilenmesini istemektedir. Görüşülen deneklerin %17.6'sı kadınların siyasal görevlere aday olmasını, %3.6'sı mitinglere ve gösterilere katılmasını, %2.8'i sadece oy kullanmalarını ve %2.8'i de kadınların siyasetle hiç ilgilenmemesi gerektiğini söylemişlerdir.

Görüşülen ev kadınlarının %37.6'sı kadınların bir siyasi partiye üye olup siyasetle aktif ilgilenmesi gerektiğini, %23.2'si kadınların siyasal görevlere aday olması gerektiğini, %9.6'sı kadınların sadece oy kullanması gerektiğini %9.6'sı kadının siyasetle ilgilenmemesi gerektiğini ve %2.8'i de, kadınların mitinglere ve gösterilere katılması gerektiğini düşünmektedir.

Çalışan kadınların %2.8'i ev kadınlarının %9.6'sı kadınların siyasetle ilgilenmemesi gerektiğini söylemektedir. Çalışan kadınların %2.8'i ve ev kadınlarının %9.6'sı kadınların siyasal ilgi düzeyinin sadece oy vermek olması gerektiğini düşünmektedir. Kadınların bu görüşleri arasında fark olmasının nedeni ve onların erkeklerle daha yoğun ilişkilere gireceği için toplumun bazı kesimlerinde bu siyasal görevleri kadınların yapması pek uygun bulunmamaktadır. Kadının yerinin evi ve ailesi olduğu düşünülmektedir.

Ev kadınlarının %17.2'si ve çalışan kadınların %15.2'si kadınların siyasal ilgi düzeyinin ne olması gerektiği konusunda bir fikirleri olmadığı söylemektedirler. Kadınların bu konuda fikirlerinin olmaması bu konularda bilgi sahibi olmamaları veya eğitim seviyelerinin çok düşük olmasına bağlanabilir.

4.5.2.10. Deneklerin Siyasi Görüşlerini Etkileyen Faktörler

Yapılan anket sonuçlarına göre deneklerin siyasi görüşlerini etkileyen faktörlerin dağılımı Tablo 19'de gösterilmiştir. Ankete konu olan tüm kadınların %48.6'sı hiç kimsenin siyasi görüşlerini etkileyemeyeceğini, kendi siyasi görüşlerin kendilerinin belirleyeceğini belirtmişlerdir. Siyasi partilerin çalışmaları tarafından etkileneceğini söyleyen kadınların oranı %16 olup bunu %10,2'si "kitle iletişim araçlarının haberlerinden etkilenirim" diyenler izlemektedir. Kadınların %9.4 eşlerinin görüşlerinden etkilenirken %6.6'sı anne baba ve aile büyüklerinden etkilendiklerini söylemişler, %2.2'lik kesim ise gazete kitap dergi gibi yayınlardan etkilendiklerini söylemişlerdir. Siyasi tercihlerini yapanların kadınların %2'si görüşlerini belirlerken parti programında bulunan kadın haklarına önem verdiklerini, %1.6'sı din unsurunun önemli olduğunu, %0,6'sı arkadaşlarının etkili olduğunu, %0,2'si ise üye olduğu dernek ve örgütlerin etkili olduğunu beyan etmişlerdir.

Tablo 19. Deneklerin Siyasi Görüşlerini Etkileyen Faktörler

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Eşim	7	2,8	40	16,0	47	9,4
Arkadaşlarım	1	0,4	2	0,8	3	0,6
Anne, Baba Ve Aile Büyüklerim	14	5,6	19	7,6	33	6,6
Kitle İletişim Araçlarının Haberleri	28	11,2	23	9,2	51	10,2
Üye Olduğum Dernek Ve Örgütler	1	0,4	0	0	1	0,2
Gazete, Dergi, Ve Kitap Gibi Yay.	10	4,0	1	0,4	11	2,2
Siyasi Partilerin Çalışmaları	58	23,2	22	8,8	80	16,0
Din	0	0	8	3,2	8	1,6
Mensup Olduğum Cemaat Ve Örgüt	0	0	0	0	0	0
Partinin Programında Kadın Haklarına Verdiği Önem	6	2,4	4	1,6	10	2,0
Hiç Kimse Siyasi Görüşümü Etkilemez, Kendi Görüşümü Kendim Belirlerim	119	47,6	124	49,6	243	48,6
Diğer	0	0	0	0	0	0
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 57.895, df: 10, p: 0,00

Tablo'dan da görüleceği gibi, çalışan kadınlar içinde sorulan sorulara cevap veren %47.6'lık kesim "hiç kimse siyasi görüşümü etkilemez kendi görüşümü kendim belirlerim" seçeneğini tercih etmiştir. Etkilenme oranı bakımından ikinci sırada yer alan siyasi partilerin çalışmalarından etkilenenlerin oranı %23.2 olup, üçüncü sırada yer alan kitle iletişim araçlarının haberlerinden etkilenenler %11.2 oranına sahiptir. Deneklerin anne baba ve aile büyüklerinden etkilenenler %5.6, gazete, dergi ve kitap gibi yayınlardan etkilenenlerin oranı %4, programında kadın hakları bulunan partilerden etkilenenler %2.4, eşimden etkilenirim diyenler %2.8, arkadaşımдан etkilenirim diyenler %0,4, yine benzer şekilde üye olduğum dernek ve örgütlerden etkilenirim diyenler %0.4 oranına sahiptir. Deneklerden elde edilen

verilere göre, din unsurundan etkilenenler ile mensup olduğu cemaat ve örgütlerden etkilenenler hiç bulunmamaktadır.

Deneklerden ev kadınlarının %49.6'sı hiç kimse siyasi görüşümü etkilemez, kendi görüşümü kendim belirlerim cevabını vermişlerdir. Aynı soruya cevap veren çalışan kadınların oranı da hemen hemen %50'ye yakındır. Ancak daha önceki verilerde olduğu gibi kadınların hatırı sayılır belli bir oranının görüşlerini değişik faktörlerin etkilediği görülmüştür. Ev kadınlarının görüşlerinin eşi tarafından etkilendiğini söyleyenler %16 oranına sahip olup bunu %9.2 ile kitle iletişim araçlarından etkilendiğini söyleyenler, %8.8 ile siyasi partilerin çalışmalarından etkilendiğini söyleyenler, %7.6 ile anne baba ve aile büyüklerinden etkilendiğini söyleyenler, %3.2 ile din unsurunun etkili olduğunu söyleyenler, %1.6 ile parti programında kadın haklarına verilen önemin etkili olduğunu söyleyenler, %0,8 ile arkadaşlarından etkilenenler ve son olarak %0.4 ile gazete, dergi ve kitap gibi yayınlardan etkilendiğini söyleyenler takip etmektedir.

Bireyin siyasal kimliğinin oluşmasında birçok faktör etkilidir. Birey siyasallaşmaya ilk olarak ailesinde başlar, eğitim ile devam eder ve iş yaşamıyla, içinde bulunduğu toplum tarafından, arkadaşları ve diğer birçok faktör siyasal görüşünün şekillenmesinde etkili olur. Ancak birey çevresinden aldığı bu bilgileri kendi süzgecinden geçirerek, kendine ait siyasal kimliğini oluşturur. Bireyin siyasal kimliği oluşurken çevresindeki etkenler zorla bir görüşü empoze etmeyip bireyin hangi görüşü benimseyeceği kendi düşüncesine kaldığı için tüm denek kadınlarının % 48.6'sının hiç kimse siyasi görüşümü etkilemez kendi siyasi görüşümü kendim belirlerim demesini normal karşılayabiliriz. Ev kadınlarının %16'sı ve çalışan kadınların %2.8'i siyasi görüşlerini en çok eşlerinin etkilediğini belirtmiştir. Siyasi görüşleri etkileyen faktörler içinde en büyük fark eş faktörüdür. Ev kadınlarının siyasi konuları en çok konuştukları kişilerin eşleri olması ve eşlerinin etkisi altında kalmalarına bağlanabilir. Ev kadınları ve çalışan kadınların siyasi görüşlerini etkileyen faktörlerden ayrışmanın görüldüğü ikinci faktör siyasi partilerin çalışmalarıdır. Çalışan kadınların %23.2'si ve ev kadınlarının %8.8'i siyasi görüşünü en çok partilerin çalışmalarının etkilediğini söylemiştir. Çalışan kadınların oranının fazla olması çalışan kadınların eğitim seviyesi yüksek olması ve siyasi konuları ev kadınlarından daha çok takip etmeleriyle açıklanabilir. Diğer önemli bir bulgu ise, ev

kadınlarının %3.2'sinin siyasi görüşünü en çok din unsuru etkilerken çalışan kadınların siyasi görüşünü din etkilememektedir. Bu sonuç bize ev kadınlarının çalışan kadınlara oranla daha fazla dinin etkisinde kaldıklarını göstermektedir.

4.5.2.11. Deneklerin 2007 Yılı Genel Seçimleri Sonucu Kadın Milletvekili Sayısının Artması Hakkındaki Görüşleri

Ülkemizde kadınların milletvekili sayıları, 1935 yılında meclise %4.6 oranında giren kadın sayısını aradan geçen çok uzun bir süre sonra 2007 genel seçimleri sonucunda bu oranı geçmiştir. Kadınların mecliste temsil oranı %9.1 olmuştur.

Yapılan anket sonuçlarına göre deneklerin 2007 yılı genel seçimlerinde TBMM'ne giren 50 kadın milletvekili ile ilgili görüşleri Tablo 20'de gösterilmiştir. Tüm deneklerin %61.2'si seçilen kadın milletvekilleri için olumlu görüş belirttikleri fakat daha fazla kadın temsilcinin mecliste olması gerektiğini belirtmişlerdir. Kadınlar %29.2'lik oranla kadın milletvekillerinin mecliste olmasını yine olumlu karşılamışlar buna ilaveten bu durumun daha demokratik ortam sağlayacağını söylemişlerdir. Görüşülen deneklerin %90.4'ü kadınların milletvekili seçilmesini olumlu karşıladıklarını belirtirken, %5 gibi düşük bir oran bu durumu olumsuz karşıladıklarını, kadınların siyasetle ilgilenmemeleri gerektiğini beyan etmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre %4.6'sı bu fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 20. Deneklerin 2007 Genel Seçimlerinde Milletvekili Seçilen Kadınlar Hakkındaki Görüşleri

Düşünceler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Olumlu karşıyorum daha demokratik ortam sağlar	76	30,4	70	28,0	146	29,2
Olumlu karşıyorum fakat kadınlar daha fazla temsil edilmeli	163	65,2	143	57,2	306	61,2
Olumsuz karşıyorum kadınlar Siyasetle İlgilenmemeli	6	2,4	19	7,6	25	5,0
Diğer	5	2,0	18	7,2	23	4,6
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 15.662, df: 3, p: 0,00

Tablo 20’de çalışan kadınların %65.2’si 2007 genel seçimlerinde seçilen kadın milletvekillerini olumlu karşıladıklarını fakat kadınların daha fazla sayıda temsil edilmeleri gerektiği görülmektedir. Benzer şekilde %30.4’lük bir kesim kadın milletvekillerinin seçilmesini olumlu karşılayıp daha demokratik ortam sağlayacağını düşünmüş, buna karşın %2.4’lük bir kısım ise bu durumu olumsuz karşılayıp kadınların siyasetle ilgilenmemesi gerektiği görüşünü öne sürdüğü anlaşılmaktadır. Bu konuda bir fikri olmayan çalışan kadınların oranı ise %2 ‘dir.

Kadın milletvekillerinin seçilmesiyle ilgili olarak ev kadınlarının %57.2’si olumlu görüş belirtip bu sayının daha da artması gerektiğini belirtmişler, %28’i yine olumlu karşılayıp daha demokratik ortam sağlayacağını söylemişlerdir. Kadın milletvekili seçilmesini olumsuz karşılayan ev kadınların oranı %7.6 olup, hiç fikri olmadığını söyleyenler %7.2 oranına sahiptir.

Ev kadınları çalışan kadınlara oranla daha fazlası kadınların siyasetle ilgilenmemesi gerektiğini düşünmektedir. Ev kadınlarının oranının fazla olmasını kadınların milletvekili olmaları ile birçok farklı ortama girmeleri, kadına biçilen roller dışına çıkmaları ve erkeklere ait olduğu düşünülen siyasetle uğraşmalarını benimsememelerine bağlanabilir. Bu kadınlar, kadının siyasetle ilgilenmemesini, kadınların siyasette erkekler gibi başarılı olamadıklarını, evde ailesi ile ilgilenmesi gerektiğini siyasetin erkeklere bırakılması gerektiğini düşünmektedirler.

4.5.2.12. Deneklerin Kadınlarında Erkekler Gibi Siyasetle İlgilenmesi Hakkındaki Görüşleri

Ankete konu olan deneklerin kadınların da erkekler gibi siyasetle ilgilenmesi hakkındaki görüşleri ve dağılımı tablo 21’de verilmiştir. Görüşülen kadınların %86.6’sı kadınlarında erkekler gibi siyasetle ilgilenmelerine evet cevabını vermişler, %7.4’lük kesim ise hayır cevabını vermiştir. Fikrinin olmadığını beyan edenler ise %5.8 gibi azımsanmayacak bir orana sahiptir.

Tablo 21. Deneklerin Kadınlarında Erkekler Gibi Siyasetle İlgilenmesi Hakkındaki Görüşleri

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	228	91,2	206	82,4	434	86,8
Hayır	9	3,6	28	11,2	37	7,4
Fikrim yok	13	5,2	16	6,4	29	5,8
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 11.182, df: 2, p: 0,00

Görüşülen deneklerden çalışan kadınların %91.2'si kadınların da erkekler gibi siyasetle ilgilenmesini olumlu gördüklerini, %3.6'sının olumlu karşılamadığını %5.2'sinin fikri olmadığını beyan etmişlerdir. Bu duruma ev kadınları açısından bakıldığında %82.4'lük bir kesim kadınların siyasetle uğraşmalarına olumlu bakmakta, %11.2'lik kesim kadınların siyasetle uğraşmalarına olumlu karşılamamaktadır. Bu konuda fikrinin olmadığını söyleyenlerin oranı ise yine azımsanmayacak bir oran olan %6.4'lük bir kesimdir.

Genel olarak ev kadınları ve çalışan kadınların büyük çoğunluğu (%86.8) kadınların siyasetle ilgilenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çalışan kadınlardan, kadının siyasetle ilgilenmesini olumlu karşılayanların oranı ev kadınlarınıninkine oranla fazladır. Çalışan kadınlar kadınların siyasetle ilgilenmesine ev kadınlarından daha sıcak bakmaktadırlar.

Kadınların siyasetle ilgilenmemesi gerektiğini söyleyenlerin içinde ev kadınlarının sayısı fazladır. Ev kadınlarının %11.2'si ve çalışan kadınların %3.6'sı kadınların siyasetle ilgilenmemesi gerektiğini düşünmektedir.

4.5.2.13. Deneklerin Kadınların TBMM'nde Az Sayıda Temsil Edilmeleri Hakkındaki Görüşleri

Anket kapsamında görüşülen deneklerin kadınların TBMM'de az sayıda temsil edilmesi hakkındaki görüşleri ve dağılım oranları Tablo 22 de gösterilmiştir. Görüşülen kadınların %44.6'lık bir kesimi kadınların eğitimsizlikleri ve ekonomik özgürlüklerinin olmaması nedeniyle mecliste az sayıda temsil edildikleri görüşüne katılmışlardır. İkinci yüksek oran olan %15.2'lik bir kesim ülkenin az gelişmiş

olmasının kadınların daha az sayıda temsil edildikleri görüşünü belirtirken, %11.2'lik kesim de erkekler kadınların meclise girmesini engelliyor görüşüne iştirak etmişlerdir. Geriye kalanlardan %11'lik bir kesim kadınların meclise az sayıda girmesinin nedenini siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi, %4.2'lik kesim hukuki düzenlemelerin eksikliğine, %3'lük bir kesim yanlış dini inançların buna neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda görüşü olmayanların oranı ise %10.8'dir.

Tablo 22. Deneklerin Kadınların Mecliste Az Temsil Edilmesi Hakkındaki Görüşleri

Düşünceler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Erkekler, kadınların meclise girmesini engelliyor	31	12,4	25	10,0	56	11,2
Ülkenin az gelişmiş olması	34	13,6	42	16,8	76	15,2
Hukuki düzenlemelerin eksikliği	9	3,6	12	4,8	21	4,2
Kadınların eğitimsizliği ve ekonomik özgürlüklerinin olmaması	123	49,2	100	40,0	223	44,6
Siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi	33	13,2	22	8,8	55	11,0
Yanlış dini inançlar	5	2,0	10	4,0	15	3,0
Diğer	15	6,0	39	15,6	54	10,8
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 18.819, df: 6, p: 0,00

Kadınların mecliste az sayıda temsil edilmesiyle ilgili tabloda çalışan kadınların yaklaşık yarısının (%49.2) kadınların eğitimsizliği ve ekonomik özgürlüklerinin olmaması nedeniyle mecliste az sayıda oldukları görüşüne katılmışlardır. Kadınların az sayıda temsil edilmesinin ülkenin az gelişmiş olmasına bağlayanların oranı %13.6, siyasi partilerin kadınlara yer vermemesine bağlayanlar %13.2, “erkekler kadınların meclise girmesini engelliyor” diyenlerin oranı %12.4'dür. Ülkenin az gelişmiş olmasına bağlayanlar %3.6, yanlış dini inançlardan dolayı kadınların düşük sayıda temsil edilmesini gösterenler %2'lik bir orana sahipken hiçbir fikri olmayanlar %6 oranına sahiptir.

Görüşülen ev kadınlarının %40'ı kadınların eğitimsizliği ve ekonomik özgürlüklerinin olmamasını, %16.8'i ülkenin az gelişmiş olmasını, %10'u erkeklerin kadınların meclise girmesini engelliyor olmasını, %8.8.'i siyasi partilerin kadınlara yer vermemesini, %4.8 hukuki düzenlemelerin eksikliğini, %4'ü yanlış dini inançların kadınların mecliste az sayıda temsil edilmesinin sebebi olarak göstermişlerdir.

Milletvekilli mesleğini icra eden kadınların oranının az olması ile ilgili olarak çalışan kadınların %49.2'si ve ev kadınlarının %40'ı kadınların eğitimsizliği ve ekonomik özgürlüklerinin olmamasının, kadınların mecliste az temsil edilmelerinin en büyük nedeni olduğunu belirtmişlerdir. Çalışan kadınlardan bu seçeneği söyleyenler fazladır. Eğitim ve ekonomik özgürlük bireyin birçok konularda ilerlemesi için özellikle siyasal katılımının artması için temel öğelerdir. Tüm kadınların %22.2'si kadınların meclise girmesini erkeklerin engellediğinden ve siyasi partilerin kadına yer vermediğinden dolayı mecliste az temsil edildiklerini düşünmektedir. Kadınların siyasal katılması önündeki engelin erkekler olduğunu düşünenlerin oranı azımsanmayacak düzeydedir. Gerçekten de siyasi partilerin yönetim kadrosunda kadın sayıları çok azdır ve milletvekili genel seçimlerinde partiler kadın aday gösterse de genellikle kadınları seçilme şansının az olduğu sıralardan aday göstermektedirler.

Ev kadınları ve çalışan kadınlardan; kadınların meclise az girmesinin önündeki en büyük engeli hukuki düzenlemelerin eksikliği olduğunu söyleyenlerin oranları yakındır. Kadınlar özellikle ülkemizde yaşanan ve sürekli canlı tutulan başörtüsü sorununun kadınların meclise girmesi önünde engel olduğunu söylemektedirler. Ülkemizde yaşanan bu başörtü sorunundan sadece kadınlar etkilenmektedir.

4.5.2.14. Deneklerin, Evlilik ve Çocuğun Kadının Siyasetle Uğraşmasını Zorlaştıran Faktör Olması Hakkındaki Görüşleri

Görüşülen deneklerin, evlilik ve çocuğun kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktör olması konusundaki görüşleri ve yüzde dağılımları Tablo 23'de gösterilmiştir. Görüşülen kadınların %55.6'sı evlilik ve çocuğun kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran bir faktör olduğunu düşünmemektedir. Kadınların %40'lık

bir kesimi ise bu faktörün zorlaştırıcı bir etkisinin olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Bu konuda fikri olmayanların oranı ise %4.4'dür.

Tablo 23. Deneklerin Evlilik ve Çocuğun Kadının Siyasetle Uğraşmasını Zorlaştıran Faktör Olması Hakkındaki Görüşleri

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	108	43,2	92	36,8	200	40,0
Hayır	129	51,6	149	59,6	278	55,6
Fikrim yok	13	5,2	9	3,6	22	4,4
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 3.446, df: 2, p: 0,17

Tablo 23'den çalışan kadınların hemen hemen yarısı (%51.6) evlilik ve çocuk varlığının kadının siyasetle uğraşmasını olumsuz etkilemediği görüşündedir. Bu oran ev kadınlarında yaklaşık %60 (%59.6) olarak görülmektedir. Bu durumun zorlaştırıcı bir faktör olduğunu düşünenler çalışan kadınlarda %43.2, ev kadınlarında ise %36.8'dir. Fikrinin olmadığını beyan edenler ise çalışan kadınlarda %5.2, ev kadınlarında %3.6'lık bir kesimi oluşturmaktadır.

Çalışan kadınların %43.2 ve ev kadınlarının %36.8'i kadınların evli ve çocuklu olmasının siyasetle uğraşmasını zorlaştırdığını düşünmektedir. Çalışan kadınların oranının fazla olması, toplumumuzda çalışan kadınların çoğunluğu bir işte çalışmasına rağmen ev içi rollerinin hala kendilerinde olması, ev işleri çocuk bakımı ve işi sayesinde çifte sorumluluk taşıdıkları için evlilik ve çocuğun siyasetle uğraşması önünde engel kabul etmektedir. Çalışan kadınların ekonomik geliri çok iyi ise, kendisine ev işlerinde yardımcı olarak bu çifte sorumluluktan kurtulabilse bile hiçbir kadın ev ve çocuk sorumluluğunu bir kenara bırakıp siyasetle ilgilenmemektedir.

4.5.2.15. Deneklerin Politikayla Uğraşma Konusundaki Görüşleri

Araştırmada anket yapmak üzere görüşülen deneklerin politikayla uğraşma konusundaki görüşleri Tablo 24'de yer almaktadır. Görüşülen kadınların %45'i politikayla uğraşmanın önemli olduğunu %18.4'ü çok önemli olduğunu, %11.8'i az

önemli olduğunu, %8'i önemsiz olduğunu belirtirken %16.8'i bu konuda herhangi bir fikrinin olmadığını söylemiştir.

Tablo 24. Deneklerin Politikayla Uğraşmak Konusundaki Görüşleri

	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok önemli	53	21,2	39	15,6	92	18,4
Önemli	127	50,8	98	39,2	225	45,0
Az Önemli	26	10,4	33	13,2	59	11,8
Önemsiz	14	5,6	26	10,4	40	8,0
Fikrim Yok	30	12,0	54	21,6	84	16,8
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 17.156, df: 4, p: 0,00

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; politikayla uğraşma konusunda çalışan kadınların %58.8'i önemli, %21.2'si çok önemli, %10.4'ü az önemli, %5.6'sı önemsiz cevabı verirken, ev kadınlarının %45'i önemli, %18.4'ü çok önemli, %11.8'i az önemli, %8'i önemsiz olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda fikri olmadığını söyleyenler çalışan kadınlarda %12'lik, ev kadınlarında ise %21.6'lık bir kesimi oluşturmaktadır.

Kadınlar genel olarak siyasetle uğraşmaya bakışı olumludur. Kendileri siyasetle uğraşmasalar da politikanın önemli olduğunu düşünmektedirler. Siyasetle uğraşmanın çok önemli ve önemli olduğunu düşünen çalışan kadınların oranı ev kadınlarınkine göre fazladır. Çalışan kadınlar politikayla uğraşmayı daha önemli bulmaktadır.

Politikayla uğraşmak önemsiz diyen ev kadınlarının oranı %10.6 iken, çalışan kadınlarda bu oran %5.6'dır. Ev kadınlarından önemsiz diyenlerin oranı daha fazladır.

Kadınlar arasında politikayla uğraşma hakkında fikirleri olmayanların oranı da fazladır. Bu durum kadınların siyasal bilgisinin olmaması ve siyasi ilgi düzeyinin düşüklüğü ile açıklanabilir.

4.5.3. Deneklerin Siyasal Tercihleri

4.5.3.1. Deneklerin En Beğendiği Lider

Görüşülen deneklerin en beğendiği lider konusundaki görüşleriyle ilgili yüzde dağılımı Tablo 25’de gösterilmiştir. Ankete katılan kadınların %38.8’nin en beğendiği lider Recep Tayyip Erdoğan olmuş, bunu %12 ile Devlet Bahçeli, %6.2 ile Deniz Baykal, %3.2 ile Muhsin Yazıcıoğlu ve Zeki Sezer, %1.2 ile Numan Kurtulmuş, %0.8 ile Cem Uzan, Mehmet Ufuk Uras, Süleyman Soylu takip etmektedir. Bunların dışında başka bir lideri sevdiğini söyleyen veya düşüncesini söylemek istemeyenlerin oranı %33 olarak bulunmuştur.

Tablo 25. Deneklerin En Beğendiği Lider Hakkındaki Görüşleri

Liderler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ahmet Türk	0	0	0	0	0	0
Cem Uzan	3	1,2	1	0,4	4	0,8
Deniz Baykal	16	6,4	15	6,0	31	6,2
Devlet Bahçeli	29	11,6	31	12,4	60	12,0
Mehmet Ufuk Uras	3	1,2	1	0,4	4	0,8
Muhsin Yazıcıoğlu	9	3,6	7	2,8	16	3,2
Numan Kurtulmuş	3	1,2	3	1,2	6	1,2
Recep Tayyip Erdoğan	79	31,6	115	46,0	194	38,8
Süleyman Soylu	1	0,4	3	1,2	4	0,8
Zeki Sezer	13	5,2	3	1,2	16	3,2
Diğer	94	37,6	71	28,4	165	33,0
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 19.485, df: 9, p: 0,02

Görüşülen deneklerden çalışan kadınların %31.6’sı, ev kadınlarından %46’sı Recep Tayyip Erdoğan’ı en beğendiği lider olarak gösterirken, ikinci en beğenilen lider olarak çalışan kadınlar %11.6’sı, ev kadınları ise %12.4’ü Devlet Bahçeli’yi söylemişlerdir. Çalışan kadınlar ve ev kadınlarına göre en beğenilen üçüncü lider sırasıyla % 6.4 ve %6 oranlarıyla Deniz Baykal’dır. Zeki Sezer’i çalışan kadınların %5.2’si beğenirken, ev kadınlarının %1.2’si beğendiğini söylemiştir. Diğer liderlerin beğenilme oranları Tablo’5’de gösterilmekte olup, diğerleri grubunda yer alanlar ya

beğendikleri liderleri belirtmemişler ya da anket dışında başka lider ismi vermişlerdir.

Tüm deneklerin en beğendiği lider diğer liderden büyük farkla Recep Tayyip Erdoğan'dır. Ev kadınlarının %46'sı ve çalışan kadınların %31,6'sı Recep Tayyip Erdoğan'ı beğenmektedir. AKP'nin liderinin en çok sevilmesi, kadınların muhafazakar ve sağ partilere daha yakın olduklarının bir göstergesidir. Çalışan kadınların da en beğendiği lider Erdoğan olmakla birlikte onların beğenme oranı ev kadınlarının beğenme oranından %14.4 oranında daha azdır. İkinci sırada en beğenilen lider Devlet Bahçeli ve Deniz Baykal'ı beğenen ev kadınları ve çalışan kadınların oranı birbirine yakındır.

DSP lideri Zeki Sezer'i beğenen çalışan kadınların oranı %5.2 iken, ev kadınlarında bu oran %1.2'dir. Ev kadınlarının sol bir parti liderini beğenme oranı düşüktür. Deniz Baykal'ı beğenenlerin birbirine yakın olması, Baykal'ın çok uzun bir süredir siyaset sahnesinde bulunduğu için uzun sürede onu tanıyıp sevmelerine bağlanabilir.

Diğer liderlerden, Süleyman Soylu, Numan Kurtulmuş, M. Ufuk Uras gibi liderler siyasi lider olarak yeni oldukları için birçok kadın tarafından tanınmamaktadır.

Çalışan kadınların %37.6'sı ve ev kadınlarının %28.4'ü "diğer" seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu kategorideki kadınların bir kısmı aktif siyaset dışında bulunan eski liderleri veya lider olmayan kişileri söylemişlerdir. Bu diğer beğenilen liderler, Süleyman Demirel, Turgut Özal, A. Necdet Sezer, Tansu Çiller ve günümüzde bir parti lideri olmasa da Kemal Kılıçdaroğlu'nu beğenen kadınlar bulunmaktadır. Bu diğer seçeneğindeki bir grup kadın ise beğendiği liderin kim olduğunu söylemek istememiştir. Özellikle kamu sektöründe çalışan kadınların çoğunluğu siyasi görüşlerinin bilinmesini istemedikleri için en beğendiği lideri de söylemek istememiştir. Kadınların cevap vermemeleri hala demokratik değerlerin tam yerleşmesiyle ilişkili görünmektedir.

4.5.3.2. Deneklere Göre Türkiye'nin En Önemli Sorunu

Görüşülen deneklerin Türkiye'nin en önemli sorunu olarak belirttikleri görüşleri Tablo 26'da gösterilmiştir. Görüşülen bütün kadınların %67'si ülkemizin

en önemli problemi olarak işsizlik, enflasyon ve hayat pahalılığı olduğunu belirtmişlerdir. İkinci en önemli problem olarak %7 oran ile gelir dağılımındaki dengesizliği, üçüncü olarak da %6.6 ile eğitimin en önemli problem olduğunu söylemişlerdir. Bunları sırasıyla %5.8 ile terör, %5.2 ile demokratikleşme ve insan hakları, %3 ile inanç ve düşünce özgürlüğü, %2.4 ile yolsuzluk, %1 ile siyasi istikrarsızlık, %0.2 ile kadın sorunları ve etnik kökenli sorunlar izlemiştir. Bunların dışında başka bir sorun gösterenlerin oranı ise %1.6'dır.

Tablo 26. Deneklere Göre Türkiye'nin En Önemli Sorunu

Sorunlar	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Demokratikleşme ve insan hakları	17	6,8	9	3,6	26	5,2
İşsizlik, enflasyon ve hayat pahalılığı	152	60,8	183	73,2	335	67,0
Kadın sorunları	0	0	1	0,4	1	0,2
Yolsuzluk	6	2,4	6	2,4	12	2,4
Gelir dağılımı adaletsizliği	21	8,4	14	5,6	35	7,0
Siyasal istikrarsızlık	4	1,6	1	0,4	5	1,0
İnanç ve düşünce özgürlüğü	7	2,8	8	3,2	15	3,0
Eğitim	21	8,4	12	4,8	33	6,6
Etnik kökenli sorunlar	1	0,4	0	0	1	0,2
Terör	18	7,2	11	4,4	29	5,8
Diğer	3	1,2	5	2,0	8	1,6
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 15.241, df: 10, p: 0,12

Anket yapılan çalışan kadınlar ve ev kadınlarının ülkemizin en önemli sorunlarına ilişkin görüşleri yukarıdaki tablo ayrıntılı olarak yer almaktadır. Buna göre çalışan kadınların %60.8'i işsizlik, enflasyon ve hayat pahalılığını en önemli sorun olarak görürken, ev kadınları da %73.2 oranında aynı sorunu işaret etmişlerdir. İkinci en önemli sorun olarak çalışan kadınların %8.4'ü gelir dağılımı adetsizliği ve yine %8.4'ü eğitimi gösterirken, ev kadınlarının ikinci en önemli problemi %5.6 ile gelir dağılımı adetsizliği olmuştur. Ülkemizin üçüncü en önemli problemi çalışan kadınlara göre %7.2 ile terör, ev kadınlarına göre ise %4.8 ile eğitimidir.

Çalışan kadınlara göre diğer önemli sorunlar sırasıyla; %6.8 ile demokratikleşme ve insan hakları, %2.8 ile inanç ve düşünce özgürlüğü, %2.4 ile yolsuzluk, %1.6 ile siyasal istikrarsızlık ve %0.4 ile etnik kökenli sorunlar takip etmektedir. Ev kadınlarına göre ise sırasıyla; %4.4 ile terör, %3.6 ile demokratikleşme ve insan hakları, %3.2 ile inanç ve düşünce özgürlüğü, %2.4 ile yolsuzluk, %0.4 ile siyasal istikrarsızlık ve kadın sorunları izlenmektedir.

Kadınların büyük çoğunluğu (ev kadınlarının %73.2'si, çalışan kadınların %60.8'i) Türkiye'nin en önemli sorununun işsizlik, enflasyon ve hayat pahalılığı olduğunu söylemişlerdir. Kadınların ilk olarak siyasal sorunları değil de ekonomik sorunları söylemesi ülkemizin az gelişmiş bir ülke olması ve ekonomik şartların kadınları da yakından ilgilendirmesi ile ilgilidir. Erder'in 2002 yılında Türkiye genelinde yaptığı araştırmanın sonucunda deneklerin %77.2'si Türkiye'nin en önemli sorununu hayat pahalılığı, ekonomi ve işsizlik olduğunu dile getirmişlerdir.²⁸⁴ Isparta'daki deneklerin büyük çoğunluğu da Türkiye'nin en önemli sorununun ekonomik sebepler olduğunu düşünmektedir. Ev kadınlarının oranının yüksek olması onların herhangi bir işte çalışmayıp eşi veya ailesine maddi olarak bağımlı olmasıyla açıklanabilir. Çalışan kadınların en azından kendisinin bir maaşı olması en büyük sorun olarak ekonomik sorunları görme eğilimi zayıflamaktadır.

İkinci olarak Türkiye'nin en önemli sorununu çalışan kadınlar eğitim ve gelir dağılımı adaletsizliği olduğunu düşünürken, ev kadınları gelir dağılımı adaletsizliği olduğunu düşünmektedir. Çalışan kadınlar üçüncü olarak en önemli sorunu terör olduğunu söylerken ev kadınları eğitim olduğunu söylemektedir.

Türkiye'nin en önemli sorunu olarak etnik kökenli sorunlar ve siyasal istikrarsızlığı söyleyenlerin oranı düşüktür. Isparta ilinin çok fazla göç almaması ile değişik etnik kökenli insanların bulunmaması ve 2002 genel seçimlerinden itibaren AKP'nin parti olarak günümüze kadar iktidarda olmasıyla, koalisyon hükümetlerinde yaşanan sorunların yaşanmadığı ve iktidar sık sık el değiştirmedeği için siyasal istikrarsızlığı sorun olarak görenlerin sayısı azdır.

²⁸⁴ Necat ERDER, **Türkiye'de Siyasi Partilerin Yandaş/Seçmen Profili (1994-2002)**, Türkiye Sosyal Ekonomik Araştırmalar Vakfı Yayınları (TÜSES), 1. Baskı, İstanbul, 2002, s. 17.

4.5.3.3. Deneklerin İdeolojik Görüşleri

Ankette yer alan kadınların ideolojik görüşlerine ilişkin yüzde dağılımları Tablo 27’de gösterilmiştir. Görüşü alının kadınların %26.6’sı kendisini milliyetçi olarak tanımlarken, ikinci en yüksek oran %17.4 ile sosyal demokrat, üçüncü olarak %11.6 ile İslamcı olarak tanımlamışlardır. Bunları sırasıyla %6.6 ile muhafazakarlık, %1.4 ile sosyalizm, %1.2 ile liberalizm ve %0.2 ile komünizm izlemektedir. İdeolojik bir görüş içinde olmayanların oranı ise %35’dir.

Tablo 27. Deneklerin İdeolojik Görüşleri

İdeolojiler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Faşizm	0	0	0	0	0	0
İslamcılık	10	4,0	48	19,2	58	11,6
Komünizm	1	0,4	0	0	1	0,2
Liberalizm	6	2,4	0	0	6	1,2
Milliyetçilik	82	32,8	51	20,4	133	26,6
Muhafazakarlık	18	7,2	15	6,0	33	6,6
Sosyal demokrasi	60	24,0	27	10,8	87	17,4
Sosyalizm	7	2,8	0	0	7	1,4
Siyasi tercihim yok	66	26,4	109	43,6	175	35,0
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

χ^2 : 69.478, df: 7, p: 0,00

Ankette görüşünü aldığımız çalışan kadınların ideolojik görüş olarak en yoğun olduğu grup %32.8 ile milliyetçilik, ikinci en en yoğun olduğu grup %24 ile sosyal demokrasi, üçüncü olarak da %7.2 ile muhafazakarlık olarak sıralanmaktadır. Bunları %4 ile İslamcılık, %2.8 sosyalizm, %2.4 ile liberalizm ve %0.4 ile komünizm izlemektedir. Siyasi tercihim yok diyen çalışan kadınların oranı ise %26.4’dür.

Elde edilen bulgular ev kadınları için değerlendirildiğinde ideolojik görüşleri en çok benimsemiye sırasına göre %20.4 ile milliyetçilik, %19.2 ile İslamcılık, %10.8 ile sosyal demokrasi, %6 ile muhafazakarlık gelmektedir. Ev kadınlardan “siyasal tercihim yok” diyenlerin oranı %43.6’dır.

Çalışan kadınlar ve ev kadınlarının ideolojik görüşleri arasında büyük farklar vardır. Çalışan kadınların %32.8’i ve ev kadınlarının %20.4’ü kendisinin milliyetçi

olduğunu belirtmiştir. Sitembölükbaşı'nın 2007 yılında Türkiye genelinde yaptığı araştırmada da kadınların %30.8'i birinci sırada kendisini milliyetçi olarak tanımlamıştır.²⁸⁵

Ev kadınlarının %19.2'si kendisini İslamcı ve %6'sı kendisini muhafazakar olarak tanımlamıştır. Bu iki görüş ideolojik olarak birbirine yakındır. Muhafazakarlık AKP ile ülkemizde siyasi literatürde kendisine yer edinmiştir. Çalışan kadınlar arasında kendisini muhafazakar görenlerin oranı %7.2 iken İslamcı görenlerin oranı %4'dür. Bu verilere göre ev kadınlarının çalışan kadınlara göre daha İslamcıdır, ancak muhafazakar olanların oranı birbirine yakındır.

Çalışan kadınlar arasında milliyetçilik görüşünden sonra ikinci olarak en fazla sosyal demokratlar bulunmaktadır. Ev kadınlarından kendisini sosyal demokrat olduğunu söyleyenler çok azdır. Komünizm, sosyalizm, liberalizm ve faşizm görüşlerine sahip ev kadınları bulunmamaktadır.

Araştırmanın ilginç bir bulgusu ev kadınlarının %43.6'sı siyasi bir görüşü olmadığını belirtmiştir. Ev kadınları çalışan kadınlara göre oy verdiği partiyi ve en beğendiği lideri söyleme bakımından çalışan kadınlara göre daha fazla açık fikirli iken; ideolojik görüşleri konusunda fikri olmadığını belirtenlerin çok fazla olmasını kadınların siyasal ilgi ve bilgisinin olmamasıyla, kadınların ideolojik görüşlere çok bağlı olmamalarına ve dünya görüşünün oluşmasında çevresinin etkisinin fazla olmasıyla açıklanabilir. Ev kadınlarının eğitim seviyesi düşük olduğu için siyasi konularda bilgisinin olmaması normaldir.

4.5.3.4. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Partiler

Ankete katılan kadınların 22 Temmuz 2007 genel seçimlerde oy verdikleri partiler ve yüzde dağılımları Tablo 28'de verilmiştir. Görüşülen kadınların %42.6'sı Adalet ve Kalkınma Partisine oy verdiğini söylerken, %15.4'ü Milliyetçi Hareket Partisine %14 de Cumhuriyet Halk Partisine oy verdiğini belirtmiştir. Diğer partilere verilen oranlar sırasıyla %4.8 ile Demokrat Parti, %1.2 ile Saadet Partisi, %0,6 ile Genç Parti, %0.2 ile Büyük Birlik Partisi ve Demokratik Toplum Partisi sıralanmaktadır. Bununla birlikte diğer partilere oy verenler ile oy verdiği siyasi

²⁸⁵ Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, *Türkiye'de İdeolojik ve Sosyoekonomik Grupların Siyasal Düşünce Kalıpları*, Asil Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2007, s. 60.

partie ve bağımsız adaylara oy verdiğini söylemeyen kadınlar diğerler grubunda değerlendirilmiş olup %21 oranına sahiptir.

Tablo 28. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerde Oy Verilen Partiler

Partiler	Çalışan Kadınlar		Ev Kadınları		Tüm Kadınlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Adalet ve Kalkınma Partisi	76	30,4	137	54,8	213	42,6
Büyük Birlik Partisi	1	0,4	0	0	1	0,2
Cumhuriyet Halk Partisi	52	20,8	18	7,2	70	14,0
Demokrat Parti	8	3,2	16	6,4	24	4,8
Demokratik Sol Parti	0	0	0	0	0	0
Demokratik Toplum Partisi	0	0	1	0,4	1	0,2
Genç Parti	2	0,8	1	0,4	3	0,6
Milliyetçi Hareket Partisi	50	20,0	27	10,8	77	15,4
Özgürlük ve Dayanışma Partisi	0	0	0	0	0	0
Saadet Partisi	2	0,8	4	1,6	6	1,2
Diğer	59	23,6	46	18,4	105	21,0
Toplam	250	100,0	250	100,0	500	100,0

$\chi^2: 48.130$, $df: 8$, $p:0,00$

22 Temmuz 2007 genel seçimlerde çalışan kadınların %30.4'ü AKP oy verdiğini söylemiş, ikinci olarak %20.8 ile CHP'ye, üçüncü en yüksek oranla da %20 ile de MHP'ye oy verdiğini söylemiştir. Bunları sırasıyla %3.2 ile Demokrat Parti, %0.8 ile Saadet Partisi ve Genç Parti ve %0.4 ile BBP'si takip etmiştir.

Ev kadınlarının %54.8'i AKP'ye oy verirken, %10.8'i MHP ye %7.2'de CHP'ye oy vermiştir. Bunları %1.6 ile Saadet Partisi, %0.4 ile GP ve Demokratik Toplum Partisi izlemiştir. "Diğerleri" grubunda yer alan başka partilere ve bağımsız adaylara oy veren bunun yanında oy verdiği partiyi söylemek istemeyenlerin oranı çalışan kadınlarda %23.6, ev kadınlarında ise %18.4'dür.

DSP, 2007 genel seçimlerde CHP'nin çatısı altında seçimlere girdi. ÖDP, DTP ve BBP ise bağımsız adaylarla seçime girdiler. Seçimlerden sonra siyasi partilere geçtiler.

Çalışan kadınlar ve ev kadınlarının oy verdikleri partiler arasında da fark vardır. Ev kadınlarının %54.8 gibi çok büyük bir çoğunluğu, çalışan kadınların ise

%30.4'ü ise AKP'ye oy vermiştir. Bu oranlar bile ev kadınlarının çalışan kadınlara oranla daha fazla sağ partilere özellikle muhafazakar bir partiyi tercih ettiklerini göstermektedir.

Çalışan kadınlar ikinci olarak %20.8 ile CHP'ye oy vermiştir. Ev kadınlarının ise %7.2'si CHP'ye oy vermiştir. Bu oranlar çalışan kadınların, ev kadınların göre daha sosyal demokrat partileri tercih ettiklerini göstermektedir.

CHP'de olduğu gibi MHP'de de ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında ayrışma belirgindir. Çalışan kadınların %20'si MHP'ye oy verirken ev kadınlarının sadece %10.8'i MHP'ye oy vermiştir.

Isparta'da Doğru Yol Partisinin devamı olan Demokrat Partide ev kadınları ve çalışan kadınlardan oy alan dördüncü partidir. Ev kadınlarının %6.4'ü, çalışan kadınların %3.2'si DP'ye oy vermiştir.

Oy verilen partilerin sonuçlarına göre ev kadınlarının daha muhafazakar partiyi tercih ettikleri, çalışan kadınlara göre dinin etkisine daha açık oldukları görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde Isparta İl merkezinde yapılan alan araştırması sonucu elde edilen verilerin sonucunda ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında siyasal davranış ve siyasal katılma düzeyleri arasında öne sürülen hipotezlerle ilgili analizlere yer verilecektir.

1. Ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal katılma düzeyleri arasında farklar vardır.

Ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında siyasal davranışlarında farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışan kadınların ileri düzeyde siyasal konulara ilgisi oranı %9.2 iken, ev kadınlarının siyasal konulara ilgisi oranı %7.2'dir. Ev kadınlarının ilgi düzeyi daha azdır (Tablo 17). Kadınların siyasal ilgileri konusundaki hipotez doğrulanmamıştır (χ^2 : 9,555, df: 7, p: 0,21). Ancak, çalışan kadınların siyasal ilgi seviyesinin yüksek olmasına rağmen aktif olarak yapılan siyasi faaliyetlerde çalışan kadınların sayısı ev kadınlarınkine göre düşüktür. Ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal tutumlarının yönlerinde de farklar bulunmaktadır. Çalışan kadınlar daha sosyal demokrat veya milliyetçi iken ev kadınları İslamcı, muhafazakar ve milliyetçi olarak kendilerini tanımlamaktadır (Tablo 27). (χ^2 : 69,478, df: 7, p:0,00). Kadınların bu görüşlerinin yönünde farklar olması ev kadınlarının çalışan kadınlara göre daha dindar olmaları, birincil grup dışındaki kişilerle çok fazla ilişkilerinin olmaması, eğitim seviyelerinin çalışanlara göre daha düşük olması gibi faktörler etkili olmaktadır. Ev kadınlarının siyasi görüşlerinin etkilendiği kişilerle çalışan kadınların siyasi görüşünü etkileyen kişiler ve faktörler arasında da fark vardır (Tablo 19). Ev kadınlarının %16'sının siyasi görüşlerini eşi etkilerken, çalışan kadınların %2.8'inin siyasi görüşlerini eşi etkilemektedir. Ev kadınlarının eşinden etkilenenlerin sayısının fazla olması, siyasi konularda bilgisi bulunmayan kadının birinci derece bilgi kaynağı eşi olması nedeniyledir. Çalışan kadınların eğitim seviyeleri yüksek olduğu ve ikinci grup kişilerle de sürekli ilişki içinde bulunduğu için siyasi görüşlerinde eşinin etkisi çok az olmaktadır. Yine Tablo 19'a göre ev kadınlarının siyasi görüşlerini %3.2'sinin din unsuru belirlerken çalışan kadınların siyasi görüşlerini din unsuru etkilememektedir. Hipotez bu konular açısından doğrudur. (χ^2 : 57.895, df: 10, p:0,00).

2. Çalışan kadınlar daha çok gösteri, miting, partide görev alma gibi yollarla aktif olarak siyasete katılırken, ev kadınlarının siyasete katılımı daha çok oy verme ile sınırlı olmaktadır.

Bu hipotezin Isparta şehir merkezinde yapılan anket sonuçlarına göre tam olarak doğrulandığı söylenemez. Çalışan kadınların siyasi konulara ilgisi daha fazla iken; aktif siyasi katılımında ev kadınlarının sayısı çalışan kadınlarınkine göre fazladır (Tablo 13). Başka bir ifadeyle ev kadınlarının bu konuya gösterdikleri olumlu tepki çalışan kadınlardan daha azdır.

Bununla birlikte aynı tablodan diğer seçenekler incelendiğinde aktif siyasete katılım bakımından ev kadınlarının daha olumlu düşündükleri görülecektir. Örneğin partinin kadın kollarına üye oldum ve aktif olarak çalıştım diyen ev kadınlarının oranı %3.6 iken bu oran çalışan kadınlarda %2.4 olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı şekilde seçim toplantılarına katıldım diyen ev kadınlarının oranı %2 iken çalışan kadınların oranı %0.4 olmuştur.

Elde veriler değerlendirildiğinde Isparta şehir merkezinde yaşayan kadınların aktif siyasete katılım konusunda ev kadınların biraz daha önde olduğu görülmektedir. Bunun yanında çalışan kadınlar ankete verdikleri cevaplarda biraz daha çekingen olduklarını ortaya koymuşlardır. Çalıştıkları ortamda siyasetle fazla ilgilenmediklerini göstermek istemişlerdir. Çalıştıkları kişilerle ters düşmemek bunda etkili olmuş olabilir. Ayrıca isim alınmamasına rağmen kendilerine sorulan sorular karşısında çekindikleri görülmüştür. Bunların daha ötesinde çalışan kadınların çoğunluğunun kamu kuruluşlarında memur olarak yer aldıklarından siyasete katılımlarının yasak olması çalışan kadınların aktif katılımlarının önündeki temel engeldir. Kadınların siyasal katılım düzeyi çok düşük olduğu için bu hipotez doğrulanmamıştır. (x^2 : 5.333, df: 6, p: 0,50 ve x^2 : 9.555, df: 7, p: 0,21)

3. Evli kadınlar genelde eşleri ile aynı siyasi görüşü benimseyip aynı partiye oy verirken, çalışan kadınlar eşlerinden görece daha bağımsız oy vermektedirler.

Tablo 14'ünden açıkça ortaya koyduğu gibi bu hipotez doğrudur. Eşiyle aynı partiye oy veren çalışan kadınların oranı %26.8, vermeyenlerinki %73.2 olmasına rağmen ev kadınlarında eşiyle aynı partiye oy verenlerin oranı %51.6 ve eşiyle aynı partiye oy vermeyenlerin oranı %48.4'dür. bu rakamlardan seçimlerde oy

vermek üzere siyasi tercihlerini yapacak olan kadınlardan ev kadınları eşlerine daha bağımlı, çalışan kadınların ise daha bağımsız hareket ettikleri sonucuna varılabilir. Eşi ile aynı partiye oy veren kadınların genelde eşlerinin görüşü doğrultusunda, eşinin oy verdiği partiye oy vermektedir. Bu hipotez doğrulanmıştır. (χ^2 : 32.257,df: 1, p: 0,00)

4. Ev kadınları muhafazakar partileri daha çok desteklerken, çalışan kadınlar sosyal demokrat partileri ev kadınlara göre daha çok desteklemektedirler.

Bu hipotez doğrulanmıştır. Ancak bazı tablolar incelenince bu konunun daha detaylı olarak ele alınması gerektiği sonucuna varılabilir. Bu sonuçlara çalışan kadınlar ve ev kadınları açısından bakılırsa; ev kadınların %19.2'si İslamcı, %6'sı muhafazakar, %20.4'ü milliyetçi olduğunu söylemiş, sosyal demokrasi görüşüne sahip olanların oranı %10.8'dur. Çalışan kadınlarda ise durum biraz daha farklıdır. Çalışan kadınların %32'si milliyetçi olduğunu söylerken, %24'ü sosyal demokrat, %7.2'si muhafazakarlık ve çalışan kadınlardan sadece %4'ü İslamcı olduğunu belirtmiştir. Muhafazakarlık kavramı yeni bir kavram olduğu için kadınlar tarafından çok bilinmemektedir. Muhafazakarlık kavramı çok bilinmediği için iki kadın grubu arasında bir fark olmadığı için hipotez test edilememiştir.

Muhafazakar olduğunu söyleyen ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında oranları birbirine yakınken; İslamcı ideolojisine sahip çalışan kadınların oranı ev kadınlarıninkine göre azdır. Ev kadınlarından liberalizm ve sol ideolojilere yakın komünizm, sosyalizm görüşü bulunmamaktadır. Çalışan kadınlarda bu üç görüşe sahip olanların oranı %5.6'dır. (χ^2 : 69.478, df: 7, p: 0,00)

5. Ev kadınları ile çalışan kadınlar; kadınların siyasal alanda yer almamasının, parlamentoda az temsil edilmesinin nedenleri hakkında aynı görüşe sahip değillerdir.

Kadınların siyasal alanda yer almamasının nedenleri hakkında ev kadınları ile çalışan kadınların görüşleri arasında bazı konularda fark, bazılarında da örtüşme vardır. Çünkü elde edilen veriler değerlendirildiğinde oluşan yüzdeler arasında büyük farklar yoktur. Ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında en büyük fark oranı çalışan kadınların %49.2'si ve ev kadınlarının %40'ı kadınların mecliste temsil edilmesi önündeki en büyük engeli kadınların eğitimsizliği ve ekonomik

özgürlüklerinin olmamasını söylemektedir. Çalışan kadınlarda bu seçeneği söyleyenlerin oranı ev kadınlarınkine %9.2 gibi büyük bir oranla fazladır. Bunun sebebi çalışan kadınların %58.2'sinin üniversite ve üzeri mezuniyetinin olmasıyla eğitimin öneminin farkına varmaları ve eğitim ile ekonomik gelirinin doğru orantılı olmasının farkında daha çok olmalarıdır. Diğer seçeneklerde çalışan kadınlarda “erkekler kadınların meclise girmesini engelliyor” diyenlerin oranı %12.4 ve “siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi” diyenler %13.2'lik bir orana sahipken, ev kadınlarının %10'u “erkekler kadınların meclise girmesini engelliyor” derken, %8.8'i “siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi” demiştir. Ki kare testinin verileri sonucuna göre bu hipotez doğrulanmıştır. (χ^2 : 18.819, df: 6, p: 0,00)

6. Çalışan kadınların, ev kadınlarına göre sivil toplum kuruluşlarına üyeliği daha fazladır.

Sivil toplum kuruluşlarına üyelik gönüllü bir şekilde girilen örgütlenme olup bireyin üyelik sonrasında siyasal katılma davranış düzeylerinin yükseldiği bilinmektedir.

Anket sonuçlarına elde edilen veriler değerlendirildiğinde çalışan kadınların ev kadınlarına göre sivil toplum kuruluşu olarak değerlendirilen dernek, sendika, vakıf gibi kuruluşlara üyeliği daha fazladır.

Öne sürülen hipotezin doğruluğunu Tablo 10'da verilen rakamlar açıkça göstermektedir. Isparta şehir merkezinde anketin yapıldığı kadınların ancak % 13.8'i sivil toplum kuruluşlarından birine üyeyim cevabı vermiştir. Çalışan kadınlar herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz sorusuna %24.4 ile evet cevabı verirken, ev kadınlarında bu oran sadece %3.2 olarak gerçekleşmiştir. (χ^2 : 47.228, df: 1, p: 0,00)

7. Ev kadınları parti liderine göre parti tercihini çalışan kadınlara göre daha çok yaparken, çalışan kadınlar partilerini, parti programı ve ideolojisine göre ev kadınlarına nispetle daha çok belirlemektedirler.

Bir partiyi tercih ederken, ev kadınlarının %58.4'ü ve çalışan kadınların %40'ı partiyi tercih etmesindeki en önemli faktörün ülkeye yararlı olmasını belirtmişlerdir. Çalışan kadınların büyük bir oranı %36'sı, ev kadınlarının %17.2'si parti tercihinde partinin programı ve ideolojisine bakmaktadır. Çalışan kadınların parti tercihinde partinin programı ve ideolojisine göre partiyi seçenlerin oranının

fazla olması hipotezimizin doğruluğu kanıtlamaktadır. Ancak kadınların partiyi seçerken ev kadınlarının parti liderine göre partiyi tercih ettikleri Tablo 15'deki verilere göre oranı düşüktür. Ev kadınlarının %8.4'ü, çalışan kadınların %6.8'i partiyi seçerken liderine göre seçtiklerini söylemişlerdir. Ancak deneklere en beğendikleri lideri sorduğumuzda, kadınların parti tercih ederken liderine baktıkları tespit edilmiştir. Hipotezimiz doğrulanmıştır. (x^2 : 29.506, df: 5, p: 0,00)

8.Ev kadınları siyasi partiye üye ise partinin kadın kollarında yer almakta, partinin yönetim kadrosunda yer almamaktadır. Çalışan kadınlar ise, siyasi partiye üye ise partide aktif olarak çalışmakta ve partinin üst kademelerinde yer almaktadırlar.

Araştırmamız sonucu ev kadınlarının %6.4'ü, çalışan kadınların %4.4'ü herhangi bir partiye üyedir (Tablo 11). Bu üyelerin dağılımı çalışan kadınların %1.6'sı, ev kadınlarının %2.8'i sadece üyedir. Çalışan kadınların %2.8'i, ev kadınlarının %3.6'sı partiye üye olup çeşitli görevlerde yer almaktadır (Tablo 12). Ayrıca kadınlara sorulan diğer bir soru ile de çalışan kadınların %2.4'ü, ev kadınlarının %3.6'sı herhangi bir partinin kadın kollarına üye olup aktif olarak çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu üç soruda da ev kadınlarının oranı çalışan kadınlara göre daha fazladır. Ev kadınları partilerin kadın kollarında daha çok çalışmaktadırlar. Bu hipotezimiz doğrulanmamıştır. (x^2 : 0.979, df: 1, p: 0,32), (x^2 : 1.121, df: 2, p:0,57) ve (x^2 : 5.333, df: 6, p: 0,50)

9.Ev kadınları siyasete özel bir ilgi göstermezken, çalışan kadınların siyasete ilgi düzeyleri daha fazladır.

Kadınların şimdiye kadar yaptıkları siyasal faaliyetlerini sorduğumuzda ev kadınlarının yaptıkları ileri düzeydeki siyasal katılma faaliyetleri oranı %11.6, çalışan kadınlarda %9.6'dır. Çalışan kadınların siyasal ilgileri daha yüksek olmasına rağmen ev kadınlarının aktif siyasal katılımı daha fazladır. (x^2 : 5.333, df: 6, p: 0,50)

Siyasi konulara özel bir ilgisi olmayan ev kadınlarının oranı %40.8, çalışan kadınların oranı ise %32.8'dir. Siyasal ilgisinin sadece oy verme ile sınırlı olduğunu söyleyen ev kadınlarının oranı %21.2 iken çalışan kadınlarda bu oran %17.6'dır. İki kadın grubunda bu oranlar arasında fark varken yine ileri düzeyde siyasi konularla ilgilenen çalışan kadınların oranı %9.2 iken, ev kadınlarında bu oran %7.2'dir. Bu hipotezimiz doğrulanmamıştır. (x^2 : 9.555, df: 7, p: 0,21)

10. Çalışan kadınlar; kadınların siyasetle ilgilenmesini ev kadınlarına göre daha olumlu karşılamaktadır.

Ev kadınları ve çalışan kadınlara sorulan iki soru ile bu hipotez test edilmeye çalışılmıştır. Kadınların siyasal ilgi düzeyi ne olmalı sorusuna (Tablo 18) ev kadınlarının %9.6'sı, çalışan kadınların %2.8'i "kadınlar siyasetle hiç ilgilenmemeli" demişlerdir. (χ^2 : 32.008, df: 5, p: 0,00) Ayrıca sorulan diğer (tablo 21), "kadınlar da erkekler gibi siyasetle ilgilenmeli mi" sorusuna ev kadınlarının %11.2'si, çalışan kadınların %3.6'sı "kadınların siyasetle ilgilenmemesi" cevabını vermişlerdir. Siyaseti erkeklerin yapması gerektiğini, kadının yerinin evi ve ailesi olduğunu söylemişlerdir. Bu hipotezimizde doğrulanmıştır. (χ^2 : 11.182, df: 2, p:0,00)

Sonuç olarak çalışmamız sonucu ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında var olduğu düşünülen siyasal davranış farklılıkları alan araştırması sonucu bilimsel temele oturtulmuştur. Çalışan kadınların siyasal ilgisinin ve siyasal bilgisinin ev kadınlarına göre daha fazla olduğunu buna karşın partilerin kadın kollarında siyaset yapan kadınların daha çok ev kadınları olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde ataerkil toplum yapısından dolayı çalışan kadınlar, herhangi bir işte çalışmalarına rağmen toplumun kadına ait gördüğü ev içi rollerinin devam etmesi ile çifte sorumlulukları nedeniyle aktif siyasal katılımları düşüktür. Bu iki kadın grubu arasındaki ortaya çıkan farkların ileride yapılacak daha derin çalışmalara bir ilk adım olmasını dilemekteyim.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ALKAN, Türker, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Gündoğan Basım Yayın Dağıtım, Ankara, 1989.

BALCI, Ali, **Sosyal Bilimlerde Araştırma**, Pegem A Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2005.

Başbakanlık KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi**, Ankara, 2001.

Başbakanlık KSSGM, **Türkiye’de Kadın 2001**, Can Matbaacılık, Ankara, 2001.

BAYKAL, Deniz, **Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi**, Ankara Üniversitesi SBF Yayın No: 302, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.

BELE, Tansu, **Kadın Yazın Siyasa**, Pencere Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2001.

BERKTAY, Fatmagül, **Kadın Olmak yaşamak yazmak**, Pencere Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1998.

BERKTAY, Fatmagül, **Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar**, KA-DER Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2004.

BOCK, Gisela, **Avrupa’da Kadınlar Tarihi**, Çeviren Zehra AKSU YILMAZER, Literatür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2004.

ÇAKIR, Serpil, **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1996.

ÇAM, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 2002.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2000.

DAVER, Bülent, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 1993.

DOĞRAMACI, Emel, **Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1992.

DUBY, Georges, **Kadınların Tarihi I: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005.

DURSUN, Davut, **Siyaset Bilimi**, Beta Basım, 3. Bası, İstanbul, 2006.

ERDER, Necat, **Türkiye’de Siyasi Partilerin Yandaş/Seçmen Profili (1994-2002)**, Türkiye Sosyal Ekonomik Araştırmalar Vakfı Yayınları (TÜSES), 1. Baskı, İstanbul, 2002.

GÜLMEN, Yüksel, **Türk Seçmen Davranışında Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü 1960-1970**, Güryay Matbaacılık, İstanbul, 1979.

KALAYCIOĞLU, Ersin, **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1984.

KALAYCIOĞLU, Ersin, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No: 10, İstanbul, 1983.

KALENDER, Ahmet, **Siyasal İletişim Seçmenler ve İkna Stratejileri**, Çizgi Kitabevi, 2. Baskı, Konya, 2005.

KAPANİ, Münici, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınları, 15. Basım, Ankara, 2003.

KAPLAN, Leyla, **Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998.

KIŞLALI, Ahmet Taner, **Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Kitabevi, 6. Baskı, Ankara, 2003.

KIŞLALI, Ahmet Taner, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi, 11. Baskı, Ankara, 2005.

KIZILKAYA, Hüseyin, **Anasoyluluktan Günümüze Kadın**, İlya Yayınevi, 1. Baskı, İzmir, 2004.

KOÇ, Esra, KAYA, Ayşegül, **Kadının El Kitabı Yasalardaki Haklarımız**, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınları, İstanbul, 2006.

KORAY, Meryem, **Türkiye’de Kadınlar**, TÜSES, 1995.

- KURNAZ, Şefika, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1997.
- KURNAZ, Şefika, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1996.
- MACKİNNON, Catharine A., **Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru**, Çeviren Türkan YÖNEY, Sabir YÜCESOY, Metis Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2003.
- MİCHEL, Andree, **Feminizm**, Çeviren Şirin TEKELİ, İletişim Yayınları.
- NIE, Norman H., VERBA, Sidney, CONVERSE, Philip E., **Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı**, Çeviren TURAN, İlter, KARAMUSTAFAOĞLU, Tunçer, Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara, 1989.
- NURİ, Celal, **Kadınlarımız**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1993.
- OZANKAYA, Özer, **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara Üniversitesi, SBF Yayınları No: 403, 2. Basım, Ankara, 1977.
- ÖZBUDUN, Ergun, **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, No: 363, Ankara, 1975.
- ÖZTEKİN, Ali, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2003.
- SAUTET, Marc, **Kadınların Özgürleşmesi Üzerine**, Çeviren Selcan SERDAROĞLU, Telos Yayıncılık 1. Basım, İstanbul, 1998.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, Ankara, 2001.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban, **Türkiye’de İdeolojik ve Sosyoekonomik Grupların Siyasal Düşünce Kalıpları**, Asil Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2007.
- ŞENTÜRK, Hulusi, **Seçmenin DNA’sı**, Okutan Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2008.
- ŞİŞMAN, Nazife, **Global Konferanslarda Kadın Politikaları**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- TATAR, Taner, **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- TEKELİ, Şirin **Kadınlar İçin Yazılar**, Alan Yayıncılık, İstanbul 1988.

TEKELİ, Şirin, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1981.

TEKELİ, Şirin, KORAY, Meryem, **Devlet-Kadın-Siyaset**, TÜSES, Ankara 1991.

TOPRAK, Binnaz, **2. Kadın Devrimi**, European Stability Initiative, Berlin- İstanbul 2007.

TURAN, İlter, “Türkiyede Siyasal Kültürün Oluşumu”, **Türkiyede Politik Değişim ve Modernleşme**, Editör Ersin Kalaycıoğlu, Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Basım, İstanbul, 2000.

TURAN, İlter, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 1996.

TÜRKKAHRAMAN, Mimar, **Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme Siyasal Sembolizm**, Birey Yayıncılık, 1. Baskı, 2000.

TÜRKÖNE, Mümtaz’er, **Siyaset**, Lotus Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2003.

UYSAL, Birkan, **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, TODAİE, Ankara, 1984.

YARAMAN, Ayşegül, **Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili**, Bağlam Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, 1999.

Makaleler

ABADAN UNAT, Nermin, “Toplumsal Değişme ve Türk Kadını, **Türk Toplumunda Kadın**, Derleyen: Nermin ABADAN UNAT, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1979.

ABADAN UNAT, Nermin, “Türkiye’de Kadının Hareketleri ve Küreselleşme”, **Aydınlanmanın Kadınları**, Yay. Haz. Necla ARAT, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998.

ABADAN, Nermin, YÜCEKÖK, Ahmet, “1961-1065 Seçimlerinde Büyük Şehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışları”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 21, Sayı 4, 1966.

ARAT, Yeşim, “Refah Partisi Hanım Komisyonları”, **Bilanço 1923-1998 Cilt 2**, Yay. Haz. Zeynep RONA, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.

ARAT, Yeşim, “Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Üzerine Gözlemler”, **Kadın ve Sosyoekonomik Gelişme**, KSSGM, 1991.

ARIN, Tülay, ERGİN, Berin, “Türkiye’de Sosyal Güvence ve Kadın: Yasal Çerçeve ve Uygulama”, **Aydınlanmanın Kadınları**, Yay. Haz. Necla ARAT, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998.

AYATA, Ayşe Güneş, “Laiklik Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın ve Siyaset” **75 Yılda Kadın ve Erkekler**, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.

AYATA, Ayşe Güneş, “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Yay. Haz. Şirin TEKELİ, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1995.

AYATA, Ayşe Güneş, “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılma Sürecinde Değişmeler”, **Kadın ve Sosyoekonomik Gelişme**, KSSGM, 1991.

ÇAKIR, Serpil, “Türkiye’de Kadın Tarihi Yazmak”, **Kadın Araştırmalarında Yöntem**, Derleyen: Serpil ÇAKIR, Necla AKGÖKÇE, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1995.

DUC, Nicole Arnaud, “Hukukun Çelişkileri”, **Kadınların Tarihi IV: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005.

ERASLAN, Sibel, “Refahlı Kadın Tecrübesi”, **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü**, Editör: Yıldız RAMAZANOĞLU, Pınar Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

ERGAS, Yasmine, “1970’lerin Feminizmleri”, **Kadınların Tarihi V: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005.

ERGİL, Gül, “Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Kadınlara İlişkin Siyasalar ve Dolaylı Sonuçları”, **Türk Toplumunda Kadın**, Derleyen Nermin ABADAN UNAT, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1979.

GODİNEAU, Dominique, “Özgürlüğün Kızları ve Devrimci Vatandaşlar”, **Kadınların Tarihi IV: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005.

GÜZ, Nurettin, “Siyasal Tercihleri Belirlemede Kitle İletişim Araçlarının Rolü”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 1, Ankara, Mart 1995.

İLKKARACAN, İpek, “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı”, **75.Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, “Türkiye’de Kadının Statüsü: Kültürler Arası Perspektifler” **75 yılda Kadınlar ve Erkekler**, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.

KARDAM, Filiz, TOKGÖZ, Gülay, “Cumhuriyet’ten Günümüze Çalışma Yaşamı ve Kadınlar: Ayrımcılığın Değişen Boyutlarıyla”, **Bilanço 1923-1998 Cilt 2**, Yay. Haz. Zeynep RONA, Tarih Vakfı yayınları, İstanbul, 2004.

KIRKPINAR, Leyla, “Türkiye’deki Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın” **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.

KIŞLALI, Ahmet Taner, “Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etmeleri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 31, Sayı 1-4, Ankara, 1976.

KORAY, Meryem, “Kadın-Siyaset-Kota”, **Türkiye’de Kadın Olgusu**, Yay. Haz. Necla ARAT, Say Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1992.

KURTOĞLU, Ayşenur, “Tanzimat Dönemi İlk Kadın Yayınında Dinin Yer Alış Biçimleri”, **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü**, Editör Yıldız RAMAZANOĞLU, Pınar Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

KÜMBETOĞLU, Belkıs, “Gizli İşçiler: Kadınlar ve Bir Alan Araştırması”, **Kadın Araştırmalarında Yöntem**, Derleyen Serpil ÇAKIR, Necla AKGÖKÇE, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1995.

LAGRAVE, Rose- Marie, “Denetimli Bir Özgürleşme”, **Kadınların Tarihi V: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Editor: Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005.

MİNİBAŞ, Türkel, “Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu”, **Kadın Gerçeklikleri**, Der. Necla ARAT, Say Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1996.

MİNİBAŞ, Türkel, “Türkiye’nin Kalkınma Sürecinde Kadın İşgücü”, Aydınlanmanın Kadınları, Yay. Haz. Necla ARAT, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998.

OZANKAYA, Özer, “Köyde Toplumsal Yapı Ve Siyasal Kültür”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Mart 1971, Ankara.

ÖNER, Şerif, ”Kentleşme ve Modernleşmenin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi”, **Türk İdare Dergisi**, Cilt 70, Sayı 420, Eylül 1998.

ÖZER, İnan, “Toplumsallaşma Sürecinin Siyasal Boyutu, Siyasal Katılma Ve Kentleşme”, **Hacettepe Üniversitesi, İİBF. Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1-2, 1988, Ankara.

ÖZÜERMAN, Tülay, ÜÇDOĞRUK, Şenay, “Siyaset Dersi Alan Öğrencilerin Siyasal Davranış Değişimine İlişkin Araştırma- Üniversite Eğitiminin Siyasallaşmaya Etkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1, İzmir, 1994.

SOHN, Ann- Marie, “Fransa ve İngiltere’de İki Savaş Arası dönem”, **Kadınların Tarihi V: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Editor Georges DUBY, Micheller PERROT, Çeviren Ahmet FETHİ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2005.

TANSİ, Deniz, “Kadınların Siyasal Temsili ve Katılımı ” **Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma Cilt 3**, Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004.

TOKGÖZ, Oya, “Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 33, Sayı 3-4, Ankara, 1978.

YÜCEKÖK, Ahmet, “Üst Yapı Olarak Siyasal Davranış” **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 24, Sayı 4, 1969.

Tezler

ALPAN, Ahmet Lütfi, **Türkiyede Siyasal Katılım: Sivas Örneği**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000.

GÜMÜŞ, Burak, **Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006.

İĞCİ, Ayşen, **Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliliğinin Siyasal Katılma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Isparta Örnek Olayı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2008.

KARAMAN, Ayşe Nur, **Kentte Katılma Davranışı ve Ankara Örneği**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998.

KİRİŞ, Hakan, **Köy ve Kent Ayrımının Seçmen Davranışının Şekillenmesine Etkisi Isparta Kenti ve Köyleri Örnekolay Araştırması**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005.

İnternet Kaynakları

1. Abdullah ÖZKAN, “Küreselleşme Sürecinde Medya ve Siyaset”, **Siyasal İletişim Enstitüsü**,
<http://www.siyasaliletisim.org/index.php/ariv/makale/325-kuereselleme-suerecinde-medya-ve-siyaset.html>, (26.06.2008).
2. 883sayılı.ysk.kararı,
<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2002secim/gumrukdahil/gumrukdahil.htm>,
09.11.2002.

3. 26598sayılı.Resmi.Gazete,30.07.2007,
<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/07/20070730m1.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/07/20070730m1.htm>
4. <http://www.haberler.com/muhendisler-ve-avukatlar-meclisi-haberi/>,
(24.07.2007).
5. <http://www.byegm.gov.tr/hukumetler/60hukumet/gorev-dagilimi.htm>.
6. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id=11.
7. Başbakanlı KSGM, Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın, Ankara, 2008.
<http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/kararalma.pdf>.
8. Başbakanlık KSGM, **Türkiye’de Kadının Durumu**, Ankara, 2009. İnternet Uzantısı <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/tr%20de%20kadinin%20durumu.doc>
9. Binnaz TOPRAK, “Siyaset, Üst Yönetim, İş Yaşamına Katılmayan Kadınlar”, **Görüş Dergisi**, Sayı:59, Haziran 2004. İnternet Uzantısı, <http://www.tusiad.org/yayin/gorus/59/11.pdf>.

EK – 1: ANKET FORMU

Bu anket, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütmekte olduğum “ **Ev Kadınları ve Çalışan Kadınlar Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları: Isparta Örnek Olay Araştırması**” isimli Yüksek Lisans tez çalışmamda veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara adınızı soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Verdiğiniz cevaplar bilimsel amaçlar dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Katıldığınız için teşekkür ederim.

Nazlı TEKİN

1. Yaşınız.

1() 18-25 2() 26-37 3() 38-50 4() 51 ve üzeri

2. Hayatınızı en çok aşağıdaki yerleşim birimlerinden hangisinde geçirdiniz?

1() Köy / Kasaba 2() İlçe 3() Şehir Merkezi

3. Eğitim durumunuz nedir?

1 () Okuma yazma bilmiyorum 4 () Lise mezunu 7 () Doktora
2 () İlkokul mezunu 5 () Üniversite mezunu
3 () Ortaokul mezunu 6 () Yüksek lisans

4. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

1() Evet 2() Hayır

5. Mesleğiniz.

1() Memur 5 () Öğrenci 9 () Ev hanımı
2() İşçi (sigortalı) 6 () Çiftçi 10 () Diğer...
3() İşçi (sigortasız) 7 () Esnaf
4() Emekli 8 () Serbest meslek (avukat, doktor, mühendis vb.)

6. Eğer çalışıyorsanız aylık geliriniz ne kadardır?

1() 750 TL'den az 2() 751-1750 TL 3() 1751-3000 TL 4() 3001 TL ve üzeri

7. Medeni durumunuz.

1() Evli 2() Bekar 3() Dul

8. Kaç tane çocuğunuz var?

1() Bir 2() İki 3() Üç 4() Dört 5() Dörtten fazla 6() Yok

9. Dernek, vakıf, sendika v.b. kuruluşlara üyeliğiniz var mı?

1 () Evet 2 () Hayır

10. Herhangi bir siyasi partiye üye misiniz?

1 () Evet 2() Hayır

11. Herhangi bir siyasi partiye üye iseniz partideki konumunuz nedir?

1 () Sadece üyeyim 2() Üyeyim ve çeşitli görevlerde yer alıyorum

12. Şimdiye kadar hangi siyasi faaliyetlerde bulundunuz?

- 1 () Gösteri yürüyüşlerine ve mitinglere katıldım
- 2 () Partinin kadın kollarına üye oldum ve aktif olarak çalıştım
- 3 () Seçim toplantılarına katıldım
- 4 () Partiye üye toplamak için seçim öncesi ev ziyaretlerinde bulundum
- 5 () Partiye yardım toplama faaliyetlerinde bulundum
- 6 () Partiye üye oldum
- 7 () Hiç birini yapmadım
- 8 () Diğer...

13. Eşinizin ya da ailenizin oy verdiği partiye mi oy verirsiniz?

- 1 () Evet
- 2 () Hayır

14. Tercih ettiğiniz partiyi seçmenizdeki en önemli faktör nedir?

- 1 () Ailemde gelenek olduğu için
- 2 () Ülkeme yarar sağladığı için
- 3 () Liderini beğendiğim için
- 4 () Partinin programı ve ideolojisi görüşlerimi yansıttığı için
- 5 () Adaylarını beğendiğim için
- 6 () Diğer...

15. Siyasi konuları en çok kimlerle konuşursunuz?

- 1 () Ailemle
- 2 () Arkadaşlarımla
- 3 () Eşimle
- 4 () Komşularıyla
- 5 () İş arkadaşlarımla
- 6 () Hiç kimseyle konuşmam
- 7 () Parti üyeleriyle
- 8 () Diğer...

16. Siyasal konulara ne derece ilgi duyuyorsunuz? (Size en uygun seçeneği işaretleyiniz.)

- 1 () Özel bir ilgim yok
- 2 () Siyasal görevlere aday olurum
- 3 () Her fırsatta ilgilenirim
- 4 () Politikası kendi görüşüme uygun bir partinin kadın kollarında çalışırım
- 5 () Sadece oy veririm
- 6 () Gazete, dergi, TV ve radyodaki siyasi haberleri takip ederim
- 7 () Arkadaş çevremle siyasi konularda sohbet ederim
- 8 () Siyasi partiye üyeyim ve aktif görev üstleniyorum

17. Sizce kadınların siyasal ilgi düzeyi ne olmalı?

- 1 () Sadece oy kullanmalı
2 () Mitinglere ve gösterilere katılmalı
3 () Aday olmalı
4 () Partiye üye olup siyasette aktif olmalı
5 () Hiç ilgilenmemeli
6 () Fikrim yok

18. Siyasi görüşlerinizi en çok kim ya da neler etkiler?

- 1 () Eşim
2 () Arkadaşlarım
3 () Anne, baba ve aile büyüklerim
4 () Kitle iletişim araçlarının (TV, radyo) haberleri
5 () Üye olduğum dernek ve örgütler
6 () Gazete, dergi ve kitap gibi yayınlar
7 () Siyasi partilerin çalışmaları
8 () Din unsuru
9 () Mensup olduğum cemaat ve örgüt
10 () Partinin programında kadın haklarına verdiği önem
11 () Hiç kimse siyasi görüşümü etkilemez kendi görüşümü kendim belirlerim
12 () Diğer...

19. 2007 genel seçimlerinde meclise 50 kadın milletvekilin girmesini nasıl karşılıyorsunuz?

- 1 () Olumlu karşılıyorum daha demokratik ortam sağlar
2 () Olumlu karşılıyorum fakat kadınlar daha fazla temsil edilmeli
3 () Olumsuz karşılıyorum kadınlar siyasetle ilgilenmemeli
4 () Diğer...

20. Kadınlarda, erkekler gibi siyasetle ilgilenmeli midir?

- 1 () Evet 2 () Hayır 3 () Fikrim yok

21. Kadınların mecliste az temsil edilmesinin temel nedeni nedir?

- 1 () Erkekler, kadınların meclise girmesini engelliyor
2 () Ülkenin az gelişmiş olması
3 () Hukuki düzenlemelerin eksikliği
4 () Kadınların eğitimsizliği ve ekonomik özgürlüklerinin olmaması
5 () Siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi
6 () Yanlış dini inançlar
7 () Diğer...

22. Evlilik ve çocuğun kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktörler olduğunu düşünüyor musunuz?

- 1 () Evet 2 () Hayır 3 () Fikrim yok

23. Sizce politikayla uğraşmak ne kadar önemlidir?

- 1 () Çok önemli 3 () Az önemli 5 () Fikrim yok
2 () Önemli 4 () Önemsiz

24. Aktif siyasetteki en beğendiğiniz lider kimdir? (Alfabetik sıraya göre yazılmıştır.)

- 1 () Ahmet Türk 5 () Mehmet Ufuk Uras 9 () Süleyman Soylu
2 () Cem Uzan 6 () Muhsin Yazıcıoğlu 10 () Zeki Sezer
3 () Deniz Baykal 7 () Numan Kurtulmuş 11 () Diğer...
4 () Devlet Bahçeli 8 () Recep Tayyip Erdoğan

25. Sizce Türkiye'nin en önemli sorunu nedir?

- 1 () Demokratikleşme ve insan hakları 7 () İnanç ve düşünce özgürlüğü
2 () İşsizlik, enflasyon ve hayat pahalılığı 8 () Eğitim
3 () Kadın sorunları 9 () Etnik kökenli sorunlar
4 () Yolsuzluk 10 () Terör
5 () Gelir dağılımı adaletsizliği 11 () Diğer...
6 () Siyasal istikrarsızlık

26. Kendinizi aşağıdaki siyasal görüşlerden hangisine yakın buluyorsunuz?

- 1 () Faşizm 4 () Liberalizm 7 () Sosyal Demokrasi
2 () İslamcılık 5 () Milliyetçilik 8 () Sosyalizm
3 () Komünizm 6 () Muhafazakarlık 9 () Siyasi tercihi yok

27. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerde hangi partiye oy verdiniz?

(Son genel seçimlerde %2'den fazla oy alan veya meclise giren partilerin ismi vardır.)

- 1 () Adalet ve Kalkınma P. 7 () Genç P.
2 () Büyük Birlik P. 8 () Milliyetçi Hareket P..
3 () Cumhuriyet Halk P 9 () Özgürlük ve Dayanışma P.
4 () Demokrat P. 10 () Saadet P.
5 () **Demokratik Sol P.** 11 () Diğer...
6 () Demokrat Toplum P

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Nazlı TEKİN
Doğum Tarihi: 04.02.1978
Doğum Yeri: Karaisalı/ ADANA
Medeni Durumu: Bekar
Telefon: 0 505 476 16 88
0 538 224 04 63
0 246 228 70 03
E-mail: nazlitekin78@hotmail.com
Adres: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü /
ISPARTA

Eğitim Durumu:

- ❖ **Yüksek Lisans-**Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
- ❖ **Lisans-**Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi
Bölümü Mezuniyet Tarihi:1995-1999.
- ❖ **Lise-** Akören Lisesi Mezuniyet Tarihi:1992-1995 (Aladağ/Adana).
- ❖ **İlköğretim-** Akören Lisesi:-1984- 1992 (Aladağ/Adana).

Yabancı Dili ve Seviyesi:

- ❖ İngilizce (ÜDS 55)

Bilgisayar:

- ❖ Microsoft Windows İşletim Sistemleri (Windows 98,XP), Microsoft Office Programları (Word, Excel, Powerpoint)

İş Denevimi:

- ❖ Akören İlköğretim Okulu İngilizce Öğretmenliği:2000
- ❖ Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Veri Hazırlama Kontrol İşletmeni:2001-2005.
- ❖ Süleyman Demirel Üniversitesi: 2005- Devam Ediyorum.

Katıldığı Kurslar ve Edinilen Sertifikalar:

- ❖ Bilgisayar İşletmenliği Sertifikası-Feyza Eğitim Center.
- ❖ Haluk DEMİRTAŞ Dil Öğrenim Merkezi İngilizce Kursu.